EDEBİYAT

MEVLÂNA
CELÂLEDDİN-İ RUMÎ

Osmanlıca Öğrenenler İçin

MESNEVÎ'DEN SEÇME HİKÂYELER

Birinci Kitap

Hazırlayan
Ahmet Zeki İzgöer

EDEBİYAT

MEVLÂNA
CELÂLEDDİN-İ RUMÎ

Osmanlıca Öğrenenler İçin

MESNEVÎ'DEN SEÇME HİKÂYELER

Birinci Kitap

DBY

Osmanlıca Öğrenenler İçin
Mesnevî'den Seçme Hikâyeler

DBY: 65
Edebiyat: 24

ISBN 978-605-4635-64-1
Sertifika No: 18188

1. Baskı: İstanbul, 2019

Yazar:
Mevlâna Celâleddin-i Rumî

Hazırlayan:
Ahmet Zeki İzgöer

Editör:
Abdülkadir Dağlar

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Mizanpaj:
M. Ali Başpehlivan

Kapak Uygulama:
Emre Güngör

Baskı/Cilt:
Step Ajans Matbaacılık (Sertifika No: 12266)
Göztepe Mah. Bosna Cad. No: 11
Bağcılar/İstanbul - Tel: 0212-4468846

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)
Mevlâna Celâleddin-i Rumî
Mesnevî'den Seçme Hikâyeler - Birinci Kitap
/ Mevlâna Celâleddin-i Rumî___ Hazırlayan: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Zeki İzgöer
Editör: Dr. Abdülkadir Dağlar
İstanbul : DBY Yayınları, 2019.
213 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 65) ___
ISBN 978-605-4635-64-1
1- Edebiyat 2- Osmanlı Türkçesi 3- Mesnevî 4- Hikâye

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

EDEBİYAT

MEVLÂNA
CELÂLEDDİN-İ RUMÎ

Osmanlıca Öğrenenler İçin

MESNEVÎ'DEN SEÇME HİKÂYELER

Birinci Kitap

Hazırlayan
Ahmet Zeki İzgöer

DR. ÖĞR. ÜYESİ
AHMET ZEKİ İZGÖER

İstanbul 1963 doğumlu

1985 yılında İÜ. Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünü bitirdi. Aynı yıl İÜ. SBE.'nde başladığı yüksek lisans programından "Râgıb Mehmed Paşa, *Tahkik ve Tevfik* (Tahlil ve Metin), İstanbul 1988, 210 sayfa" adlı teziyle mezun oldu. 1986-1987 yıllarında Zonguldak'a (bugün Bartın'a) bağlı Ulus Endüstri-Meslek Lisesi'nde tarih öğretmenliği yaptı. Şubat 1987'de İstanbul'da Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde görev aldı. Yayın İşleri Koordinatörlüğünde bulundu. 1989'da kaydolduğu Marmara Üniversitesi SBE. İktisat Tarihi Bilim Dalı doktora programında "*Ahmet Cevdet Paşa'nın Sosyal ve İktisadî Görüşleri*, İstanbul 1997, 242 sayfa" adlı tezi hazırladı.

Bir süre Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Kurumlar Sosyolojisi Anabilim Dalı Başkanlığını yürüten İzgöer, halen İstanbul'da Sağlık Bilimleri Üniversitesi'ne bağlı Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü'nde öğretim üyesidir.

İzgöer'in bazı çalışmaları şunlardır:

1- *Diyarbakır Salnâmeleri 1286-1323 (1869-1905)*, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yayını, 5 cilt, İstanbul 1999.
2- Koca Râgıp Mehmet Paşa, *Tahkik ve Tevfik (Osmanlı-İran Diplomatik Münasebetlerinde Mezhep Tartışmaları)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003.
3- Şehbenderzâde Filibeli Ahmet Hilmi, *A'mâk-ı Hayal (Hayalin Derinliklerine Yolculuk)*, Nar Yayınları, İstanbul 2007.
4- Grigory Petrov, *Beyaz Zambaklar Ülkesinde*, Çev: Ali Haydar, Nar Yayınları, İstanbul 2007.
5- *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Avrasya (Ottoman Archival Documents Eurasian)*, Türk Dünyası Belediyeler Birliği, İstanbul 2008.
6- Cemal Paşa, *Hatırât (1913-1922)*, DBY Yayınları, İstanbul 2012.
7- *16. Yüzyıl Osmanlı Tabibi Musa Bin Hamon ve Diş Tababetine Katkısı*, Zeytinburnu Belediyesi, İstanbul 2012.
8- *Müslüman, Osmanlı ve Modern Ahmet Cevdet Paşa*, İz Yayıncılık, İstanbul 2014.
9- *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Arnavutköy (Osmanlı Belgelerinde Arnavutköy)*, Arnavutköy Belediyesi Yayını, İstanbul 2014.
10- *Müşir Hüseyin Kıdwai, Osmanlı'nın Son Dostları (Hint Alt Kıtasında Türk İmajı),* DBY Yayınları, İstanbul 2015.
11- Tahsin Paşa, *Yıldız Hatıraları*, İz Yayıncılık, İstanbul 2015.
12- *Bir Hilâl Uğruna -Tarih, Kültür, Medeniyet Yazıları-*, DBY Yayınları, İstanbul 2016.

Önsöz

Osmanlıca öğrenmek, Osmanlı kültür ve medeniyetini anlama ve bilmede ilk ve en önemli adımlardan biridir. Bizler, atalarımızın altı yüzyıldan fazla bir süre kullandıkları ve tarih sahnesinden çekildikten sonra arkalarında milyonlarca matbu ya da yazma kitap, risale, mecmua, gazete, arşiv belgesi, mezar taşı, kitabe vb. eser bıraktıkları bir mirasın sahipleriyiz. Bu büyük mirası değerlendirmek, yorumlamak, yeni araştırma ve inceleme eserleri ortaya koymak, bizi geçmişimizle buluşturan köprüleri yeniden kurmak, hatta sağlamlaştırmak Osmanlıcayı bilmekle mümkün. Bu yüzden de millet olarak tarih, kültür ve medeniyetimizle barışık olmak zorundayız. Çünkü millet olarak yaşamak, ayakta kalabilmek ve varlığımızı sürdürebilmek buna bağlıdır. Tarih boyunca referanslarını geçmişlerinden almayan hiçbir değer ya da anlayış, varlığını devam ettirememiştir.

İşte bu gayelerle Osmanlıca öğrenenlere kolaylık sağlaması için hazırladığımız bu matbu çalışma, İslâm kültür ve medeniyetinde önemli bir yeri olan ve hepimizin yakından tanıdığı Mevlâna'nın *Mesnevî*'sinden seçilmiş bazı hikâyelerinden meydana geliyor. Mevlâna'nın kendine has üslûbu, hikmetli, öğütleyici ve düşündürücü

bu hikâyeleri, Osmanlıca öğrenmeye yeni başlayanlar için son derece kolay, anlaşılabilir bir düzeydedir. Osmanlıcayı hiç bilmeyenler bile, metin ve transkripsiyonlarını karşılaştırmak suretiyle bu kitaptan pek çok şey öğrenebilirler.

Elinizdeki eser, *Mesnevî*'den Seçme Hikâyeler'in "Birinci Kitab"ını oluşturuyor. Bu eserde 20 adet hikâye bulunmaktadır. Daha sonra yayınlayacağımız "İkinci Kitap"ta da 20 hikâyeye yer verilecektir. Her iki kitaptaki hikâyeler, orijinal Osmanlıca metinleri olmadığından "Kaynakça"da gösterildiği üzere Türkçede yayınlanan farklı kitaplardan günümüz dil kural ve imlâsına uygun olarak iktibas edilmiş ve bilgisayarda dizilmek suretiyle hazırlanmıştır. Günümüz bilgisayar fontları ile eski metinlerdeki matbu harflerin dizgi özellikleri karşılaştırıldığında, az da olsa farklılık göze çarpmaktadır. Örneğin, harflerin birleşmeleri hususunda. Ancak bu çok önemli bir kayıp değildir. Bunun tek dezavantajı, Osmanlıca metinleri okumak ve bunlar üzerinde araştırma-inceleme yapmak isteyenlerin kütüphane ve arşivlerimize gittiklerinde eski metinlerle muhatap olacakları gerçeğidir. Bu merkezlerde bilgisayarla dizilmiş metinler tabii ki yoktur.

Bu eseri yayınlamaktaki bir başka amacımız, Osmanlıca öğrenmek isteyen her yaş ve gruptan kimseleri, rahat ve kolay okuyabilecekleri metinlerle tanıştırmak, onlara literatür bilgisi kazandırmak, kelimelerin transkripsiyon ve okunuşlarını tanıtmak ve nihayet onları Mevlâna'nın güzel ve hikmetli anlatımıyla baş başa bırakmaktır.

Kitapta, karşılıklı olarak bir sayfada Osmanlıca metin, diğer sayfada da transkripsiyona yer verilerek okumada kolaylık ve rahatlık sağlanmaya çalışılmıştır. Günümüzde pek kullanılmayan bazı kelimelerin dipnotlarda açıklamalarına yer verilmiş, ayrıca bu tür kelimelerin orijinal okunuş ve yazılışlarına dikkat çekilmiştir.

Okuyucularımıza şu hususu da kısaca ifade etmekte fayda vardır: Osmanlıca öğrenmek isteyenler, farklı bir alfabe ile karşı karşıya olduklarının bilincinde olmalıdırlar. Dil Türkçe, ama alfabe farklıdır. Bu yüzden alfabeye "göz alışkanlığı" son derece önemlidir. Zaman zaman hikâyeler tekrar tekrar okunmalı, kelimelerin yazılış ve okunuşları hafızaya nakşedilmelidir. Bu sebeple bir kere okumakla yetinilmemelidir. Herhangi bir yabancı dil öğrenilirken de durum aynıdır. Kelimelerin okunuşları, yazılışları farklılık arz edebilir. Dolayısıyla metinler alıştırma ve egzersiz yapmak gayesiyle birkaç kez okunmalıdır. Hatta metinler yazılarak çalışılırsa, çok daha verimli sonuçlar alınabilecektir. Nitekim Osmanlıca derslerimiz sırasında, metinleri yazarak çalışan öğrencilerimizin yazmadan çalışanlara göre daha başarılı oldukları görülmüştür.

Son olarak; tarih, kültür ve medeniyetimizle ilgili yayınladığı kitaplarla haklı bir şöhret kazanan Dün Bugün Yarın Yayınları'na bu eseri neşretmek lütfunda bulunmasından ve Osmanlıca çalışmalarına katkı ve desteklerinden dolayı teşekkürlerimi sunuyor, kitabın Osmanlıcayı öğrenmeye gönül vererek Osmanlı kültür ve medeniyetini anlamak için zevkli ve anlamlı bir yolculuğa çıkan okuyucularımıza faydalı olmasını diliyorum.

Ahmet Zeki İZGÖER
Başakşehir 2019
azeki.izgöer@sbu.edu.tr

İçindekiler

Önsöz / 5

Ava Giden Avlanır / 10
Üç Arkadaş / 40
Bak Sen Şu İşe! / 52
Lisânları Vardır, Birbirine Benzemez / 60
Altın Öğüt / 66
Korkunç Ejderhâ / 76
Miskîn Adam / 84
Vehimli Hoca / 106
Kuş Lisânı / 120
Avcı / 138
Hasta Adam / 146
Üç Yolcu / 158
Papağanın Çekdiği Lisânındandır / 170
Sağır Bir Adamın Hasta Komşusunu Ziyâreti / 178
Ayının Muhabbeti / 184
İhtiyârlıkdan / 188
Bir Lisân Âlimi ile Bir Gemici / 192
Bıyığına Yağ Süren Adam / 196
Sucunun Eşeği / 202
Hırsıza Verilen Ders / 208

Kaynakça / 213

ایچنده‌کیلر

اوك سوز / ۵

آوه کیدن آولانیر / ۱۱

اوچ آرقداش / ٤۱

باق سن شو ایشه! / ۵۳

لسانلری واردر، بربرینه بکزمز / ٦۱

آلتون اوکوت / ٦۷

قورقونچ اژدرها / ۷۷

مسکین آدم / ۸۵

وهملی خواجه / ۱۰۷

قوش لسانی / ۱۲۱

آوجی / ۱۳۹

خسته آدم / ۱٤۷

اوچ یولجی / ۱۵۹

پاپاغانك چکدیکی لساننددر / ۱۷۱

صاغر بر آدمك خسته قومشیسنی زیارتی / ۱۷۹

آیینك محبتی / ۱۸۵

اختیارلقدن / ۱۸۹

بر لسان عالمی ایله بر کمیجی / ۱۹۳

بییغنه یاغ سورن آدم / ۱۹۷

صوجینك أشکی / ۲۰۳

خرسیزه ویریلن درس / ۲۰۹

قایناقچه / ۲۱۳

Ava Giden Avlanır

Bir yanı uçsuz bucaksız yemyeşil arâzî, diğer tarafı ormanlık arasında kurulu hoş bir vâdîde yaşayan av hayvânları, arslanın korkusundan huzûrsuz olarak hârice bile çıkamaz hâle geldiler. Bu endîşelerinde doğrusu haksız dahi değildiler. Zîrâ arslan yatdığı pusudan yerli yersiz çıkdığı gibi içlerinden birini avlayıp mağarasına dönerdi. İşte bu sebeble bu hoş vâdî, onlar için çoğu zamân kâbûs olmuş idi.

Hayvânlar bir gün bir araya geldiler ve arslanı tuzağa düşürmek için hîleye mürâca'at etmeğe karâr verdiler. Fikirlerinden caymamak için derhâl arslanın huzûruna varıp bir ağızdan ona şunları söylediler:

"-Biz sana her gün kâfî mikdârda yemeğini getiririz. Sen yeter ki yerinde dur. Bundan sonra ne avlanmağa

آوه کیدن آولانیر

بر یانی اوچسز بوجاقسز یمیشیل اراضی، دیکر طرفی اورمانلق آراسنده قوریلی خوش بر وادیده یاشایان آو حیوانلری، آرسلانك قورقوسندن حضورسز اولارق خارجه بیله چیقاماز حاله کلدیلر. بو اندیشه لرنده دوغریسی حقسز دخی دکلدیلر. زیرا آرسلان یاتدیغی پوصودن یرلی یرسز چیقدیغی کبی ایچلرندن برینی آولایوب مغاره سنه دونردی. ایشته بو سببله بو خوش وادی، اونلر ایچون چوغی زمان کابوس اولمش ایدی.

حیوانلر بر کون بر آرایه کلدیلر و آرسلانی توزاغه دوشورمك ایچون حیله‌یه مراجعت ایتمکه قرار ویردیلر. فکرلرندن جایمامق ایچون درحال آرسلانك حضورینه واروب بر آغزدن اوکا شونلری سویلدیلر:

«-بز سکا هرکون کافی مقدارده یمکنی کتوریرز. سن یترکه یرنده دور. بوندن صوکره نه آولانمغه

çık ne de pusuya yat. Ne olursun, peşimize düşüp de bu güzelim vâdîyi artık bize daha fazla zehir etme!”.

Arslan yelesini kibirle şişirip azı dişlerini gösterdikden sonra kükreyerek cevâb verdi:

“-Sizden hîle değil de vefâ görsem haklısınız. Ama ben insânların tuzaklarından, yılanların ısırıklarından, akreblerin zehirli kuyruklarından çok çekdim”.

Hayvânlar soluklarını tutmuş, arslanın kükreyen sesine kulak vermişlerdi. Orman ise arslanın korkunç sesiyle çokdan zangır zangır titremiş idi. Arslan:

“-İçimde bana pusu kuran nefse gelince; kin gütmekde insânlardan daha fecî‘dir. Beri tarafdan benim kulağım, «inanan kimse bir delikden iki defa sokulmaz» hadîsini[1] işitdi ve bu sözü cânla, başla kabûl etdi” dedi.

Arslanın, feryâd koparan kükremeleri karşısında dizlerinin bağı çözülen hayvânlar, son bir gayretle ona yine bir ağızdan şöyle seslendiler:

---

[1] **Hadîs:** Hz. Muhammed’in sözü.

چیق نه ده پوصویه یات. نه اولورسك، پیشیمزه دوشوب ده بو کوزلم وادییی آرتق بزه دها فضله زهر ایتمه!».

آرسلان یله‌سنی کبرله شیشیروب آزی دیشلرینی کوستردکدن صوکره کوکره‌یرك جواب ویردی:

«-سزدن حیله دکل ده وفا کورسم حقلیسکز. اما بن انسانلرك توزاقلرندن، ییلانلرك ایصیرقلرندن، عقربلرك زهرلی قویروقلرندن چوق چکدم».

حیوانلر صولوقلرینی طوتمش، آرسلانك کوکره‌ین سسینه قولاق ویرمشلردی. اورمان ایسه آرسلانك قورقونچ سسیله چوقدن زانغر زانغر تیترمش ایدی. آرسلان:

«-ایچمده بکا پوصو قوران نفسه کلنجه؛ کین کوتمکده انسانلردن دها فجیعدر. بری طرفدن بنم قولاغم، «اینانان کیمسه بر دلیکدن ایکی دفعه صوقولماز» حدیثنی ایشیتدی و بو سوزی جانله، باشله قبول ایتدی» دیدی.

آرسلانك فریاد قوپاران کوکرمه‌لری قارشیسنده دیزلرینك باغی چوزیلن حیوانلر، صوك بر غیرتله اوکا ینه بر آغزدن شویله سسلندیلر:

“-Ey her şeyden haberdâr olan arslan, sakınmağı bırak! Çünkü sakınmak, insânın kader hükmünü aslâ değişdirmez”.

Arslan, sanki hayvânların içinde besledikleri gizli emeli hissetmişçesine bu defa daha alçak bir sesle lisâna gelip:

“-Evet” dedikden sonra devâm etdi:

“-Kaderin hükmüne uymak, Allah’a tevekkül etmekdir. Ama sebebler de boş olmayıp bizzat peygamberinin sünnetidir”.

Sonra pençesiyle toprağı eşelemeğe başladı. Hayvânlar merâklı gözlerle ona bakdılar. O ise istifini bozmadan şunları söyledi:

“-Ne der peygamber? Devenin yularını tevekkülle bağla ki kaçmasın. Çalışıp kazan ki Allah’ın sevgili kulu olasın”.

Arslan, sözlerinin te’sîrini göstermek için hayvânların yüzüne bakdı. Fakat gördüğü yalnızca yere eğilmiş başlardı. Hiç umursamadı. Daha ziyâde yorgun bir sesle ilâve etdi:

«–ای هر شیدن خبردار اولان آرسلان، صاقینمغی بیراق! چونکه صاقینمق، انسانك قدر حکمینی اصلا دکیشدرمز».

آرسلان، صانکه حیوانلرك ایچنده بسلدکلری کیزلی املی حس‌ایتمشجه‌سنه بو دفعه دها آلچاق بر سسله لسانه کلوب:

«–أوت» دیدکدن صوکره دوام ایتدی:

«–قدرك حکمینه اویمق، اللهه توکل ایتمکدر. اما سببلر ده بوش اولمایوب بالذات پیغمبرینك سنتیدر».

صوکره پنچه‌سیله طوپراغی أشه‌لمکه باشلادی. حیوانلر مراقلی کوزلرله اوکا باقدیلر. او ایسه استیفنی بوزمادن شونلری سویلدی:

«–نه دیر پیغمبر؟ دوه‌نك یولارینی توکلله باغله‌که قاچماسك. چالیشوب قازاك‌که اللهك سوکیلو قولی اولاسك.»

آرسلان، سوزلرینك تأثیرینی کوسترمك ایچون حیوانلرك یوزینه باقدی. فقط کوردیکی یالکزجه یره أکیلمش باشلردی. هیچ امورصمادی. دها زیاده یورغون بر سسله علاوه ایتدی:

"-Hem ben çakallar, tilkiler gibi başkasının lokmasını nasıl beklerim?"

Bilhâssa son cümleyi hayvânlar içlerinden tekrâr etdiler. Arslanın gücenmesinden çekinerek boğuk bir nefesle karşılık verdiler:

"-Ama ormanların efendisi, rızık için çalışıp kazanmak ahâlînin acziyetinden bir emâredir[1]. Kazançları ise hırsları mikdârınca elde etdikleri riyâdan[2] başka bir şey değildir. Hem unutmayınız ki; gökden yağmur yağdıran Allah, rahmetiyle rızık vermeğe pekâlâ kâdirdir[3]".

Arslan, bu boğuk uğultular üzerine başını tasdîk makâmında öne sallayıp:

"-Evet haklısınız! Fakat Allah, ayağımızın önüne bir merdiven dayamışdır. Dâma basamak basamak çıkmak îcâb eder. Dolayısıyla oturduğun yerden her şeyi Allah'dan beklemek nâfile bir ümîddir" dedikden sonra, ortalığı saran derîn sessizliği yararcasına sormadan edemedi:

---

[1] **Emâre:** Belirti.
[2] **Riyâ:** Gösteriş.
[3] **Kâdir:** Gücü yeten, güçlü.

«-هم بن چاقاللر، دیلکولر کبی باشقه‌سنك لوقمه‌سنی ناصل بکلرم؟»

بالخاصه صوك جمله‌یی حیوانلر ایچلرندن تکرار ایتدیلر. آرسلانك کوجنمسندن چکینرك بوغوق بر نفسله قارشیلق ویردیلر:

«-اما اورمانلرك افندیسی، رزق ایچون چالیشوب قازانمق اهالینك عجزیتندن بر اماره‌در. قازانچلری ایسه حرصلری مقدارنجه آلده ایتدکلری ریادن باشقه بر شی دکلدر. هم اونوتمایکزکه؛ کوکدن یاغمور یاغدیران الله، رحمتیله رزق ویرمکه پك‌اعلا قادردر».

آرسلان، بو بوغوق اوغولتیلر اوزرینه باشنی تصدیق مقامنده اوکه صاللایوب:

«-أوت حقلیسکز! فقط الله، ایاغیمزك اوکنه بر مردیون دایامشدر. دامه باصامق باصامق چیقمق ایجاب ایدر. طولایسیله اوتوردیغك یردن هر شیی اللهدن بکله‌مك نافله بر امیددر» دیدکدن صوکره، اورتالغی صاران درین سسسزلکی یارارجه‌سنه صورمادن ایده‌مدی:

“-Hem ayağın var iken kendini nasıl topal hisseder, elin var iken pençeni niye gizlersin?”

Hayvânlar, beyinlerinde şimşekler çakmış gibi lisâna gelip bağırmağa başladılar:

“-Peki, o zamân ey ormanlar kralı! Sebeb tohumlarını eken o açgözlü cimriler, türlü türlü[1] sebeblere mürâca‘at etdikleri hâlde niçin[2] ümîd etdiklerini gerçekleşdiremediler? O akıllı ve hakîm[3] geçinenler ise, öyle hîlelere mürâca‘at etdikleri hâlde dağları bile yerinden devirdiler de ne sebeble zamândan fâide edemediler? Hem ne kadar gayret sarf edersen et, biliyorsun ki takdîrde olan yazılıdır. Ne fazlası ne azı...”

Hayvânların bu küstâhlığı karşısında arslan, kendine yaraşır bir vakâr içinde başını eğdi. Gözleri, kumda sanki bir şeyler arar gibi fır fır dönmeğe başlamış idi. Peygamberlerin, velîlerin başlarından geçen türlü türlü hâdiseleri bir bir anlatdı onlara. Kendince delîller getirmeğe çalışdı. Hayvânların

---

1 **Türlü:** Aslı “dürlü”dür.
2 **Niçin:** Aslı “ne içün”dür.
3 **Hakîm:** Bilge.

«–هم اياغك وار ايكن كندينى ناصل توپال حس‌ايدر، ألك وار ايكن پنچنى نيه كيزلرسك؟»

حيوانلر، بينلرنده شيمشكلر چاقمش كبى لسانه كلوب باغيرمغه باشلاديلر:

«–پكى، او زمان اى اورمانلر قرالى! سبب تخملرينى أكن او آچ‌كوزلى جيمريلر، دورلو دورلو سببلره مراجعت ايتدكلرى حالده نه‌ايچون اميد ايتدكلرينى كرچكلشديره‌مديلر؟ او عقللى و حكيم كچينانلر ايسه، اويله حيله‌لره مراجعت ايتدكلرى حالده طاغلرى بيله يرندن دويرديلر ده نه سببله زماندن فائده ايده‌مديلر؟ هم نه قدر غيرت صرف ايدرسك ايت، بيليورسك‌كه تقديرده اولان يازيليدر. نه فضله سى نه آزى...»

حيوانلرك بو كستاخلغى قارشيسنده آرسلان، كندينه ياراشير بر وقار ايچنده باشنى أكدى. كوزلرى، قومده صانكه بر شيلر آرار كبى فير فير دونمكه باشلامش ايدى. پيغمبرلرك، وليلرك باشلرندن كچن دورلو دورلو حادثه‌لرى بر بر آكلاتدى اونلره. كندنجه دليللر كتيرمكه چاليشدى. حيوانلرك

çoğu onu dinleyip iknâ‘ oldular. Başda tilki, ceylân, tavşan ve çakal olmak üzere diğerleri de kîl ü kâli[1] kesdiler. Bu tehlikeli alışveriş-den zarar görmemek uğruna arslanla ittifâka vardılar. İttifâk mûcebince[2] her günün kısmeti zahmetsizce arslana gidecek, bu sûretle arsla-nın da ma‘îşet[3] derdi kalmayacak idi. Bunun için her gün bir kur‘a çekilecek, kur‘ada kim çıkar ise kendi dileğiyle koşa koşa gidecek, sofrasında ona rızık olacakdı.

Aradan günler geçdi. Kur‘a îcâbı kısmeti yazılan her hayvân teslîmiyetini çâresiz bir şe-kilde kabûllenip dostlarından tek tek helâl-lik aldıkdan sonra kaçınılmaz olan kaderine doğru gitdi. Tâ ki ölüm kadehi dönüp dola-şıp tavşana gelene kadar. Tavşan, feryâd u fi-gânlar koparıp şöyle inledi:

“-Bu cefâ, daha ne vakte kadar böyle devâm edip gidecek?”

Hayvânlar, birbirlerinin rûh hâlini bildik-leri için altdan aldılar:

---

1 **Kîl ü kâl:** Dedikodu.
2 **Mûcebince:** Gereğince.
3 **Ma‘îşet:** Geçim.

چوغی اونی دیکله‌یوب اقناع اولدیلر. باشده دیلکو، جیلان، طاوشان و چاقال اولمق اوزره دیکرلری‌ده قیل و قالی کسدیلر. بو تهلکه‌لی آلیش ویریشدن ضرر کورمه‌مك اوغرینه آرسلانله اتفاقه واردیلر. اتفاق موجبنجه هر کونك قسمتی زحمتسزجه آرسلانه کیده‌جك، بو صورتله آرسلانك‌ده معیشت دردی قالمایاجق ایدی. بونك ایچون هر کون بر قرعه چکیله‌جك، قرعه‌ده کیم چیقار ایسه کندی دیلکیله قوشه قوشه کیده‌جك، سفره‌سنده اوکا رزق اولاجقدی.

آرادن کونلر کچدی. قرعه ایجابی قسمتی یازیلان هر حیوان تسلیمیتنی چاره‌سز بر شکلده قبوللنوب دوستلرندن تك تك حلاللك الدقدن صوکره قاچینلماز اولان قدرینه طوغری کیتدی. تا که اولوم قدحی دونوب دولاشوب طاوشانه کلانه قدر. طاوشان، فریاد و فغانلر قوپاروب شویله ایکله‌دی:

«–بو جفا، دها نه وقته قدر بویله دوام ایدوب کیده‌جك؟»

حیوانلر، بربرلرینك روح حالنی بلیدکلری ایچون آلتدن آلدیلر:

“-Tavşan kardeş![1] Biz bunca zamândır ahdimizde durduk, vefâ etdik ve bu uğurda nice cânlar gâib[2] etdik...”

Fakat tavşanın onları dinlemeğe tahammülü yokdu. Keskîn dişleriyle kazıdığı toprak, ince bıyıklarını ağartmış olduğu hâlde söylendi:

“-Böyle saçmalık olmaz!”

Hayvân dostları, bu ânî çıkış üzerine seslerini yükseltmek mecbûriyetinde kaldılar. Üzgün ama kat‘î bir lisânla:

“-Ey inâdcı tavşan dediler, adımızı kötüye çıkarma! Haydi çabuk, koşar adım git de arslan buraya inmesin!”

Tavşan, dostlarının karârlılığı karşısında geri[3] adım atmağa mecbûr kaldı. Fakat çıkardığı feryâdlar, diğer hayvânlara da bir hayli te’sîr etmiş idi. Ağlamaklı bir hâlde:

“-Dostlar kızmayın dedi, bana ne olur biraz mühlet verin de kuracağım hîle ile hem kendimi

---

1 **Kardeş:** Aslı “kardâş”tır.
2 **Gâib etmek:** Kaybetmek.
3 **Geri:** Aslı “geru”dur.

«–طاوشان قارداش! بز بونجه زماندر عهدیمزده دوردق، وفا ایتدك و بو اوغورده نیجه جانلر غائب ایتدك...»

فقط طاوشانك اونلری دیکلمکه تحملی یوقدی. کسکین دیشلریله قازیدیغی طوپراق، اینجه بییقلرینی آغارتمش اولدیغی حالده سویلندی:

«–بویله ساچمه‌لق اولماز!»

حیوان دوستلری، بو آنی چیقیش اوزرینه سسلرینی یوکسلتمك مجبوریتنده قالدیلر. اوزکون اما قطعی بر لسانله:

«–ای عنادجی طاوشان دیدیلر، آدیمزی کوتویه چیقارمه! هایدی چابوق، قوشار ادیم کیت‌ده آرسلان بورایه اینمسین!»

طاوشان، دوستلرینك قرارلیلغی قارشیسنده کیرو آدیم آتمغه مجبور قالدی. فقط چیقاردیغی فریادلر، دیکر حیوانلره‌ده بر حیلی تأثیر ایتمش ایدی. آغلامقلی بر حالده:

«–دوستلر قیزمایك دیدی، بکا نه اولور براز مهلت ویرك‌ده قوراجغم حیله ایله هم کندیمی

hem de sizleri bu zâlimin pençesinden kurtarmış olayım”.

Tavşanın, kendinden emîn bu sözleri karşısında hayvânlar iki kısma bölündüler. Her kafadan bir ses çıkmağa başlamış idi. Sonunda tavşanı haksız görenler, diğerlerini basdırıp onu şu sözlerle îkâz etdiler:

“-Tavşan olduğunu hâtırlamayıp da haddini aşma. Bunlar nasıl sözler öyle? Senden daha akıllı, güçlü olanlar bu sözleri akıllarına bile getirmemiş iken sen ne cür’etle gurûruna kapılıp da bizi de berâberinde âteşe sürüklersin?”

Tavşan usûlca cevâb verdi:

“-Dostlar! Bu sözleri bana Allah ilhâm etdi. Ben bununla emrolundum. Cüsseme bakıp beni küçümsediğinizi biliyorum. Ama unutmayın ki, bal arısındaki hüner ü ma‘rifet kimde var? Ne arslanda ne yabân eşeğinde... Hem ipekböceğine verilen hüneri filler nereden bilip de öğrenir? Söyleyin bakalım?”

هم ده سزلری بو ظالمك پنچه‌سندن قورتارمش اولایم».

طاوشانك، كندندن امین بو سوزلری قارشیسنده حیوانلر ایكی قسمه بولوندیلر. هر قفادن بر سس چیقمغه باشلامش ایدی. صوكنده طاوشانی حقسز كورنلر، دیكرلرینی باصدیروب اونی شو سوزلرله ایقاظ ایتدیلر:

«–طاوشان اولدیغنی خاطرلامایوب ده حدنی آشمه. بونلر ناصل سوزلر اویله؟ سندن دها عقللی، كوچلی اولانلر بو سوزلری عقللرینه بیله كتورمه‌مش ایكن سن نه جرأتله غرورینه قاپیلوب‌ده بزی‌ده برابرنده آتشه سوروكلرسك؟»

طاوشان اصولجه جواب ویردی:

«–دوستلر! بو سوزلری بكا الله الهام ایتدی. بن بونكله امر اولوندم. جثه‌مه باقوب بنی كوچومسدیكیكزی بیلیورم. اما اونوتمایك كه، بال آریسنده‌كی هنر و معرفت كیمده وار؟ نه آرسلانده نه یبان أشكنده... هم ایپك بوجكینه ویریلان هنری فیللر نره‌دن بیلوب‌ده اوكره‌نر؟ سویله یك باقالم؟»

Ormanda uğultular birden kesildi. Hayvânları bir merâk aldı. Merâklarını gidermek için ağız birliği etmişçesine lisâna gelip seslendiler:

“-Ey çevik tavşan! Cüssene bakmadan arslan ile uğraşmağı kafana koyduğuna göre bir bildiğin var gâlibâ, hele bize de anlat!”

Hayvânların bu talebi üzerine tavşan kendinden emîn bir lisân ile konuşmağa başladı:

“-Her sır açığa vurulmaz ey dostlar! İşin netîcesinin nereye varacağını Allah bilir. Ba‘zen çift dediğimiz tek, tek dediğimiz ise çift olur. Aynanın[1] sâflığını yüzüne vuracak olursanız, ayna kahrından buğulanıp dumân olur”.

Cümle hayvânlar, göz göze gelip tavşana hak verdiler. Tavşan ise sözlerini beyân etmeğe devâm etdi:

“-Üç şey hakkında söz söylenmez dedi. Bunlar fikir, kanâ‘at ve mâldır”.

---

1 **Ayna:** Aslı “âyîne”dir.

اورمانده اوغولتیلر بردن کسیلدی. حیوانلری بر مراق آلدی. مراقلرینی کیدرمك ایچون اغیز برلکی ایتمشجه‌سنه لسانه کلوب سسلندیلر:

«-ای چویك طاوشان! جثه‌نه باقمادن آرسلان ایله اوغراشمغی قفانه قویدیغنه کوره بر بیلدیکك وار غالبا، هله بزه ده آکلات!»

حیوانلرك بو طلبی اوزرینه طاوشان کندندن امین بر لسان ایله قونوشمغه باشلادی:

«-هر سر آچیغه اورلماز ای دوستلر! ایشك نتیجه‌سنك نره‌یه واراجغنی الله بیلیر. بعضا چفت دیدیکمز تك، تك دیدیکمز ایسه چفت اولور. آیینه‌نك صافلیغنی یوزینه اوراجق اولورساکز، آیینه قهرندن بوغولانوب دومان اولور».

جمله حیوانلر، کوز کوزه کلوب طاوشانه حق ویردیلر. طاوشان ایسه سوزلرینی بیان ایتمکه دوام ایتدی:

«-اوچ شی حقنده سوز سویلنمز دیدی. بونلر فکر، قناعت و مالدر».

Sonra mühim bir şey unutmuş gibi hemân[1] arkasından ilâve etdi:

"-Bir de mezheb! Bu dört şeyin düşmânı çokdur. Sırrını bir kimseye söyledin mi artık o kimseye vedâ' et. Şâyed iki veya daha fazla ise, kat'î[2] olarak insânlar arasında yayılıp gitdiğini anla!"

Karşılıklı müzâkereler[3] sonrası tavşan, yola çıkmağı bir zamân daha gecikdirdikden sonra kalkıp pençesi kuvvetli arslanın huzûruna gitdi. Fakat bu sırada arslan asabîliğinden[4] tırnaklarıyla toprağı kazıyor, bir yandan da sağa sola kükreyip rastgele bağırıyordu:

"-Ben zâten o alçakların ahidlerinde[5] durmayacaklarını biliyor idim. Onların bir ağızdan sözleri beni aldatdı. Beni bu şekilde kandırmağa daha ne kadar devâm edeceklerini zannediyor bu hâinler? Ama ben onlara gösteririm elbet!"

Hiddetinden etrâfını göremeyen arslan, nihâyet tavşanın yanı başında olduğunu fark ederek homurdandı:

---

1 **Hemân:** Derhal, hemen.
2 **Kat'î:** Kesin.
3 **Müzâkere:** Görüşme.
4 **Asabî:** Sinirli.
5 **Ahid:** Söz.

صوكره مهم بر شئ اونوتمش كبى همان آرقاسندن علاوه ايتدى:

«–بر ده مذهب! بو درت شيئك دشمانى چوقدر. سرينى بر كيمسه‌يه سويلدك‌مى آرتق او كيمسه‌يه وداع ايت. شايد ايكى ويا دها فضله ايسه، قطعى اولارق انسانلر آراسنده يابيلوب كيتديكنى آكلا!»

قارشيلقلى مذاكره‌لر صوكره‌سى طاوشان، يوله چيقمغى بر زمان دها كجيكديرديكدن صوكره قالقوب پنچه‌سى قوتلى آرسلانك حضورينه كيتدى. فقط بو صره ده آرسلان عصبيلكندن طيرناقلريله طوپراغى قازييور، بر ياندن‌ده صاغه صوله كوكره‌يوب راست‌كله باغيريوردى:

«–بن ذاتا او آلچاقلرك عهدلرنده دورمياجقلرينى بيلييور ايدم. اونلرك بر اغزدن سوزلرى بنى آلداتدى. بنى بو شكلده قانديرمغه دها نه قدر دوام ايده‌جكلرينى ظن‌ايدييور بو خائنلر؟ اما بن اونلره كوستريرم البت!»

هدتندن اطرافنى كوره‌مه‌ين آرسلان، نهايت طاوشانك يانى باشنده اولديغنى فرق ايده‌رك خومورداندى:

“-Ey sefîl tavşan! Ben ki, öküzleri parçalayan, erkek arslanların kulaklarını buran, bütün ormanı dize getiren bir kahramânım. Senin gibi bir tavşan kim oluyor ki, benim gibi ormanlar efendisinin emirlerini ayaklar altına alıyor?”

Arslanın kükremelerine karşılık veren tavşan, asık yüzü ve küstâh tavırlarıyla kendi etrâfında gezinmeğe başladı. Özür dilemek yerine kafasında kurduğu hîleyi hayâta geçirmek için korkusuz görünmeğe çalışdı. Böylece üzerindeki şübhe bulutlarını bir nebze olsun dağıtabileceğini hayâl etdi. Konuşur iken sesi titremesin diye[1] dudaklarını ısırıp arslana cevâb verdi:

“-Aman efendim! Lutfedip de beni bağışlar iseniz size söyleyeceğim bir çift sözüm olacak...”

Öfke denizinden kurtulamadığı hiddetli yüzü ve âteş saçan gözlerinden nümâyân[2] olan arslan, tavşanı tersledi:

---

1 **Diye:** Aslı “deyu”dur.
2 **Nümâyân olma:** Anlaşılma, görünür hale gelme.

«–ای سفیل طاوشان! بن‌که، اوکوزلری پارچه‌لایان، ارکك آرسلانلرك قولاقلرینی بوران، بوتون اورمانی دیزه کتیرن بر قهرمانم. سنك کبی بر طاوشان کیم اولیورکه بنم کبی اورمانلر افندیسنك امرلرینی آیاقلر آلتینه آلییور؟»

آرسلانك کوکره‌ملرینه قارشیلق ویرن طاوشان، اصیق یوزی و کستاخ طورلریله کندی اطرافنده کزینمکه باشلادی. عذر دیله‌مك یرینه قفاسنده قوردیغی حیله‌یی حیاته کچیرمك ایچون قورقوسز کورینمکه چالیشدی. بویلجه اوزرنده‌کی شبهه بولوطلرینی بر نبزه اولسون داغیده‌بیله‌جکنی حیال ایتدی. قونوشورایکن سسی تیتره‌مسین دیه دوداقلرینی ایصیروب آرسلانه جواب ویردی:

«–آمان افندم! لطف‌ایدوب‌ده بنی باغیشلار ایسه‌کز سزه سویله‌یه‌جکم بر چفت سوزم اولاجق...»

اوفکه دکزندن قورتولامدیغی حدتلی یوزی و آتش صاچان کوزلرندن نمایان اولان آرسلان، طاوشانی ترسلدی:

“-Ey ahmakların en basîretsizi! Senin gibi vakitsiz öten horozların[1] başlarını kesmek îcâb eder. Sen ahmaksın ve ahmakların özrü kabâhatinden[2] bedterdir[3]. Câhilinki başka...”

Tavşan, hiddetinden akıl melekesini gâib etmiş arslanı kündeye getirebilecek olmanın sinsi gurûruyla dudak bükerek şu sözleri mırıldandı:

“-Ey ormanların kralı olan korkusuz arslan! Benim gibi cânı yanmış birinin özrüne kulak veriniz lütfen! Adam olmayan beni, hiç olmaz ise şu vakitde adam yerine koyunuz ki, son dileğini size söylesin. Irmaklar, akan sularıyla denize dökülse dahi deniz kereminden[4] bir şey kaybetmez ne de olsa!”

Arslan, tavşanın bu sözlerinin üzerine yumuşayıp lisâna geldi:

“-Ben iyiliği, keremi yerine göre yapar, herkesin boyuna göre elbise biçerim! Söyle bakalım, özrün ne imiş?”

---

1 **Horoz:** Aslı “horos”dur.
2 **Kabâhat:** Suç.
3 **Bedter:** Beter.
4 **Kerem:** Asalet, cömertlik.

«–ای احمقلرك اك بصیرتسزی! سنك كبی وقتسز اوتن حوروسلرك باشلرینی كسمك ایجاب ایدر. سن احمقسك و احمقلرك عذری قباحتندن بدتردر. جاهلك كی باشقه...»

طاوشان، حدتندن عقل ملكه‌سنی غائب ایتمش آرسلانی كنده‌یه كتیره‌بیله‌جك اولمانك سنسی غروریله دوداق بوكرك شو سوزلری میریلداندی:

«–ای اورمانلرك قرالی اولان قورقوسز آرسلان! بنم كبی جانی یانمش برینك عذرینه قولاق ویریكز لطفا! آدم اولمیان بنی، هیچ اولماز ایسه شو وقتده آدم یرینه قویكزكه، صوك دیلكنی سزه سویله‌سن. ایرماقلر، اقان صولریله دكزه دوكولسه دخی دكز كرمندن بر شی قیب ایتمز نه ده اولسه!»

آرسلان، طاوشانك بو سوزلرینك اوزرینه یوموشایوب لسانه كلدی:

«–بن ایيلكی، كرمی یرینه كوره یاپار، هركسك بویونه كوره البسه بیچه‌رم! سویله باقالم، عذرك نه ایمش؟»

Aldığı izin üzerine tavşan, kuşluk vakti bir tavşan arkadaşıyla yola çıkdığını, karşılarına başka bir arslanın çıkıp cânlarına kasdederek arslana meydân okuduğunu, diğer tavşanı rehin tutup «eğer yüreği var ise gelsin, alsın» dediğini anlatdı.

Erkeklik gurûrunu incitmek istemeyen arslan, besmele çekip tavşanı yanına alarak yola düşdü. Tavşan önde, o arkada yürümeğe başladılar. Arslan yol boyunca havâya tehdîdler savurup durdu. Tavşan ise kurduğu tuzak boşa çıkmasın diye arslanı sinirlendirecek başka şeyler söyledi. İşâretlediği kuyuya geldiklerinde tavşan, korkusunu bahâne edip geride kaldı.

Arslan, tavşana niçin geri kaldığını sordu.

"-Rakîb arslan..." diye cevâb verdikden sonra elini kuyuya işâret edip ekledi:

"-Şurada yatıyor." Arslan:

آلدیغی اذن اوزرینه طاوشان، قوشلق وقتی بر طاوشان آرقداشیله یوله چیقدیغنی، قارشیلرینه باشقه بر آرسلانك چیقوب جانلرینه قصد ایدرك آرسلانه میدان اوقودیغنی، دیکر طاوشانی رهن توتوب «اکر یورکی وار ایسه کلسون، آلسون» دیدیکنی آکلاتدی.

أرککلك غرورینی اینجتمك ایستمه‌ین آرسلان، بسمله چکوب طاوشانی یاننه آلارق یوله دوشدی. طاوشان اوکده، او آرقاده یورومکه باشلادیلر. آرسلان یول بوینجه هوایه تهدیدلر صاووروب دوردی. طاوشان ایسه قوردیغی توزاق بوشه چیقماسین دیه آرسلانی سکرلندیره‌جك باشقه شیلر سویلدی. اشارتلدیکی قویویه کلدکلرنده طاوشان، قورقوسنی بهانه ایدوب کریده قالدی.

آرسلان، طاوشانه نه‌ایچون کری قالدیغنی صوردی.

«–رقیب آرسلان...» دیه جواب ویردکدن صوکره ألینی قویویه اشارت ایدوب اکله‌دی:

«–شوراده یاتیور.» آرسلان:

“-Korkma!” deyip onu teskîn etmeğe çalışdı.

“-Sen onu bana göster yeter!” Tavşan, hîlesine devâm edip ayak direterek:

“-Sen ancak beni kucağına alır isen, onu sana gösterebilirim” dedi.

Bu taleb üzerine arslan, tavşanı kucağına alıp kuyuya bakınca, suda gördüğü aksini bir başka arslana benzeterek tavşanı bırakdığı gibi kuyuya atladı. Arslanın kuyunun içinde bîhûde[1] yere debelenerek boğulduğunu gören tavşan neş’e içinde, sallana sallana dostlarının yanına gelip bu müjdeli haberi onlara verdi. Vaz‘iyeti öğrenen bütün vahşî hayvânlar güle oynaya zevke dalıp bir halka olup tavşanı mûm gibi ortalarına aldılar. Karşısında hürmetle eğilip hep bir ağızdan keyifle şunları söylediler:

“-Sen gökden inmiş melek misin, yoksa peri mi? Hayır, sen ne melek ne de perisin; arslanları dize getiren Azrâil’sin. Anlat, ne olursun bize! Arslanı nasıl dize getirdin? O zâlimi hangi akıl ile yok etdin?”

---

1 **Bîhûde:** Boş yere, beyhude.

«–قورقمه!» دیوب اونی تسکین ایتمکه چالشدی.

«–سن اونی بکا کوستر یتر!» طاوشان، حیله‌سنه دوام ایدوب ایاق دیره ترك:

«–سن انجق بنی قوجاغنه آلیر ایسه‌ك، اونی سکا کوستره‌بیلرم» دیدی.

بو طلب اوزرینه آرسلان، طاوشانی قوجاغنه آلوب قویویه باقنجه، صوده کوردیکی عقسنی بر باشقه آرسلانه بکزه‌ترك طاوشانی براقدیغی کبی قویویه آتلادی. آرسلانك قویونك ایچنده بیهوده یره دبه‌لنرك بوغولدیغنی کورن طاوشان نشئه ایچنده، صاللانه صاللانه دوستلرینك یاننه کلوب بو مژده‌لی‌خبری اونلره ویردی. وضعیتی اوکرنان بوتون وحشی حیوانلر کوله اوینایه ذوقه دالوب بر حلقه اولوب طاوشانی موم کبی اورتالرینه آلدیلار. قارشوسنده حرمتله أکیلوب هپ بر آغزدن کیفله شونلری سویلدیلر:

«–سن کوکدن اینمش ملك‌میسك، یوقسه پری‌می؟ خایر، سن نه ملك نه‌ده پریسك؛ آرسلانلری دیزه کتیرن عزرائیلسك. آکلات، نه اولورسك بزه! ارسلانی ناصل دیزه کتیردك؟ او ظالمی هانکی عقل ایله یوق ایتدك؟»

Tavşan, dostlarının sürûruna[1] dâhil olup müşfik bir sesle lisâna geldi ve:

“-Ey ulu cânlar! Bu muvaffakiyetim Allah’ın izni iledir. Yoksa tavşan kim oluyor ki, arslanı dize getirsin? Allah benim koluma kuvvet, gönlüme nûr[2] bahşetdi. Gönlümdeki nûr da elime kuvvet, ayağıma tâkat[3] getirdi” dedikden sonra arslanı nasıl tuzağa düşürdüğünü ballandıra ballandıra anlatmağa başladı...

Ey dostlar! Unutmayınız ki,
Biz yalnız hâricde düşmânı öldürdük
Fakat içimizde ondan daha büyük
Bir düşmân yatar insâfsız
Hâlbuki onu öldürmek akıl işi değildir
Zîrâ içimizdeki arslan öyle
Tavşan maskarası[4] olacak değildir

Ok gibi doğru ol da yaydan kurtul
Hâricdeki harbinden kurtuldun, şimdi içine bak!
Sâfları dağıtıp arslanla harb etmek kolaydır.
Ama asıl arslan, nefsini dev pençeleri arasına alandır.

---

1 **Sürûr:** Sevinç.
2 **Nûr:** Aydınlıklık, parlaklık.
3 **Tâkat:** Güç, kuvvet.
4 **Maskara:** Aslı “mashara”dır.

طاوشان، دوستلرینك سرورینه داخل اولوب مشفق بر سسله لسانه کلدی و:

«–ای اولو جانلر! بو موفقیتم اللهك اذنی ایله‌در. یوقسه طاوشان کیم اولیور که، آرسلانی دیزه کتیرسن؟ الله بنم قولمه قوت، کوکلمه نور بحش‌ایتدی. کوکلمده‌کی نورده الیمه قوت، ایاغمه تاقت کتیردی» دیدکدن صوکره آرسلانی ناصل توزاغه دوشردیکنی باللاندیره باللاندیره آکلاتمغه باشلادی...

ای دوستلر! اونتمایکزکه،
بز یالکز خارجده دشمانی اولدردك
فقط ایچیمزده اوندن دها بویوك
بر دشمان یاتار انسافسز
حالبوکه اونی اولدرمك عقل ایشی دکلدر
زیرا ایچیمزده‌کی آرسلان اویله
طاوشان ماسخره‌سی اولاجق دکلدر

اوق کبی دوغری اول‌ده یایدن قورتول
خارجده‌کی حربندن قورتولدك، شمدی ایچنه باق!
صافلری داغیدوب آرسلانله حرب ایتمك قولایدر.
اما آصل آرسلان، نفسنی ده‌و پنچه‌لری آراسنه آلاندر.

Üç Arkadaş

Bir arslan, bir kurd ve bir tilki avlanmak için birlikde dağlara çıkmışlar. Berâberce hareket edip av hayvânlarının yollarını keserek onları yakalamağı düşünmüşler. Üçünün de niyeti uçsuz bucaksız ovada çokça av hayvânını yakalayıp ormana hükmetmek imiş. Arslan onlarla birlikde ava çıkmakdan dolayı içden içe utanç duymuş ise de bu hafî[1] kanâ'atini belli etmeyip onları güzelce ağırladıkdan sonra hep birlikde yola koyulmuşlar. Fakat yol boyunca içini yiyip kemiren şübheler «böylesi bir pâdişâhın yanında yürüyen asker, böylesi parlak bir kamerin[2] gölgesinde barınan solgun yıldızlar ancak zahmetdir» dedikodusu içinde arslanı huzûrsuz edip durmuş. Arslan ise «cemâ'atde rahmet vardır» hadîsine tâbi' olup şübhelerini havâya savurdukdan sonra:

---

1 **Hafî:** Gizli.
2 **Kamer:** Ay.

اوچ آرقداش

بر آرسلان، بر قورد و بر تیلکی آولانمق ایچون برلکده داغلره چیقمشلر. برابرجه حرکت ایدوب آو حیوانلرینك یوللرینی کسه‌رك اونلری یاقالامغی دوشونمشلر. اوچونك‌ده نیتی اوچسز بوجاقسز اوواده چوقچه آو حیواننی یاقالایوب اورمانه حکم ایتمك ایمش. آرسلان اونلرله برلکده آوه چیقمقدن طولایی ایچدن ایچه اوتانچ دویمش ایسه ده بو خفی قناعتنی بللی ایتمیوب اونلری کوزلجه آغرلادقدن صوکره هپ برلکده یوله قویولمشلر. فقط یول بویونجه ایچینی ییوب کمیرن شبه‌لر «بویله‌سی بر پادشاهك یاننده یورییان عسکر، بویله‌سی پارلاق بر قمرك کولکه‌سنده بارینان صولغون ییلدیزلر انجق زحمتدر» دیدی‌قودیسی ایچنده آرسلانی حضورسز ایدوب طورمش. آرسلان ایسه «جماعتده رحمت واردر» حدیثنه تابع اولوب شبهه‌لرینی هوایه صاوردقدن صوکره:

“-Cömerd insânın eli açık olur. Ba‘zen terâzînin bir kefesinde arpa, diğerinde altın birlikde durur. Rûh bile bedene habsolur” diyerek kendini avutmuş.

Arslan önde, kurd ile tilki ardında, epey mesâfe kat‘ etdikden sonra işleri rast gitmiş ve bir dağ öküzü, bir yaban keçisi ve bir semîz tavşan avlamışlar. Arslan cümle hayvânâtı[1] sırtlayıp oflaya puflaya dağlardan ormana inzâl[2] etmiş. Bu arada açgözlü tilki ile kurd, ağızlarının suyu aka aka arslanın ölü ve yaralı hayvânları pây etmesini beklemişler. Kurd ile tilkinin açgözlülüğünü anlayan arslanın cânı bu işe çok sıkılmış. Fakat memnûniyetsizliğini hissetdirmemek için onlara hiçbir şey dememiş. Yalnızca:

“-Ey açgözlü, doymak bilmez dilenciler! Ben size hak etdiğiniz cezâyı elbette vereceğim. Hangi resim, çıkıp da ressâmına meydân okuyabilir? Hangi zan, vahâmet çöllerinden yağış getirebilir?”

---

1 **Hayvânât:** Hayvanlar.
2 **İnzâl:** İndirmek.

«–جومرد انسانك ألی آچیق اولور. بعضا تراضینك بر کفه‌سنده آرپه، دیکرنده التون برلکده دورر. روح بیله بدنه حبس اولور» دیه‌رك کندینی آووتمش.

آرسلان اوکده، قورد ایله تیلکی آردنده، اپی مسافه قطع ایتدکدن صوکره ایشلری راست کیتمش و بر داغ اوکوزی، بر یابان کچیسی و بر سمیز طاوشان آولامشلر. آرسلان جمله حیواناتی صرتلایوب اوفلایه پوفلایه داغلردن اورمانه انزال ایتمش. بو آراده آچ‌کوزلی تیلکی ایله قورد، آغزلرینك سویی آقا آقا آرسلانك اولو و یارالی حیوانلری پای ایتمسنی بکلمشلر. قورد ایله تیلکینك آچ کوزلیلکنی آکلایان آرسلانك جانی بو ایشه چوق صیقلمش. فقط ممنونیتسزلکنی حس ایتدیرممك ایچون اونلره هیچ برشی دیممش. یالکزجه:

«–ای آچ کوزلی دویمق بلمز دیلنجیلر! بن سزه حق ایتدیککز جزاییی البته ویره‌جکم. هانکی رسم، چقوب‌ده رسامنه میدان اوقویابیلر؟ هانکی ظن، وخامت چوللرندن یاغیش کتیره‌بیلر؟»

diye duyamayacakları bir sesle kendi kendine söylenmiş. Sonra da kalbindekileri gizleyebilmenin neş'esi içinde gülümsemeğe başlamış. Kurd ve tilki, mi'delerini düşünmekden akıl ve rûh sıhhatlerini gâib etdikleri bir sırada arslan:

"-Ey yaşı gibi efkârı[1] de geçkin ihtiyâr kurd! İçimizde en tecrübeli olan sensin. Şu pâyları taksîm et de bize adâletini ve hünerini göster!" demiş.

Kurdun çekinerek sinsi tavırlar sergilediğini anlayan arslan, maksadını ona hissetdirmeden teklîfini tekrârlamış:

"-Vekîlim sensin, haydi! Pây et de, bir an önce nasıl bir şahsiyete sâhib olduğunu göreyim".

Kurd, bir arslanın paylayan gözlerine, bir de salyalarla çenesi su çukuruna dönmüş tilkiye bakarak şöyle cevâb vermiş:

"-Ey korkusuz ve asîl efendim! Lutfedersen yabân öküzü senin pâyın olsun. Takdîr edersin ki o da büyük, sen de. Orta boyda olan keçi de benim pâyıma..."

---

1 **Efkâr:** Fikirler, düşünceler.

دیه دویامیاجقلری بر سسله کندی کندینه سویلنمش. صوکره‌ده قلبنده‌کیلری کیزلیه‌بیلمنك نشئه‌سی ایچنده کولومسمکه باشلامش. قورد و تیلکی، معده‌لرینی دوشونمکدن عقل و روح صحتلرینی غائب ایتدکلری بر صره‌ده آرسلان:

«–ای یاشی کبی افکاری‌ده کچکین اختیار قورد! ایچمزده اك تجربه‌لی اولان سنسك. شو پایلری تقسیم ایت‌ده بزه عدالتنی و هنرینی کوستر!» دیمش.

قوردك چکینه‌رك سنسی طورلر سرکیله‌دیکنی آکلایان آرسلان، مقصدینی اوکا حس‌ایتدرمدن تکلیفنی تکرارلامش:

«–وکیلم سنسك، هایدی! پای ایت‌ده، بر آن اوکجه ناصل بر شخصیته صاحب اولدیغنی کوره‌یم».

قورد، بر آرسلانك پایلایان کوزلرینه، برده سالیه‌لرله چکه‌سی صو چوقورینه دونمش تیلکی یه باقارق شویله جواب ویرمش:

«–ای قورقوسز و اصیل افندم! لطف‌ایدرسك یابان اوکوزی سنك پایك اولسون. تقدیر ایدرسك‌که اوده بویوك، سن‌ده. اورطه بویده اولان کچی‌ده بنم پایمه...».

Sonra gözlerini tilkiye çevirip âmir[1] bir sesle ilâve etmiş:

“-Tilki, sen hiç sesini çıkarmadın, kalan pâya razı ol!”

Bahâne bulmanın hiç de zor olmadığına kanâ‘at getiren arslan birdenbire kükreyerek:

“-Ey kurd! Bu sözleri nasıl söylersin? Bir daha söyle bakayım! Sen ne cür’etle, hangi salâhiyetle[2] bana sen dersin?”

Hemân ardından kurdu yanına çağırmış ve “Fentekamnâ minhüm[3]” diye kükremiş ve pençesiyle kurdu ikiye yarıp onda akıl olmadığını tilkiye hissetdirmek için derisini başından sıyırmış, sonra da hiçbir şey olmamış gibi bacakları tir tir titreyen tilkiye bakarak:

“-Haydi, sıra sende! Bunları yemek için pây et!” demiş.

Tilki yerlere kapanarak amân dileyen bir sesle:

---

1 **Âmir:** Emredici.
2 **Salâhiyet:** Yetki.
3 *Kur’ân-ı Kerim’de* Arâf suresinin 136. âyetinde geçen “-Biz onların intikamını aldık!” manasına gelen bir ifade.

صوكره كوزلرينى تيلكى يه چويروب آمر بر سسله علاوه ايتمش:

«- تيلكى، سن هيچ سسينى چقارمادك، قالان پايه راضى اول!»

بهانه بولمانك هيچ‌ده زور اولمديغنه قناعت كتيرن آرسلان بردنبره كوكره‌يرك:

«-اى قورد! بو سوزلرى ناصل سويلرسك؟ بر دها سويله باقايم! سن نه جرأتله، هانكى صلاحيتله بكا سن ديرسك؟»

همان آردندن قوردى يانه چاغيرمش و «فانتقمنا منهم» ديه كوكره‌مش و پنچه‌سيله قوردى ايكى‌يه ياروب اونده عقل اولمديغنى تيلكى يه حس‌ايتدرمك ايچون دريسنى باشندن صييرمش، صوكره‌ده هيچ برشى اولمامش كبى باجاقلرى تير تير تيتره‌ين تيلكى يه باقارق:

«- هايدى، صيره سنده! بونلرى يمك ايچون پاى ايت!» ديمش.

تيلكى يرلره قاپانارق آمان ديله‌ين بر سسله:

“-Ey ulu pâdişâh! Şu semiz öküz kuşluk yemeğin, şu lezîz keçi öğle öğünü için yahnin, şu semîz tavşan ise akşâma çerezin olsun” diye cevâb vermiş.

Arslan teklîfden gâyet memnûn sırıtarak:

“-Tilki, adâlet kandîlini sen nûrlandırdın. Söyle bakalım, böyle hakça pây taksîmini sana kim öğretdi?”

Tilki pişkîn pişkîn cevâb vermiş:

“-Ey cihân pâdişâhı! Bu hakkâniyeti ben kurdun başına gelenlerden sonra öğrendim!”

Bunun üzerine arslan, tilkiye medhiyeler[1] düzerek:

“-Artık sen benim arslanımsın. Al, bu av hayvânlarının hepsi senin olsun!” demiş.

Tilki duyduklarına inanamamış evvelâ. Bilâhare[2] secdeye varıp Allah’a şükretmiş. Ölü ve yaralı hayvânlar önünde âfiyetle ta‘âm[3] olmağı beklerler iken o, Allah’a şöyle du‘â etmiş:

---

[1] **Medhiyeler:** Övgüler.
[2] **Bilâhare:** Ardından, sonradan.
[3] **Ta‘âm olmak:** Yenmek, yenilmek.

«-ای اولو پادشاه! شو سمیز اوکوز قوشلق یمکك، شو لزیز کچی اوکله اوکونی ایچون یحنك، شو سمیز طاوشان ایسه اقشامه چرزك اولسون» دیه جواب ویرمش.

آرسلان تکلیفدن غایت ممنون صیریتارق:

«-تیلکی، عدالت قندیلنی سن نورلاندردك. سویله باقالم، بویله حقچه پای تقسیمنی سکا کیم اوکرتدی؟»

تیلکی پیشکین پیشکین جواب ویرمش:

«-ای جهان پادشاهی! بو حقانیتی بن قوردك باشنه کلانلردن صوکره اوکرندم!»

بونك اوزرینه آرسلان، تیلکی یه مدحیه‌لر دوزه‌رك:

«-آرتق سن بنم آرسلانمسك. آل، بو آو حیوانلرینك هپسی سنك اولسون!» دیمش.

تیلکی طویدقلرینه اینانامه‌مش اولا. بالاخره سجده یه واروب اللهه شکرایتمش. اولی و یارالی حیوانلر اوکنده عافیتله تعام اولمغی بکلرلر ایکن او، اللهه شویله دعا ایتمش:

Bizden önce gelip helâk[1] *olanlardan sonra*
Bizi dünyâya getiren ey yüce Allah'ım!
Geçmiş kavîmlere ne türlü cezâlar verdiğini
İşitdik ve yalnızca itâ'at etdik

Bizden önce geçip göçen nice kurdları,
Başlarına gelenlerden ibret alarak
Tilki gibi kurnazca akıl erdirip
Arslan misâli cesâretle îmân etdik

Bu kıssayı[2] *okuyup hâlâ*
Varlıkdan, kibirden, hırsdan
Vaz' geçmeyenlerin vây hâline!...

---

1 **Helâk:** Yok olma, ölme.
2 **Kıssa:** Hikâye.

بزدن اوکجه کلوب هلاك اولانلردن صوکره
بزی دنیایه کتیرن ای یوجه اللهم!
کچمش قوملره نه دورلی جزالر ویردیکنی
ایشتدك و یالکزجه اطاعت ایتدك

بزدن اوکجه کچوب کوچن نیجه قوردلری،
باشلرینه کلانلردن عبرت آلارق
تیلکی کبی قورنازجه عقل ایردیروب
آرسلان مثالی جسارتله ایمان ایتدك

بو قصه‌یی اوقویوب حالا
وارلقدن، کبردن، حرصدن
وضع کچمینلرك وای حالنه!...

Bak Sen Şu İşe!

Küçük bir fâre, sâhibsiz bir devenin yularını eline almış, böbürlene böbürlene yürümeğe başlamış. Deve tabî'î bu, kendi mûnis[1] yaradılışı i'tibârıyla fâreye hiç ses çıkarmadan onun peşine düşmüş. Ahmak fârecik de bu esnâda yoldan gelip geçene bakıp gurûrlu bir yüz ifâdesiyle:

"-Meğer ben ne pehlivân ne kahramân er imişim!" diyerek aklı sıra böbürlenmiş.

Deve, fârenin kibirli yüz ifâdesi ile küçümseyen sözlerine çok üzülmüş ve boyu küçük, kibri büyük fârenin duyamayacağı bir sesle:

"- Ben sana gösteririm!" demiş.

Gide gide kocaman bir filin bile geçemeyeceği büyüklük ve derînlikde bir ırmağın kenârına gelmişler. Fâre hemân oracıkda taş kesilip duraklamış.

---

1 **Mûnis:** Uysal, sessiz, ağırbaşlı.

باق سن شو ایشه!

کوچوك بر فاره، صاحبسز بر دوه‌نك یولارینی ألینه آلمش، بوبورلنه بوبورلنه یورومکه باشلامش. دوه طبیعی بو، کندی مونس یارادیلیشی اعتباریله فاره‌یه هیچ سس چیقارمه‌دن اونك پیشنه دوشمش. احمق فاره‌جك ده بو اثناده یولدن کلوب کچنه باقوب غرورلی بر یوز افاده‌سیله:

«–مکر بن نه پهلوان نه قهرمان أر ایمشم!» دیه‌رك عقلی صره بوبورلنمش.

دوه، فاره‌نك کبرلی یوز افاده‌سی ایله کوچومسه‌ین سوزلرینه چوق اوزولمش و بویی کوچوك، کبری بویوك فاره‌نك طویامیه‌جغی بر سسله:

«– بن سکا کوستریرم!» دیمش.

کیده کیده قوجامان بر فیلك بیله کچه‌میجکی بویوکلك و درینلکده بر ایرماغك کنارینه کلمشلر. فاره همان اوراجقده طاش کسیلوب دوراقلامش.

Bunu gören deve, fârenin endîşeli ve korku dolu yüzüne alâycı bir nazarla[1] bakıp ona seslenmiş:

"-Ey dağda, ovada bana yoldaş olan fâre! Bu duraklama da nereden çıkdı? Haydi, durma! Irmağa erkekçe ayak bas da suya gir! Sen ki rehberim, delîlimsin[2]. Yol ortasında durup da susma ne olursun!"

Yol sırasında kibirden şişen yüzü, sapsarı kesildiği hâlde fâre kekeleyerek i'tirâz etmiş:

"-Ama bu su; pek büyük, pek derîn... Boğulmakdan korkuyorum".

Deve umursamaz bir tavır içinde dudak bükerek:

"-Görelim bakalım hele, su ne kadarmış?" dedikden sonra ayağını hemân suya atmış. Yarı şaşkın, yarı mağrûr[3] bir sesle fâreye bakarak seslenmiş:

"-A kör sıçan!"

Dudaklarını büküp ilâve etmiş:

---

1 **Nazar:** Göz.
2 **Delîl:** Yol gösteren, kılavuz.
3 **Mağrûr:** Gururlu.

بونی کورن دوه، فاره‌نك اندیشه‌لی و قورقو طولی یوزینه آلایجی بر نظرله باقوب اوکا سسلنمش:

«-ای طاغده، اووه‌ده بکا یولداش اولان فاره! بو دورقلامه‌ده نره‌دن چیقدی؟ هایدی، دورمه! ایرمغه ارککچه آیاق باص ده صویه کیر! سن‌که رهبرم، دلیلمسك. یول اورته‌سنده دوروب‌ده صوصمه نه اولورسك!»

یول صره سنده کبردن شیشن یوزی، صاپ صاری کسیلدیکی حالده فاره ککه‌لیرك اعتراض ایتمش:

«-اما بو صو؛ پك بویوك، پك درین... بوغولمقدن قورقویورم».

دوه امورصماز بر طور ایچنده دوداق بوکه‌رك:

«-کوره‌لم باقالم هله، صو نه قدرمش؟» دیدکدن صوکره آیاغنی همان صویه آتمش. یاری شاشقین، یاری مغرور بر سسله فاره‌یه باقارق سسلنمش:

«-آ کور صیچان!»

دوداقلرینی بوکوب علاوه ایتمش:

“-Su, diz boyu bile değilmiş baksana. Bu kadarcık sudan mı korkuyorsun yoksa?”

Fâre, mahcûb[1] bir yüz ifâdesiyle başını kaldırıp devenin yüzüne bakarak şöyle cevâb vermiş:

“-Irmak sana karınca, ama bana ejderhâ. Dizden dize fark vardır”.

Sonra suyun akışına dalıp mırıldanmış:

“-Ey hünerli deve! Su sana diz boyu, ama beni yutup götürecek kadar derîn”.

Deve, «taşı gediğine koymanın tâm vakti» diye düşünüp:

“-O hâlde, bir daha edebsizlik etme ki, kıvılcımıyla[2] bedenin ve rûhun erimesin. Sen git de kendin gibi fârelerle boy ölçüş! Sen kim, bana -bırak emretmeği- söz söylemek kim?” diyerek küstâh fâreye çıkışmış.

Bu ibret verici cevâb üzerine fâre yerin dibine girip:

---

1 **Mahcûb:** Utangaç.
2 **Kıvılcım:** Aslı “kığılcım”dır.

«–صو، دیز بویی بیله دکلمش باقساك آ. بو قدرجق صودن‌می قورقویورسك یوقسه؟»

فاره محجوب بر یوز افاده‌سیله باشنی قالدیروب دوه‌نك یوزینه باقارق شویله جواب ویرمش:

«–ایرماق سکا قارینجه، اما بکا اژدرها. دیزدن دیزه فرق واردر».

صوکره صویك آقیشنه دالوب میریلدانمش:

«–ای هنرلی دوه! صو سکا دیز بویی، اما بنی یوتوب کوتورجك قدر درین».

دوه، «طاشی کدیکنه قویمانك تام وقتی» دیه دوشونوب:

«–او حالده، بر دها ادبسزلك ایتمه‌که، قیغلجمیله بدنك و روحك أریمه‌سن. سن کیت‌ده کندك کبی فاره‌لرله بوی اولچوش! سن کیم، بکا –بیراق امرایتمکی– سوز سویله‌مك کیم؟» دیه‌رك کستاخ فاره‌یه چیقیشمش.

بو عبرت ویریجی جواب اوزرینه فاره یرك دیبینه کیروب:

“-Tevbe etdim ben deve kardeş!” dedikden sonra pîşmânlık içinde deveye şöyle yalvarmış:

“-Allah hakkı için, beni kahrolası suyun üzerinden geçiriver”.

Deve fârenin hâline acıyarak:

“-Haydi sıçra! diye seslenmiş, hörgücümün üzerine çıkıp otur. Bu sudan geçmek ve geçirmek benim işim. Ben senin gibi yüzlercesini bu sudan râhatlıkla geçiririm”.

Ey insân! Şu hakîkati bil ki
Fâre kibirli kimseleri
Deve ise kâmil[1] *insânları temsîl eder*
Mâdâm[2] *peygamber değilsin*
Bir an önce yola düş de
Bir gün dibsiz kuyulardan çıkıp
Yücelik makâmına erişebilesin

Her şeyin bir ölçüsü var
Sultân değil isen kul ol
Kapudân[3] *değil isen gemiyi ehline bırak*
Tâcir[4] *değil isen dükkân açma*

Konuşur iken suâl tarzında konuş ki
Sonradan câhilliğin belli olmasın

---

1 **Kâmil:** Olgun.
2 **Mâdâm:** Madem.
3 **Kapudân:** Kaptan.
4 **Tâcir:** Tüccar, ticaret yapan.

«- توبه ایتدم بن دوه قارداش!» دیدکدن صوکره پیشمانلق ایچنده دوه‌یه شویله یالوارمش:

«- الله حقی ایچون، بنی قهراولاسی صویك اوزرندن کچیریوه‌ر».

دوه فاره‌نك حالنه آجیه‌رق:

«- هایدی صیچره! دیه سسلنمش، هورکوجمك اوزرینه چیقوب اوطور. بو صودن کچمك و کچیرمك بنم ایشم. بن سنك کبی یوزلرجه‌سنی بو صودن راحتلقله کچیریرم».

ای انسان! شو حقیقتی بیل که
فاره کبرلی کیمسه‌لری
دوه ایسه کامل انسانلری تمثیل ایدر
مادام پیغمبر دکلسك
بر آن اوکجه یوله دوش ده
بر کون دیبسز قویولردن چیقوب
یوجه‌لك مقامنه ایریشه‌بله‌سك

هر شیئك بر اولچوسی وار
سلطان دکل ایسك قول اول
قپودان دکل ایسك کمیبی اهلنه براق
تاجر دکل ایسك دکان آچمه

قونوشور ایکن سؤال طرزنده قونوش که
صوکره‌دن جاهللكك بللی اولماسن

Lisânları Vardır, Birbirine Benzemez

Adamın biri, dört şahsa bir altın verdi. İçlerinden biri:

“-Ben, bu para ile engûr[1] alacağım” dedi.

Öbürü Arab idi. Altını avucunda tutan İranlı’ya bakıp “hayır” ma‘nâsında “lâ” deyip ilâve etdi:

“-Ben ineb isterim, engûr değil!”

Üçüncüsü Türk idi. Sesini ziyâdeleşdirerek[2]:

“-Bu para benim dedi, ne ineb ne engûr. İllâ ki üzüm isterim” diye inâd etdi.

Dördüncüsü ise bir Rum idi:

“-Bırakın bu boş, beylik sözleri diye araya girdi, bize istafil gerek!”

Derken aralarında kavgaya[3] başladılar. Hepsi de aynı şeyi istediği hâlde, birbirlerinin lisânını

---

1 **“**Engûr” Farsça, “ineb” Arapça, “istafil” Rumca üzüm anlamındadır.

2 **Ziyâdeleşdirmek:** Artırmak, yükseltmek.

3 **Kavga:** Aslı “gavgâ”dır.

لسانلری واردر، بربرینه بکزمز

آدمك بری، درت شخصه بر آلتون ویردی. ایچلرندن بری:

«–بن، بو پاره ایه انکور آلاجغم» دیدی.

اوبوری عرب ایدی. آلتونی آووجنده طوتان ایرانلی‌یه باقوب «خایر» معناسنده «لا» دیوب علاوه ایتدی:

«–بن عنب ایسترم، انکور دکل!»

اوچونجیسی تورك ایدی. سسینی زیاده‌لشدیررك:

«–بو پاره بنم دیدی، نه عنب نه انکور. الاكه اوزوم ایسترم» دیه عناد ایتدی.

دوردنجیسی ایسه بر روم ایدی:

«–براقك بو بوش، بکللك سوزلری دیه آرایه کیردی، بزه استافیل کرك!»

دیرکن آرالرنده غاوغایه باشلادیلر. هپسی‌ده عینی شیئی ایستدیکی حالده، بربرلرینك لساننی

bilmedikleri için derîn bir tefrikaya[1] düşmüşler idi. Cehâletleri ahmaklık ile birleşip yumruk olmuş ve ânîden yüzlerinde patlayıvermiş idi.

Hâlbuki onların yanında yüzlerce lisân bilen, hikmet sâhibi, ma'lûmâtlı[2] ve kıymetli biri olsa idi onları sulha[3] da'vet edip şöyle der idi:

"-Şu altını bana verin. Dördünüze de istediğinizi alacağım. Yeter ki hiçbir ard niyete sâhib olmadan gönlünüzü ve aklınızı samîmiyetle bana bağlayın. Zîrâ bu altın dilediklerinizi fazlasıyla karşılayacak kadar değerli; dört düşmanı ittifâk etdirecek, dört farklı lisânı bir çatı altında tevhîd edecek[4] kadar kıymetlidir".

Ne yazık ki, Türk, Rum, Arab ve İranlı'nın kavgasındaki bu sır, uzun seneler anlaşılamadı. Ma'nâ lisânlarını bilen bir Süleyman gelmedikçe, bu ayrılık epey devâm edecek gibi...

---

1 **Tefrika:** Ayrılık.
2 **Ma'lûmât:** Bilgi.
3 **Sulh:** Barış.
4 **Tevhîd etme:** Birleştirme.

بیلمدکلری ایچون درین بر تفرقه‌یه دوشمشلر ایدی. جهالتلری احمقلق ایله برلشوب یومروق اولمش و آنیدن یوزلرنده پاتلاییویرمش ایدی.

حالبوکه اونلرك یاننده یوزلرجه لسان بیلن، حکمت صاحبی، معلوماتلی و قیمتلی بری اولسه ایدی اونلری صلحه دعوت ایدوب شویله دیر ایدی:

«–شو آلتونی بکا ویرك. دردیکزه‌ده ایسته‌دیککزی آلاجغم. یترکه هیچ بر آرد نیته صاحب اولمادن کوکلوکزی و عقلیکزی صمیمیتله بکا باغلایك. زیرا بو آلتون دیله‌دکلریکزی فضله‌سیله قارشیلایاجق قدر دکرلی؛ درت دوشمانی اتفاق ایتدیره جك، درت فرقلی لسانی بر چاتی آلتنده توحید ایده‌جك قدر قیمتلیدر».

نه یازیق‌که، تورك، روم، عرب و ایرانلینك غاوغاسنده‌کی بو سر، اوزون سنه‌لر آکلاشیلامادی. معنی لسانلرینی بیلن بر سلیمان کلمدکچه، بو آیریلق اپی دوام ایده‌جك کبی...

Süleyman, Allah'ın izniyle bütün lisânları öğrendi
Bu sâyede kaplan, ceylân ile harb etmedi
Güvercin [1] *doğandan, koyun kurddan korkmadı*
Süleyman aralarında adâletiyle hüküm verdi

Dâne [2] *arayana dâne tuzakdır, hâlbuki lisânları bir olana*
Süleyman, adâletiyle güneş gibi parlamakdadır
Şu zamânda kuşların sığınağı kalmadı ama
Arayana Süleyman, cân evinde uyumakdadır

Allah, mü'minler için "tek bir nefis" dedi
Yâhûd birbirlerine kenetlenmiş binânın taşları
Kavga için değil, konuşup tanışsınlar diye
Onlara türlü düşünce, türlü lisân verdi

---

1 **Güvercin:** Aslı "güğercin"dir.
2 **Dâne:** Tane.

سلیمان، اللهك اذنیله بوتون لسانلری اوکرندی
بو سایه‌ده قاپلان، جیلان ایله حرب ایتمه‌دی
کوکرجین طوغاندن، قویون قورددن قورقمادی
سلیمان آرالرنده عدالتیله حکم ویردی

دانه آرایانه دانه طوزاقدر، حالبوکه لسانلری بر اولانه
سلیمان، عدالتیله کونش کبی پارلامقده‌در
شو زمانده قوشلرك صیغیناغی قالمادی اما
آرایانه سلیمان، جان أوینده اویومقده‌در

الله، مؤمنلر ایچون «تك بر نفس» دیدی
یاخود بربرلرینه کنتلنمش بنانك طاشلری
غاوغا ایچون دکل، قونوشوب طانیشسنلر دیه
اونلره دورلو دوشونجه، دورلو لسان ویردی

Altın Öğüt

Anlatırlar... Hindistan'da akıllı bir adam, ahbâblarından birkaç kimsenin uzak bir yolculukdan gelip aç ve perîşân bir hâlde evine misâfir olduklarını görünce ma'lûmâtla dolu merhametiyle coşarak:

"-Hoş geldiniz! Biliyorum, karnınız bomboş, pek açsınız. Öyle ki, perîşân yüzünüz Kerbelâ'ya dönmüş âdetâ. Belli, yol sırasında bir hayli meşakkat çekmişsiniz..." demiş.

Misâfirlerinin konuşmağa bile mecâlleri yok imiş. Yalnızca başlarıyla bilge adamı tasdîk[1] etmişler. Bunun üzerine akıllı adamın gül yüzüne endîşe tohumları ekilmiş. Daha ziyâde yumuşak bir lisân ile:

"-Fakat dostlar, Allah rızâsı için fil yavrularını yemeyin sakın! Şimdi gideceğiniz yolda karşınıza filler çıkacak. Minik, semîz, eti dolgun ve lezîz. Lütfen bu nasîhatime[2] kulak verin!" diye onları îkâz etmiş.

---

1 **Tasdîk etme:** Doğrulama.
2 **Nasîhat:** Öğüt.

آلتون اوکوت

آکلاتیرلر... هندستانده عقللی بر آدم، احبابلرندن برقاچ کیمسه‌نك اوزاق بر یولجیلقدن کلوب آچ و پریشان بر حالده أوینه مسافر اولدقلرینی کورنجه معلوماتله طولی مرحمتیله جوشارق:

«– خوش کلدیکز! بیلیورم، قرنیکز بومبوش، پك آچسیکز. اویله‌که، پریشان یوزوکز کربلایه دونمش آدتا. بللی، یول صره‌سنده بر خیلی مشقت چکمشسکز...» دیمش.

مسافرلرینك قونوشمغه بله مجاللری یوق‌ایمش. یالکزجه باشلریله بیلکه آدمی تصدیق ایتمشلر. بونك اوزرینه عقللی آدمك کول یوزینه اندیشه تخملری اکیلمش. دها زیاده یوموشاق بر لسان ایله:

«–فقط دوستلر، الله رضاسی ایچون فیل یاوریلرینی ییمه‌ین صاقین! شمدی کیده‌جککز یولده قارشیکزه فیللر چیقاجق. مینیك، سمیز، أتی طولغون و لزیز. لطفا بو نصیحتمه قولاق ویرك!» دیه اونلری ایقاظ ایتمش.

Bu îkâza karşılık misâfirlerin suratları asılmış. Onlara aldırış etmeden nasîhatlerine devâm etmiş akıllı adam:

"-Bu çâresiz, kuvvetsiz yavruların etlerinin sizi tahrîk edeceğini çok iyi biliyorum. Çünkü çok açsınız. Fakat unutmayınız ki, anaları pusuya yatmış, yavrularını ta'kîb etmekde, kollamakdadırlar. Arkalarından yüzlerce fersah yürür, hortumlarından âteşler saçar, merhametleri yokdur, zîrâ anadır onlar..."

Misâfirler ses çıkartmamışlar yine. Tâm gitmek için hareket ederlerken, akıllı kimse son bir gayretle onlara şöyle söylemiş:

"-Ne olur nasîhatlerime kulak verin. Yoksa yolda türlü türlü eziyetlere uğrarsınız. Îcâb eder ise ot yiyin, yapraklarla karnınızı doyurun. Ama sakın hâ fil yavrularına dokunmayın" dedikden sonra içi boş odayı ferahlatan sesiyle devâm etmiş:

بو ایقاظه قارشیلق مسافرلرك صوراتلری آصیلمش. اونلره آلدیرش ایتمدن نصیحتلرینه دوام ایتمش عقللی آدم:

«–بو چاره‌سز، قوتسز یاوریلرك أتلرینك سزی تحریك ایده‌جکنی چوق إیی بیلیورم. چونکه چوق آچسکز. فقط اونوتمایکزکه، آنالری پوصویه یاتمش، یاوریلرینی تعقیب ایتمکده، قوللامقده‌درلر. آرقالرندن یوزلرجه فرسخ یورور، خورطوملرندن آتشلر صاچار، مرحمتلری یوقدر، زیرا آنادر اونلر...»

مسافرلر سس چیقارتمامشلر ینه. تام کیتمك ایچون حرکت ایدرلرکن، عقللی کیمسه صوك بر غیرتله اونلره شویله سویله‌مش:

«–نه اولور نصیحتلریمه قولاق ویرك. یوقسه یولده دورلو دورلو اذیتلره اوغرارسکز. ایجاب ایدر ایسه اوت ییك، یاپراقلرله قرنیکزی طویورك. اما صاقین ها فیل یاوریلرینه طوقونمایك!» دیدکدن صوکره ایچی بوش اوطه‌یی فرحلاتان سسیله دوام ایتمش:

“-Ben vazîfemi yapdım. Nasîhat verip borcumu ödedim. Yolunuz açık olsun”.

Sonra içini çekip hafîf bir sesle:

“-Sakın açgözlülüğünüz yolunuzu kesip de azık hırsı sizi kökünüzden sökmesin!” diyerek başını önüne eğmiş. Onları uğurlamak için kapıya doğru gitmiş. Yanlarından ayrılırken de:

“-Allah sizi muhâfaza etsin!” diye vedâ‘laşdıkdan sonra çıkıp gitmiş.

Dostları hiç vakit gâib etmeden yollara düşmüşler. Az gitmişler, uz gitmişler, yolculukları boyunca yiyecek bir şey bulamayıp fenâ hâlde acıkmışlar. Tâm bu esnâda yeni doğmuş, semîz mi semîz bir fil yavrusu çıkmış önlerine. Bilge adamın nasîhatlerini bir kenâra atıp gözü dönmüş aç ve kızgın kurdlar gibi hemân yavru filin üstüne çullanmışlar. Kesip pişirdikden sonra kemikleri görününceye kadar yavru filin nefîs etlerini mi‘delerine indirmişler. Sonra ellerini yıkamışlar.

«–بن وظیفه‌می یاپدم. نصیحت ویروب بورجمی اوده‌دم. یولیکز آچیق اولسون».

صوکره ایچینی چکوب خفیف بر سسله:

«–صاقین آچ کوزلولککز یولیکزی کسوب‌ده آزیق حرصی سزی کوکیکزدن سوکمه‌سن!» دیه‌رك باشنی اوکینه أکمش. اونلری اوغورلامق ایچون قاپی یه طوغری کیتمش. یانلرندن آیریلرکن‌ده:

«–الله سزی محافظه ایتسون!» دیه وداعلاشدقدن صوکره چیقوب کیتمش.

دوستلری هیچ وقت غائب ایتمه‌دن یوللره دوشمشلر. آز کیتمشلر، اوز کیتمشلر، یولجیلقلری بویونجه ییه‌جك بر شی بولامیوب فنا حالده آجیقمشلر. تام بو اثناده یکی طوغمش، سمیزمی سمیز بر فیل یاوریسی چیقمش اوکلرینه. بیلکه آدمك نصیحتلرینی بر کناره آتوب کوزی دونمش آچ و قیزغین قوردلر کبی همان یاوری فیلك اوستنه چوللانمشلر. کسوب پیشیردکدن صوکره کمیکلری کورونجیه قدر یاوری فیلك نفیس أتلرینی معده‌لرینه ایندرمشلر. صوکره أللرینی ییقامشلر.

İçlerinden biri hâric tabî'î. Bir tek o, bilge adamın sözüne uyup yavru filin etinden yememiş, üstüne üstlük yememeleri için arkadaşlarını da defalarca îkâz etmiş. Fil yavrusunu yiyenler mi'delerinin şişkinliklerinden az bir zamân sonra uykuya dalmışlar. Bir tek o aç adam, sürüyü bekleyen çoban misâli ayakda kalmış.

O sırada birdenbire, nereden çıkdığı belli olmayan korkunç bir fil, koşarak yanlarına gelmiş. Evvelâ aç adamın ağzını üç defa koklamış. Yavrusunun kokusunu alamayınca onu bırakmış. Büyük bir hırsla uyuyanların başucuna varmış bu defa. Üçer defa da onların ağızlarını koklamış. Yavrusunun kokusunu alan fil, hemân onları oracıkda paralamış, her birini havâya kaldırmış ve yere vurup parçalamış.

Ey rüşvet yiyen kimse! Yavru fili yiyen
Bu açgözlü insânlar gibisin sen
Âdil hükümdâr gelince seni
Bu ana fil gibi parçalayacak
Ağzındaki harâm lokma kokusu

ایچلرندن بری خارج طبیعی. بر تك او، بیلکه آدمك سوزینه اویوب یاوری فیلك أتندن ییمه‌مش، اوستنه اوستلك ییمه‌ملری ایچون آرقداشلرینی‌ده دفعه‌لرجه ایقاظ ایتمش. فیل یاوریسنی ییه‌نلر معده‌لرینك شیشکینلکلرندن آز بر زمان صوکره اویقویه دالمشلر. بر تك او آچ أدام، سورویی بکله‌ین چوبان مثالی آیاقده قالمش.

او صره ده بردنبره، نره‌دن چیقدیغی بللی اولمیان قورقونچ بر فیل، قوشارق یانلرینه کلمش. اولا آچ آدمك آغزینی اوچ دفعه قوقلامش. یاوریسنك قوقوسنی آلامینجه اونی براقمش. بویوك بر حرصله اویویانلرك باش اوجونه وارمش بو دفعه. اوچر دفعه‌ده اونلرك آغزلرینی قوقلامش. یاوریسنك قوقوسنی آلان فیل، همان اونلری اوراجقده پاره‌لامش، هر برینی هوایه قالدیرمش و یره اوروب پارچالامش.

ای رشوت ییه‌ن کیمسه! یاوری فیلی ییه‌ن!
بو آچ کوزلی انسانلر کبیسك سن
عادل حکمدار کلینجه سنی
بو آنا فیل کبی پارچالایاجق
آغزکده‌کی حرام لوقمه قوقوسی

Ancak hîleciyi rezîl eder
Zîrâ fil, yavrularının kokusunu
Aslâ unutacak değildir

Ey gâfil sen uyuyorsun!
Fakat yediğin ve işlediğin
Harâmların ağır kokusu
Şu yeşil gök kubbede
Salınıp durmakdadır

آنجق حیله‌جیبی رزیل ایدر
زیرا فیل، یاوریلرینك قوقوسونی
آصلا اونوتاجق دکلدر

ای غافل سن اویویورسك!
فقط یه‌دیکك و ایشله‌دیکك
حراملرك آغیر قوقوسی
شو یشیل کوك قبه‌ده
صالینوب دورمقده‌در

Korkunç Ejderhâ

"Harbler sulha vesîle olur" derler. İşte bu sözün hikmetine sebeb olan hikâye bu cümle ile başlar. Şöyle ki:

Bir yılancı vardı. Ma'îşeti için yılan arar, endîşeden kurtulmak için kendisini yer dururdu. Bir gün tılsımları heybesinde, yılan yakalamak için dağlık yerlere gitdi. Karda, kışda, kıyâmetde dağlarda büyük bir yılan arayıp durmakda idi. Bir seferinde kocaman bir ejderhâ gördü. Ejderhâ ölü gibi hareketsiz yatmasına rağmen, heybetli cüssesiyle yılancıyı korkudan titretdi. Yılancı, "ahâlîyi hayret içinde bıraksın" diye ejderhâyı yanına alıp Bağdad'a doğru yola çıkdı. Zavallı yılancı, birkaç kuruşluk nafaka için o direk gibi uzun, taş kadar ağır ejderhâyı zoraki sürükleyip şehre getirdi. Kalabalık meydânın yüksekçe yerine çıkıp ahâlîye şöyle seslendi:

قورقونچ اژدرها

«حربلر صلحه وسیله اولور» دیرلر. ایشته بو سوزك حکمتنه سبب اولان حکایه بو جمله ایله باشلار. شویله‌که:

بر ییلانجی واردی. معیشتی ایچون ییلان آرار، اندیشه‌دن قورتولمق ایچون کندوسنی ییر طورپوردی. بر کون طلسیملری هکبه‌سنده، ییلان یاقالامق ایچون طاغلق یرلره کیتدی. قارده، قیشده، قیامتده طاغلرده بویوك بر ییلان آرایوب طورمقده ایدی. بر سفرنده قوجامان بر اژدرها کوردی. اژدرها اولی کبی حرکتسز یاتماسنه رغما هیبتلی جثه‌سیله ییلانجی‌یی قورقودن تیترتدی. ییلانجی «اهالی‌یی حیرت ایچنده براقسون» دیه اژدرهایی یاننه آلوب بغداده طوغری یوله چیقدی. زواللی ییلانجی، برقاچ غوروشلق نفقه ایچون او دیرك کبی اوزون، طاش قدر آغیر اژدرهایی زوراکی سوروکله‌یوب شهره کتوردی. قالابالق میدانك یوکسکچه یرینه چیقوب اهالی‌یه شویله سسلندی:

“-Ey ahâlî! Ben size ölü bir ejderhâ getirdim. Ama onu yakalamak için epeyce zahmet çektim”.

Ahâlînin şaşkın bakışları ve fiskosları arasında ölü zannetdiği ejderhânın diri olduğunu, yalnız kardan donmuş, soğukdan kaskatı kesilmiş bir hâlde bulunduğunu anladı. Dicle kenârındaki bir kayanın üstüne güç belâ oturtdu. Bu arada Bağdad, yılancının ejderhâyı yakaladığı haberleriyle çalkalandı. Ahâlî:

“-Bir yılancı, eşi ve benzerine rastlanmayacak büyüklükde, daha önce hiç görülmemiş, kocaman bir ejderhâyı yakalayıp Dicle kenârına getirmiş!” diye söylenmeğe başladı.

Yüz binlerce ahmak, ejderhânın etrâfında toplandı. Yılancının keyfi yerine geldi. Daha çok para kazanayım diye bir müddet daha bekledi. Kalabalık o derece artdı ki, erkeğin kadından, zenginin fakîrden farkı kalmadı. Parmaklarının ucuna basarak ejderhâyı görmek istediler. Ejderhâ soğukdan donsa da

«–ای اهالی! بن سزه اولی بر اژدرها کتوردم. اما اونی یاقالامق ایچون اپیجه زحمت چکدم».

اهالینك شاشقین باقیشلری و فیسقوسلری آراسنده اولی ظن‌ایتدیکی اژدرهانك دیری اولدیغنی، یالکز قاردن طوکمش، صوغوقدن قاصقاتی کسیلمش بر حالده بولوندیغنی آکلادی. دجله کنارنده‌کی بر قایانك اوزرینه کوچ بلا اوتورتدی. بو آراده بغداد، ییلانجینك اژدرهایی یاقالادیغی خبرلریله چالقالاندی. اهالی:

«–بر ییلانجی، أشی و بکزرینه راستلانمیاجق بویوکلکده، دها اوکجه هیچ کورلمه‌مش، قوجامان بر اژدرهایی یاقالایوب دجله کنارینه کتورمش!» دیه سویلنمکه باشلادی.

یوز بیکلرجه احمق، اژدرهانك اطرافنده طوپلاندی. ییلانجینك کیفی یرینه کلدی. دها چوق پاره قازانه‌یم دیه بر مدت دها بکله‌دی. قالابالق او درجه آرتدی‌که، ارککك قادیندن، زنکینك فقیردن فرقی قالمادی. پارمقلرینك اوجونه باصارق اژدرهایی کورمك ایسته‌دیلر. اژدرها صوغوقدن طوکسه‌ده

yılancı tedbîri elden bırakmadı ve onu kalın halâtlarla bağladı. Yılancı açgözlülüğünden ahâlînin daha çok mikdârda toplanmasını bekleyedursun, o sırada vakit hayli ilerledi. Irak güneşi ejderhânın üzerine çökdü. Tepeye çıkınca da sıcaklığından halâtlar gevşedi ve ayrıldı. Ölü zannedilen ejderhâ dirildi ve kımıldamağa başladı. Bunu gören ahâlînin hayreti bir iken yüz bine çıktı. Kimisi sevinç na'raları, kimisi korku çığlıkları atdı. Ejderhâ, halâtlarını bir bir çözüp bağlarını kopardı. Kükremiş arslan gibi fırlayıp ahâlînin üzerine doğru yürüdü. Altında kalıp ezilenler, birbirini çiğneyenler oldu. Ölülerden yığınlar kuruldu. Yılancı ise:

"-Meğer ben dağlardan, kırlardan ne getirmişim!" deyip durduğu yerde kaskatı kesildi, hiçbir tarafa kaçamadı. Ejderhâ, yılancıyı yutarak onun cânını aldı...

ییلانجی تدبیری ألدن براقمدی و اونی قالین خلاطلرله باغلادی. ییلانجی آچ کوزلیلکندن اهالینك دها چوق مقدارده طوپلانماسنی بکله‌یه‌طورسك، او صره ده وقت حیلی ایلرله‌دی. عراق کونشی اژدرهانك اوزرینه چوکدی. تپه‌یه چیقنجه‌ده صیجاقلغندن خلاطلر کوشدی و آیریلدی. اولی ظن‌ایدیلان اژدرها دیرلدی و قیملدامغه باشلادی. بونی کورن اهالینك حیرتی بر ایکن یوز بیکه چیقدی. کیمیسی سوینچ نعره‌لری، کیمیسی قورقو چیغلقلری آتدی. اژدرها، خلاطلرینی بر بر چوزوب باغلرینی قوپاردی. کوکرمش آرسلان کبی فیرلایوب اهالینك اوزرینه طوغری یورودی. آلتنده قالوب أزیلنلر، بربرینی چیکنینلر اولدی. اولیلردن ییغینلر قورولدی. ییلانجی ایسه:

«–مکر بن طاغلردن، قیرلردن نه کتیرمشم!»

دیوب طوردیغی یرده قاصقاتی کسیلدی، هیچ‌بر طرفه قاچامادی. اژدرها، ییلانجی‌یی یوتارق اونك جاننی آلدی...

Ey insân, senin nefsin de bir ejderhâdır
Ölmüş görünse bile o, dimdik ayakdadır
Günâh işlemek için eline fırsat geçmediğinden
Tenbel[1] *bir vaz'iyetde beklemekdedir*
Yılancı gibi her soysuz ve aşağılık insâna
Nefisini nezâret[2] *altına almak nasîb olur mu?*
Ejderhâyı öldürmek için elleri parlayıp
Bastonunu yere çalan Musa olmak îcâb eder.

---

[1] **Tenbel:** Tembel, uyuşuk.
[2] **Nezâret:** Gözetim.

ای انسان، سنك نفسك‌ده بر اژدرهادر
اولمش کورونسه بیله او، دیم دیك ایاقده‌در
کناه ایشله‌مك ایچون ألینه فرصت کچمدیکندن
تنبل بر وضعیتده بکلمکده‌در
ییلانجی کبی هر صویسز و آشاغیلق انسانه
نفسنی نظارت آلتنه آلمق نصیب اولورمی؟
اژدرهایی اولدیرمك ایچون أللری پارلایوب
باستوننی یره چالان موسی اولمق ایجاب ایدر

Miskîn Adam

Bir adam vardı. Davud Peygamber zamânında hayat sürmüş idi. Her bilge kimsenin, her ahmak ve şarlatanın yanında:

"-Ya Rabbi! Bana zahmetsiz ve külfetsiz bir zenginlik ver" diye du'â edip şöyle der idi:

"-Allah'ım! Mademki sen beni tenbel ve miskîn[1] yaratdın, o hâlde sırtı kabuk bağlamış za'îf[2] eşeklere; atların, katırların taşıdıkları bu yüke ne hâcet!"

Kendince bilgece tavırlar takınıp:

"-Ben tenbelim" der, hattâ utanmadan:

"-Çalışmadan bana yardım et!" diye yalvarırdı.

Her günü buna benzer du'âlarla geçerdi. Onun bu niyâzlarını[3] işiden ahâlî işsizliğine ve âcizliğine gülerek adamın miskînliğini kabûl edemez bir hâlde:

---

1 **Miskîn:** Zavallı, aciz, beceriksiz.
2 **Za'if:** Zayıf.
3 **Niyâz:** Yakarış, yalvarış.

مسکین آدم

بر آدم واردی. داوود پیغمبر زماننده حیات سورمش ایدی. هر بیلکه کیمسه‌نك، هر احمق و شارلاتانك یاننده:

«–یاربی! بکا زحمتسز و کلفتسز بر زنکینلك ویر» دیه دعا ایدوب شویله دیر ایدی:

«–اللهم! مادام‌که سن بنی تنبل و مسکین یاراتدك، او حالده صیرتی قابوق باغلامش ضعیف أشکلره؛ آتلرك، قاطرلرك طاشیدقلری بو یوکه نه حاجت!»

کندنجه بیلکه‌جه طورلر طاقینوب:

«–بن تنبلم» دیر، حتی اوتانمادن:

«–چالیشمادن بکا یاردم إیت!» دیه یالواررردی.

هر کونی بوکا بکزر دعالرله کچردی. اونك بو نیازلرینی ایشیدن اهالی ایشسزلکنه و عاجزلکنه کولرك آدامك مسکینلکنی قبول إیده‌مز بر حالده:

“-Acabâ bu ahmak ne söylüyor böyle? Yoksa aklı başında değil mi?” diye onunla alây ederlerdi.

Devrin sultânı ve peygamberi Davud aleyhi’s-selâm[1] idi. Her ni‘met ona beyân olduğu hâlde o, gün ağarmadan kalkar, gecenin son demlerine kadar timûr[2] döğer, vakit aralarında ise okuduğu bî-nazîr[3] sözlerle ahâlîyi, dağı, taşı, kurdu, kuşu büyüler, insânları ve başka varlıkları Allah yoluna çağırırdı. Sesi o kadar gür ve yakıcı idi ki, arslanlar ve ceylânlar bir arada ictimâ‘[4] edip onu dinlemekden birbirlerine karışmazlar, yüzündeki nûr âteşinde bir mûm gibi tükenirlerdi. Hulâsa, Davud Peygamber bu kadar mu‘cize ve kuvvete sâhib iken, çalışmakdan hicâb[5] duymaz ve bıkmazdı.

Ahâlî de bütün günlerini bu miskîn adamla alây etmekle geçirirdi. İçlerinden biri:

“-Bak şuna, göğe merdiven dayamış, çıkmağa çalışıyor!”

Diğeri:

---

1 **Aleyhi’s-selâm:** “Selâm onun üzerinde olsun” anlamında.
2 **Timûr:** Demir.
3 **Bî-nazir:** Benzersiz, eşsiz.
4 **İctimâ‘:** Toplanma.
5 **Hicâb:** Utanma.

«-عجبا بو احمق نه سویلیور بویله؟ یوقسه عقلی باشنده دکل‌می؟» دیه اونکله آلای ایدرلردی.

دورك سلطانی و پیغمبری داوود علیه‌السلام ایدی. هر نعمت اوکا بیان اولدیغی حالده او، کون آغارمادن قالقار، کیجه‌نك صوك دملرینه قدر تیمور دوکر، وقت آرالرنده ایسه اوقودیغی بی‌نظیر سوزلرله اهالی‌یی، طاغی، طاشی، قوردی، قوشی بویولر، انسانلری و باشقه وارلقلری الله یولینه چاغیرردی. سسی او قدر کور و یاقیجی ایدی‌که، آرسلانلر و جیلانلر بر آراده اجتماع ایدوب اونی دیکلمکدن بربرلرینه قاریشمازلر، یوزنده‌کی نور آتشنده بر موم کبی توکنیرلردی. خلاصه، داوود پیغمبر بو قدر معجزه و قوته صاحب ایکن، چالیشمقدن حجاب طویماز و بیقمازدی.

اهالی‌ده بوتون کونلرینی بو مسکین آدمله الای ایتمکله کچیرردی. ایچلرندن بری:

«-باق شوکا، کوکه مردیون طایامش، چیقمغه چالیشیور!»

دیکری:

“-Haydi müjde, rızkın erişdi, kuyuda seni bekliyor!”

Bir başkası:

“-Köy ağası, aldığın hediyelerden bize de gönder!” diyerek onu küçümserlerdi.

Miskîn adam ise bu alâylara hiç aldırış etmeden “külfetsiz ni‘met” du‘âlarına devâm ederdi. Öyle ki, nihâyetinde:

“-Boş anbârda peynir arıyor!” diye şehirde adı çıkdı ve etrâfında bu sıfatla meşhûr oldu.

Nihâyet günlerden bir gün, bir kuşluk vakti ânîden bir öküz çıkıp boynuzuyla kapıyı kırarak içeri girdi. Du‘âlarının kabûl olduğunu zanneden adam, birdenbire ayağa fırlayıp sevinç nidâları arasında derhâl öküzün ayaklarını bağladı ve hemân boynunu bir bıçak darbesiyle dev vücûdundan ayırdı. Sonra da acele ile derisini yüzmek için koşar adım evden fırlayıp mahallenin kassâbını[1] çağırdı.

---

1 **Kassâb:** Kasap.

«–هایدی مژده، رزقك ایریشدی، قویوده سنی بکلیور!»

بر باشقه‌سی:

«–کوی آغاسی، آلدیغك هدیه‌لردن بزه‌ده کوندر!» دیه‌رك اونی کوچومسرلردی.

مسکین آدم ایسه بو آلایلره هیچ آلدیرش ایتمه‌دن «کلفتسز نعمت» دعالرینه دوام ایدردی. اویله‌که، نهایتنده:

«–بوش انبارده پینیر آرییور!» دیه شهرده آدی چیقدی و اطرافنده بو صفتله مشهور اولدی.

نهایت کونلردن بر کون، بر قوشلق وقتی آنیدن بر اوکوز چیقوب بوینوزیله قاپی یی قیرارق ایچری کیردی. دعالرینك قبول اولدیغنی ظن‌ایدن آدم، بردنبره آیاغه فیرلایوب سوینچ ندالری آراسنده درحال اوکوزك آیاقلرینی باغلادی و همان بوینونی بر بیچاق ضربه‌سیله ده‌و وجودندن آیردی. صوکره‌ده عجله ایله دریسنی یوزمك ایچون قوشار آدیم أودن فیرلایوب محله‌نك قصابنی چاغیردی.

Meğer kesilen öküz, kassâbın imiş. Kassâbın yüzü sapsarı, dudakları uçuk... Evvelâ ne diyeceğini bilemedi, sonra miskîn adamın boğazına sarılıp âvâzı çıkdığı kadar bağırmağa başladı:

"-Ey zâlim! Öküzümü çaldın, bana borçlusun!"

Adam, olup bitenden habersiz, kassâb bağırmağa devâm etdi:

"-Ey ahmak, düzenbâz! Öküzümü niye kesdin? İnsâfa gel de anlat bana!" dedikden sonra "konuşsun" diye boğazını bırakdı.

Nefes almakda bir hayli zorluk çeken adam mırıldanarak:

"-Ben Allah'dan rızık istedim. Öküzü görünce, uzun zamândır etdiğim du'âlar hakîkat oldu zannedip öküzü nasîbim bildim, kesdim" diye cevâb verdi.

Bu cevâb üzerine kassâb daha da hiddetlendi. Adamın yakasına tekrâr yapışıp başına ve yüzüne okkalı yumruklar indirdi. Ardından yine sinirli bir sesle:

مکر کسیلان اوکوز، قصابك ایمش. قصابك یوزی صاپ‌صاری، دوداقلری اوچوق... اولا نه دیه‌جکنی بیله‌مدی، صوکره مسکین آدمك بوغازینه صاریلوب آوازی چقدیغی قدر باغیرمغه باشلادی:

«–ای ظالم! اوکوزیمی چالدك، باکا بورچلوسك!»

آدم، اولوب بیتندن خبرسز، قصاب باغیرمغه دوام ایتدی:

«–ای احمق، دوزنباز! اوکوزیمی نیه کسدك؟ انصافه کل‌ده آکلات بکا!» دیدکدن صوکره «قونوشسك» دیه بوغازینی براقدی.

نفس آلمقده بر خیلی زورلق چکن آدم میریلدانارق:

«–بن اللهدن رزق ایستدم. اوکوزی کورنجه، اوزون زماندر ایتدیکم دعالر حقیقت اولدی ظن ایدوب اوکوزی نصیبم بیلدم، کسدم» دیه جواب ویردی.

بو جواب اوزرینه قصاب دهاده حدتلندی. آدمك یاقه‌سنه تکرار یاپیشوب باشنه و یوزونه اوقه‌لی یومروقلر ایندیردی. آردندن ینه سکرلی بر سسله:

“-Düş peşime zâlim diye gürledi, seni Davud Peygamber’e götüreceğim!”

Kassâb önde, adam ardında; kassâb dimdik, adam sürüne sürüne Davud Peygamber’in huzûruna vardılar. Davud Peygamber sükûnetle evvelâ kassâbı, bilâhare adamı dinledikden sonra yanındaki hizmetçilere[1] mahkeme kurulmasını emretdi. Ahâlîye haber salındı. Nihâyet gün gelip kapıya dayandı. Kalabalık önünde bir kassâb, bir adam konuşdu. Kassâb, haksız yere öküzünü kesen adamdan parasını isterken, adam içden bir lisân ile Allah’a etdiği du‘â ve niyâzlarını savundu. Ahâlî ve Davud Peygamber, kassâbın haklı olduğuna kanâ‘at getirdiler ve hemân hüküm verip adamın cezâlandırılmasını istediler. Adam ne kadar dil dökdü ise de bir türlü derdini anlatamadı.

Nihâyet muhâfızların kolları arasında yaka paça götürülürken derînden bir âh çekip ahâlînin ve Davud Peygamber’in de duyabileceği içden bir yakarışla secdeye kapanarak:

---

1 **Hizmet:** Aslı “hıdmet”tir.

«–دوش پیشیمه ظالم دیه کورلەدی، سنی داوود پیغمبره کوتورجکم!»

قصاب اوکده، آدم آردنده؛ قصاب دیم دیك، آدم سورونه سورونه داوود پیغمبرك حضورینه واردیلر. داوود پیغمبر سکونتله اولا قصابی، بالآخره آدمی دیکلدکدن صوکره یانندەکی خدمتچیلره محکمه قورولماسنی امر ایتدی. اهالی‌یه خبر صالندی. نهایت کون کلوب قاپی یه طایاندی. قلابالق اوکنده بر قصاب، بر آدم قونوشدی. قصاب، حقسز یره اوکوزینی کسن آدمدن پارەسنی ایسترکن، آدم ایچدن بر لسان ایله اللهه ایتدیکی دعا و نیازلرینی صاووندی. اهالی و داوود پیغمبر، قصابك حقلی اولدیغنه قناعت کتوردیلر و همان حکم ویروب آدمك جزالاندرلماسنی ایستدیلر. آدم نه قدر دل دوکدی ایسەده بر دورلو دردینی آکلاتامادی.

نهایت محافظلرك قوللری اراسنده یاقه پاچه کوتورولرکن دریندن بر آه چکوب آهالینك و داوود پیغمبركده طویابلەجکی ایچدن بر یاقاریشله سجدەیه قاپانارق:

“-Ey gönlümdeki âteşi bilen Allah’ım! İçimdeki görünmez âteşi, Davud kulunun kalbine de düşür. Gönlümde ne var ise ona ver. Ver ki, o âteşi, gönlümde tutuşturanın sen olduğunu bilsin!” dedikden sonra feryâdlar içinde ağlamağa başladı. O kadar içden ve âteşli ağladı ki, Davud Peygamber’in yüreği yerinden oynadı, eriyip kanadı. Davud Peygamber, nûr beyâzı ellerini alnına götürdü.

Utanmadan avuçlarını oğarak hakkını alacağı ânı iple çeken kassâba bakıp düşünceli bir sesle:

“-Ey öküzünü isteyen adam! Bugün git, bu da‘vâyı çözmek için bana bir gün izin ver!” dedi.

Kassâb, çâresiz kabûllendi. Bunun üzerine Davud Peygamber hiç vakit gâib etmeden ibâdet yerine gitdi. Namâza durdu. Da‘vânın asl u esâsını anlamak için Allah’a yalvarıp yakardı. Allah, sevgili kulunun niyâzını işitdi ve mes’elenin içyüzünü işâret lisânıyla ona bir bir anlatdı.

«–ای کوکلمده‌کی آتشی بیلن اللهم! ایچمده‌کی کورونمز آتشی، داوود قولینک قلبنه‌ده دوشور. کوکلمده نه وار ایسه اوکا ویر. ویرکه، او آتشی، کوکلمده توتوشدیرانک سن اولدیغنی بیلسون!» دیدکدن صوکره فریادلر ایچنده آغلامغه باشلادی. او قدر ایچدن و آتشلی آغلادی‌که، داوود پیغمبرك یورکی یرندن اوینادی، أریوب قانادی. داوود پیغمبر، نور بیاضی أللرینی آلنینه کوتوردی.

اوطانمادن آووچلرینی اوغارق حقینی آلاجغی آنی ایپله چکن قصابه باقوب دوشنجه‌لی بر سسله:

«–ای اوکوزینی ایسته‌ین آدم! بوکون کیت، بو دعوایی چوزمك ایچون بکا بر کون اذن ویر!» دیدی.

قصاب، چاره‌سز قبوللندی. بونك اوزرینه داوود پیغمبر هیچ وقت غائب ایتمه‌دن عبادت یرینه کیتدی. نمازه طوردی. دعوانك اصل و اساسنی آکلامق ایچون اللهه یالواروب یاقاردی. الله، سوکیلو قولونك نیازینی ایشتدی و مسأله‌نك ایچ‌یوزونی اشارت لسانیله اوکا بر بر آکلاتدی.

Ertesi gün da‘vâlı, da‘vacı ve da‘vâyı ta‘kîb edenler mahkemeye geldiler. Da‘vâcı kassâb, o miskîn adam hakkında birçok ağır söz söyledi. Ahâlînin ekseriyeti[1] ona hak verdi. Pek azı susup hâkimin vereceği karârı kederli gözlerle bekledi.

Davud Peygamber uzun bir müddet susdu. Etrâfında sâf tutan ahâlîye, da‘vâlıya bakdıkdan sonra da‘vâcıya dönüp:

“-Sus be adam! Şu miskînin aleyhinde olmakdan vaz‘ geç, öküzünü ona helâl et de şu sırlı hâdise kapansın artık!” dedi. Öküzün sâhibi:

“-Eyvâhlar olsun!” diye inledi ve Davud Peygamber’i yalânlarcasına yüksek sesle bağırdı:

“-Bu nasıl hüküm ey hâkim! Bu adâlet hangi kitâbda var? Yoksa yeni bir idâre mi te’sîs[2] etmek istersin?”

Sonra mahkemeye gelenlere dönüp:

“-Haydi, gelin başkaldırın! Şimdi zulüm ve haksızlık zamânıdır!” diyerek onları isyâna da‘vet etdi.

---

1 **Ekseriyet:** Çoğunluk.
2 **Te’sîs:** Kurmak.

ایرتەسی کون دعوالی، دعواجی و دعوایی تعقیب ایدنلر محکمەیه کلدیلر. دعواجی قصاب، او مسکین أدم حقنده برچوق آغیر سوز سویلەدی. اهالینك اکثریتی اوکا حق ویردی. پك آزی صوصوب حاکمك ویرەجکی قراری کدرلی کوزلرله بکلەدی.

داوود پیغمبر اوزون بر مدت صوصدی. اطرافنده صاف طوطان اهالی‌یه، دعوالی یه باقدقدن صوکره دعواجی‌یه دونوب:

«–صوص به آدم! شو مسکینك علیهنده اولمقدن وضع کچ، اوکوزینی اوکا حلال ایت‌ده شو سرلی حادثه قاپانسون آرتق!» دیدی. اوکوزك صاحبی:

«–أیواهلر اولسون!» دیه ایکلدی و داوود پیغمبری یالانلرجەسنه یوکسك سسله باغیردی:

«–بو ناصل حکم ای حاکم! بو عدالت هانکی کتابده وار؟ یوقسه یکی بر ادارەمی تأسیس ایتمك ایسترسك؟»

صوکره محکمەیه کلانلره دونوب:

«–هایدی، کلین باش‌قالدیرك! شمدی ظلم و حقسزلق زمانیدر!» دیەرك اونلری عصیانه دعوت ایتدی.

Fakat Davud Peygamber gâyet sâkindi:

“-Ey inâdcı kimse! Hemân bütün mâlını, mülkünü ona bağışla. Yoksa işin nihâyeti kötü!” diye adama korku verdi.

Adam bu îkâzlar üzerine başına topraklar saçdı, elbiselerini pâre pâre etdi[1] ve küstâhca:

“-Her ân zulmün ziyâdeleşiyor” diyerek sızlandı. Gûyâ ahâlîye kendini acındırmak niyetindeydi.

Davud Peygamber hâlâ sâkindi. Kassâba tekrâr seslendi:

“-Ey bahtı kör, hâin adam! Senin gibi bir eşeğe ot ve saman bile verilmez. Bak, îkâz etdim seni. Daha fazla ileri gitme. Şimdi oğullarını ve hâtûnunu da miskîn adama ver de, bu bataklıkdan kurtar kendini” dedi.

Adam bu sözleri işidince iyice zıvanadan çıkdı. Elindeki taşları göğsüne vurdu. Ne yapacağını bilemez bir hâlde, deli danalar gibi bir sağa, bir sola, bir yukarı, bir aşağı koşup durdu.

---

1 **Pâre pâre etmek:** Parçalamak.

فقط داوود پیغمبر غایت ساکندی:

«-ای عنادجی کیمسه! همان بوتون مالنی، ملکنی اوکا باغیشله. یوقسه ایشك نهایتی کوتو!» دیه آدمه قورقو ویردی.

آدم بو ایقاظلر اوزرینه باشنه طوپراقلر صاچدی، البسه‌لرینی پاره پاره ایتدی و کستاخجه:

«-هر آن ظلمك زیاده‌لشیور» دیه‌رك سیزلاندی. کویا اهالی‌یه کندینی آجیندیرمق نیتنده ایدی.

داوود پیغمبر حالا ساکندی. قصابه تکرار سسلندی:

«-ای بختی کور، خائن آدم! سنك کبی بر أشکه اوت و صمان بیله ویرلمز. باق، ایقاظ ایتدم سنی. دها فضله ایلری کیتمه. شمدی اوغوللرینی و خاتوننی‌ده مسکین آدمه ویرده، بو باتاقلقدن قورتار کندینی» دیدی.

آدم بو سوزلری ایشیدنجه اییجه زیواناادن چیقدی. ألنده‌کی طاشلری کوکسونه اوردی. نه یاپاجغنی بیله‌مز بر حالده، دلی دانالر کبی بر صاغه، بر صوله، بر یوقاری، بر آشاغی قوشوب دوردی.

Mes'elenin aslını bilmeyen ahâlî de bu adamın zavallı hâline acıyıp Davud Peygamber'i haksız buldu. Miskîn adamı öldürmek istediler. Davud Peygamber kendini miskîn adama siper etdi. Câhil ahâlî bu defa kuduz köpekler gibi Davud Peygamber'e hücûm etdiler. Davud Peygamber daha fazla dayanamadı ve yanık, gür sesiyle ahâlînin öfkesini aldıkdan sonra onlara hitâben:

"-Dostlarım! Bu adamın tutduğu hafî işi artık açığa çıkarmanın zamânı geldi" dedi.

Tamâmen şaşıran ahâlî, Davud Peygamber'e kulak verdi:

"-Haydi kalkın, şehrin dışına çıkalım" diye devâm etdi. Bu sırada Davud Peygamber ve öküz sâhibinin bir zamânlar bu miskîn adamın babasının yanında köle olarak çalışdığını, şeytâna kanan bu hâinin, efendisini öldürdüğünü, ayrıca çocuklarına ve hanımına bakmadığını, adamın eşini de kendisine câriye olarak aldığını anlatdıkdan sonra:

مسئله‌نك اصلنی بیلمه‌ین اهالی‌ده بو آدمك زواللی حالنه آجیوب داوود پیغمبری حقسز بولدی. مسكین آدمی اولدیرمك ایسته‌دیلر. داوود پیغمبر كندینی مسكین آدمه سپر ایتدی. جاهل اهالی بو دفعه قودوز كوپكلر كبی داوود پیغمبره هجوم ایتدیلر. داوود پیغمبر دها فضله طایانامادی و یانق، كور سسیله اهالینك اوفكه‌سنی آلدقدن صوكره اونلره خطابا:

«-دوستلرم! بو آدمك طوطدیغی خفی ایشی آرتق آچیغه چیقارمانك زمانی كلدی» دیدی.

تماما شاشیران اهالی، داوود پیغمبره قولاق ویردی:

«-هایدی قالقین، شهرك طیشنه چیقالم» دیه دوام ایتدی. بو صره ده داوود پیغمبر و اوكوز صاحبنك بر زمانلر بو مسكین آدمك باباسنك یاننده كوله اولارق چالیشدیغنی، شیطانه قانان بو خائنك، افندیسنی اولدوردیكنی، آیریجه چوجوقلرینه و خانمنه باقمادیغنی، آدمك أشینی‌ده كندیسنه جاریه اولارق آلدیغنی آكلاتدقدن صوكره:

“-Bir de utanmadan şimdi öküzünü taleb ediyor!” dedi.

Ahâlîyi arkasına alan Davud Peygamber, öldürülen efendinin defnedildiği[1] ağacın yanına gidince toprağın kazılmasını emretdi. Hakîkaten de kazılan toprakdan efendinin başı ve hemân yanında da adının yazılı olduğu kurumuş kan lekeleri içinde bir kassâb bıçağı çıkarıldı.

Hâdisenin aslını anlayan ahâlî, adamın kollarını ve ayaklarını sıkıca bağladıkdan sonra Davud Peygamber, adamın yanına gelerek:

“-Ey cânî adam! Benden şerî‘at istiyordun öyle değil mi? dedi. İşte sana şerî‘at! Babasını öldürdüğün için -miskîn adamı işâret ederek- şimdi onun kölesi oldun. Câriyen ile oğulların da, mâlın, mülkün de artık tamâmen onun oldu. Beni dinlemeli idin. Hâlbuki seni daha önce açıkça îkâz etmiş idim. Sen ise nefsine uyup şeytâna inandın”.

---

1 **Defnedilmek:** Gömülmek.

«-برده اوتانمادن شمدی اوکوزینی طلب أدییور!» دیدی.

اهالی‌یی آرقه‌سنه آلان داوود پیغمبر، اولدیریلن افندینك دفن ایدلدیکی آغاجك یاننه کیدنجه طوپراغك قازیلماسنی امر ایتدی. حقیقتاده قازیلان طوپراقدن افندینك باشی و همان یاننده‌ده آدینك یازیلی اولدیغی قورومش قان لکه‌لری ایچنده بر قصاب بیچاغی چیقاریلدی.

حادثه‌نك اصلنی آکلایان اهالی، آدمك قوللرینی و آیاقلرینی صیقیجه باغلادقدن صوکره داوود پیغمبر، آدمك یاننه کلرك:

«-ای جانی آدم! بندن شریعت ایستیوردك اویله دکل‌می؟ دیدی. ایشته سکا شریعت! باباسنی اولدوردیغك ایچون -مسکین آدمی اشارت ایده‌رك- شمدی اونك کوله‌سی اولدك. جاریك‌ایله اوغوللرك‌ده، مالك، ملکك‌ده آرتق تماما اونك اولدی. بنی دیکلملی ایدك. حالبوکه سنی داها اوکجه آچیقچه ایقاظ ایتمش ایدم. سن ایسه نفسنه اویوب شیطانه ایناندك».

Davud Peygamber'in şaşmaz adâletine bir defa daha şâhidlik eden ahâlî:

"-Bağışla bizi ey peygamber! Meğer kalb gözümüz körmüş!" diyerek derhâl o mübârek insândan özür dilediler.

Hiç bıkmadan, samîmî bir dil ile gece gündüz Allah'a du'â edip nice gözyaşı döken miskîn adam ise du'âlarının fazlasıyla karşılık bulduğundan dolayı Allah'a şükretdi.

Zâlim ve kâtil kassâba gelince; tutduğu çirkin işden dolayı Allah'ı gâfil zannetdiği için, gözlerin hayretden yuvalarından fırlayacağı o dehşetli güne kalmadan cezâsını bu dünyâda çekmek üzere mahkemeye götürüldü.

داوود پیغمبرك شاشماز عدالتنه بر دفعه دها شاهدلك ایدن اهالی:

«-باغشله بزی ای پیغمبر! مکر قلب کوزیمز کورمش!» دیه‌رك درحال او مبارك انساندن عذر دیله‌دیلر.

هیچ بیقمادن، صمیمی بر دل ایله کیجه کوندوز اللهه دعا ایدوب نیجه کوزیاشی دوکن مسکین آدم ایسه دعالرینك فضله‌سیله قارشیلق بولدیغندن طولایی اللهه شکر ایتدی.

ظالم و قاتل قصابه کلینجه؛ طوطدیغی چیرکین ایشدن طولایی اللهی غافل ظن ایتدیکی ایچون، کوزلرك حیرتدن یووالرندن فیرلایاجغی او دهشتلی کونه قالمادن جزاسنی بو دنیاده چکمك اوزره محکمه‌یه کوتورلدی.

Vehimli[1] Hoca

Mektebdeki çocuklar hocalarından bıkmışlar, çalışıp gayret etmekden epey usanmışlardı. Ne yapıp edip hocalarının mektebe gelmesine mâni‘ olmak istediler. Hocaları ne hasta oluyor ne de mektebden geri kalıyormuş. Ayrıca mermer gibi kös kös yerinde oturmakdan başka bir şey yapdığı da yokmuş.

Bir gün talebelerin en zekî olanı hocasına bakıp tatmîn edici bir sesle:

“-Hayrola hocam demiş, ne bu hâliniz, renginiz solmuş, hasta mısınız?”

Sonra da arkadaşlarına kaş göz ederek:

“-Bana kalırsa bu hâl, ya üşütmekden yâhûd da sıtmadan” diye ilâve etmiş.

Zekî talebeden sonra dört-beş talebe daha bu şekilde konuşmuş. Zekî çocuk:

---

1 **Vehim:** Kuruntu.

وهملی خواجه

مکتبده‌کی چوجقلر خواجه‌لرندن بیقمشلر، چالیشوب غیرت ایتمکدن اپی اوصانمشلردی. نه یاپوپ ایدوب خواجه‌لرینك مکتبه کلمسنه مانع اولمق ایستدیلر. خواجه‌لری نه خسته اولیور نه‌ده مکتبدن کیرو قالیورمش. آیریجه مرمر کبی کوس کوس یرنده اوتورمقدن باشقه بر شی یاپدیغی‌ده یوقمش.

بر کون طلبه‌لرك اك زکی اولانی خواجه‌سنه باقوب تطمین ایدیجی بر سسله:

«–خیراوله خواجه‌م دیمش، نه بو حالکز، رنکیکز صولمش، خسته میسکز؟»

صوکره‌ده آرقداشلرینه قاش کوز ایدرك:

«–بکا قالورسه بو حال، یا اوشوتمکدن یاخودده سیتمادن» دیه علاوه ایتمش.

ذکی طلبه‌دن صوکره درت بش طلبه دها بو شکلده قونوشمش. ذکی چوجوق:

“-Yetmez demiş arkadaşlarına, otuz kimse daha olursa hoca vehme kapılır ve bu hastalık hakîkat olur. Daha sonra kimse gammazlamasın diye hepsinden söz alıp devam etmiş konuşmasına:

“-Güzellikler birbirinden nasıl ayırd ediliyorsa, akıl üstünlükleri de hemân fark edilir. Peygamberimiz: «Erkeklerin güzelliği lisânlarında hafîdir» diye boşuna buyurmamış”.

Ertesi gün çocuklar bu fikirle mektebe gelmişler. Mektebin hâricinde, bu fikri ortaya atan zekî talebeyi beklemişler. Çocuk nihâyet gelmiş. Hocasına selâm verdikden sonra usûlca:

“-Hayrola hocam neyiniz var? Renginiz sararmış!” demiş.

“-Yooo, hasta falân değilim!” deyip i‘tirâz etmiş hocası. Kaşları çatık, talebesine bakıp bir güzel paylamış:

“-Haydi artık, kes şu sesini de yerine otur!”

«–يتمز ديمش آرقداشلرينه، اوتوز كيمسه دها اولورسه خواجه وهمه قاپيلور و بو خسته‌لق حقيقت اولور. دها صوكره كيمسه غمازلاماسين ديه هپسندن سوز آلوب دوام ايتمش قونوشماسنه:

«–كوزللكلر بربرندن ناصل آيرد ايديليورسه، عقل اوستونلوكلری‌ده همان فرق ايديلر. پيغمبريمز:«أركڪلرك كوزللكی لسانلرنده خفيدر» ديه بوشونه بويورمامش».

ايرته‌سی كون چوجوقلر بو فكرله مكتبه كلمشلر. مكتبك خارجنده، بو فكری اورته‌يه آتان ذكی طلبه‌يی بكلمشلر. چوجوق نهايت كلمش. خواجه‌سنه سلام ويردكدن صوكره اصولجه:

«–خيراوله خواجه‌م نه‌يكز وار؟ رنكيكز صارارمش!» ديمش.

«–يووو، خسته فلان دكلم!» ديوب اعتراض ايتمش خواجه‌سی. قاشلری چاتيق، طلبه‌سنه باقوب بر كوزل پايلامش:

«–هايدی آرتيق، كس شو سسينی‌ده يرينه اوطور!»

Paylamış paylamasına da hastalık vehmi kalbine bir ok gibi saplanmış. Tâm bu esnâda bir başka talebe içeri girmiş. Aynı şeyi o da söyleyip yerine geçmiş. Hocayı bir vehimdir almış. "-Gâlibâ hastayım!" diyerek elbiselerini derhâl toplayıp ale'l-acele [1] evinin yolunu tutmuş.

Hocayı yolda bir düşüncedir almış:

"-Yâhû ben hasta isem hanımım niye anlamadı peki?"

Vehmi o kadar artmış ki nihâyet hanımının sevgisinden şübhe duyar olmuş. Bu düşüncelerle eve gelip sert bir şekilde kapıyı çalmış. Bu sırada talebeleri de arkasında imiş. Hanımı:

"-Hayrola bey, niçin erken geldin? Allah korusun, yoksa başına kötü bir şey mi geldi?" diye sorunca hoca hanımına dik dik bakıp:

"-Yâhû el oğlu hasta hâlimi anlıyor da sen nasıl anlamıyorsun? İkiyüzlü, yalancı kadın!" diye kızıp elleriyle sakalını sıvazladıkdan sonra bağırmış:

---

1 **Ale'l-acele:** Derhal, hemen.

پایلامش پایلاماسنەدە خستەلق وهمی قلبنه بر اوق کبی صاپلانمش. تام بو اثنادە بر باشقه طلبه ایچری کیرمش. عینی شیئی اوده سویلیوب یرینه کچمش. خواجەیی بر وهمدر آلمش. «-غالبا خستەیم» دیەرك البسەلرینی درهال طوپلایوب علی‌العجله أوینك یولنی طوطمش.

خواجەیی یولده بر دوشنجەدر آلمش:

«-یاهو بن خسته ایسەم خانمم نیه آکلامادی پکی؟»

وهمی او قدر آرتمش‌که نهایت خانمینك سوکیسندن شبهه طویار اولمش. بو دوشنجەلرله أوه کلوب سرت بر شکللده قاپی یی چالمش. بو صره ده طلبەلری‌دە آرقاسنده ایمش. خانمی:

«-خیراوله بك، نەایچون ارکن کلدك؟ الله قوروسك، یوقسه باشنه کوتو بر شیٔمی کلدی؟»

دیه صورنجه خواجه خانمینه دیك دیك باقوب:

«-یاهو أل اوغلی خسته حالمی آکلایورده سن ناصل آکلامیورسك؟ ایکی یوزلو، یالانجی قادین!»

دیه قیزوب أللریله صاقالنی صیوازلادقدن صوکره باغرمش:

"-Hasta hasta beni ne diye mektebe gönderiyorsun?"

Kadıncağız:

"-Hocaefendi, sabâhleyin bir şeyin yokdu ama!" deyip altdan alarak sözüne devâm etmiş:

"-Bu endîşen inan ki lüzûmsuz!"

Fakat hoca bu sözlere daha çok sinirlenerek sesini biraz daha yükseltmiş:

"-Ahlâksız kadın! Hâlâ ne diye inâd edip bendeki şu titremeği anlamıyor musun! Sen körsen, sağırsan ben ne yapayım!"

Kadıncağız ümîdi tükenmekde olan bir mûm gibi eriyip kocasının gözüne girmek için:

"-İstersen ayna getireyim, yüzüne bak da günâhsız olduğumu anla!" diye cevâb vermiş usûlca.

Hoca, hanımını azarlamaya devâm edip:

"-Çabuk yatağımı hâzırla, yatacağım ben!" demiş. Sonra da alnını tutup ilâve etmiş:

"-Âteşim var. Ayrıca başım balyoz gibi ağırlaşdı..."

«–خسته خسته بنی نه دیه مکتبه کوندریورسك؟»

قادینجغز:

«–خواجه افندی، صباحلین بر شیئك یوقدی اما!» دیوب آلتدن آلارق سوزینه دوام ایتمش:

«–بو اندیشك ایناندکه لزومسز!»

فقط خواجه بو سوزلره دها چوق سکرلنرك سسینی براز دها یوکسلتمش:

«–اخلاقسز قادین! حالا نه دیه عناد ایدوب بنده‌کی شو تیترمکی آکلامیورمی سك؟ سن کورسك، صاغرساك بن نه یاپایم!»

قادینجغز امیدی توکنمکده اولان بر موم کبی أریوب قوجه‌سنك کوزینه کیرمك ایچون:

«–ایسترسك آیینه کتوریم، یوزونه باق‌ده کناهسز اولدیغمی آکلا!» دیه جواب ویرمش اوصولجه.

خواجه، خانمنی آزارلامغه دوام ایدوب:

«–چابوق یاتاغمی حاضرله، یاتاجغم بن!» دیمش. صوکره‌ده آلنینی طوطوب علاوه ایتمش:

«–آتشم وار. آیریجه باشم بالیوز کبی آغیرلاشدی...»

Kadıncağız çâresiz dediğini yapmış. Hanımı, kocası yatarken şöyle düşünmüş:

“-Hasta değil desem, beni yalâncılıkla suçlayacak. Hastasın desem, bu yalâna kanacak”.

Karı koca arasındaki bu konuşmalara şâhid olan talebeler yapdıklarından pişmân olup vicdân azâbı çekmişler. Aralarından zekî olanı:

“-Meğer ne büyük günâh işlemişim ben böyle!” diye kendi kendine söylendikden sonra arkadaşlarına dönerek:

“-Arkadaşlar! Dersinizi lütfen yüksek sesle okuyun!” demiş.

Çocuklar derslerini sesli okurken bu defa da:

“-Arkadaşlar! Sesimiz hocamıza zarar verebilir” diyerek onlara susmalarını ricâ etmiş.

Bu sırada gürültüleri duyan hocaları içeriden onlara seslenmiş:

“-Çocuklar! Baş ağrım epey artdı, haydi evlerinize gidin!”

قادینجغز چارەسز دیدیکنی یاپمش. خانمی، قوجەسی یاتارکن شویله دوشونمش:

«-خسته دکل دیسم، بنی یالانجیلقله صوچلایەجق. خستەسك دیسم، بو یالانه قاناجق».

قاری قوجه آراسندەکی بو قونوشمالره شاهد اولان طلبەلر یاپدقلرندن پیشمان اولوب وجدان عذابی چکمشلر. آرالرندن ذکی اولانی:

«-مکر نه بویوك کناه ایشلمشم بن بویله!» دیه کندی کندینه سویلندکدن صوکره آرقداشلرینه دونرك:

«-آرقداشلر! درسکزی لطفا یوکسك سسله اوقویوك!» دیمش.

چوجقلر درسلرینی سسلی اوقورکن بو دفعەده:

«-آرقداشلر! سسیمز خواجەمزه ضرر ویرەبیلر» دیەرك اونلره صوصمالرینی رجا ایتمش.

بو صراده کورلتولری طویان خواجەلری ایچریدن اونلره سسلنمش:

«-چوجقلر! باش آغرم اپی آرتدی، هایدی أولریکزه کیدین!»

Hocalarının bu ricâsına karşılık çocuklar diz çöküp boyunlarını eğerek hep bir ağızdan cevâb vermişler:

"-Kerem sâhibi hocamız, hastalık sizden uzak dursun!"

Sonra yem derdine düşmüş kuşlar gibi sağa sola kaçışıp evlerine gitmişler.

Çocuklarının evlerine erken döndüğünü gören anneleri:

"-Ne o, bugün mekteb yok mu?" diye sormuşlar. Çocuklar özür bulma telâşıyla:

"-Hocamız hastalandı" diye annelerine cevâb vermişler. Bunun üzerine anneleri kızarak:

"-Yalân söylüyorsunuz! Siz bir tâs ayran için yüz yalân söylersiniz. Hele sabâh olsun, hocamıza gidelim de bu işin aslını öğrenelim" diye çocuklarını korkutmuşlar. Çocuklar da:

"-Buyurun gidin, yalân mı söylüyoruz yoksa doğru mu, siz karâr verin!" demişler.

خواجه‌لرینك بو رجاسنه قارشیلق چوجقلر دیز چوکوب بویونلرینی أکرك هپ بر آغزدن جواب ویرمشلر:

«-کرم صاحبی خواجه‌مز، خسته‌لق سزدن اوزاق طورسك!»

صوکره یم دردینه دوشمش قوشلر کبی صاغه صوله قاچیشوب أولرینه کیتمشلر.

چوجوقلرینك أولرینه أرکن دوندیکنی کورن آننه‌لری:

«-نه او، بوکون مکتب یوق‌می؟» دیه صورمشلر. چوجقلر عذر بولمه تلاشیله:

«-خواجه‌مز خستالاندی» دیه آننه‌لرینه جواب ویرمشلر. بونك اوزرینه آننه‌لری قیزارق:

«-یالان سویله‌یورسکز! سز بر طاس آیران ایچون یوز یالان سویلرسکز. هله صباح اولسون، خواجه‌مزه کیده‌لم‌ده بو ایشك اصلنی اوکرنه‌لم» دیه چوجقلرینی قورقوتمشلر. چوجوقلرده:

«-بویورك کیدك، یالان می سویله‌یورز یوقسه طوغری‌می، سز قرار ویرن!» دیمشلر.

Sabâh olunca anneleri, ilk iş olarak bir araya gelip çocuklarının hocasına gitmişler. Bakmışlar ki, hakîkaten de hoca yorgan döşek yatmakda.

“-Hayrola hocam, bu baş ağrısı da ne?” diye sordukdan sonra vaktinde gelemedikleri için ondan özür dileyip ricâ minnet etmişler:

“-Vallahi haberimiz yokdu” demişler.

Hoca, sargılı başını titrek ellerinin arasına alıp onlara şöyle seslenmiş:

“-Benim de haberim yokdu. İşe güce dalmış iken çocuklarınız haber verdi. Meğerse içimde dehşetli bir hastalık varmış. Zâten insân bir işe ciddiyetle koyuldu mu hastalığını göremez, körleşir...”

صباح اولنجه آننه‌لری، ایلك ایش اولارق بر آرایه کلوب چوجوقلرینك خواجه‌سنه کیتمشلر. باقمشلرکه، حقیقةده خواجه یورغان دوشك یاتمقده.

«-خیر اوله خواجه‌م، بو باش آغریسی‌ده نه؟» دیه صوردقدن صوکره وقتنده کله‌مدکلری ایچون اوندن عذر دیله‌یوب رجا منت ایتمشلر:

«-والله خبریمز یوقدی» دیمشلر.

خواجه، صارغیلی باشنی تیترك أللرینك آراسنه الوب اونلره شویله سسلنمش:

«-بنم‌ده خبرم یوقدی. ایشه کوجه طالمش ایکن چوجوقلریکز خبر ویردی. مکرسه ایچمده دهشتلی بر خسته‌لق وارمش. ذاتا انسان بر ایشه جدیتله قویولدی‌می خسته‌لغنی کوره‌مز، کورلشیر...»

Kuş Lisânı

Hazret-i Musa'ya bir delikanlı geldi ve hayvânların lisânlarını öğrenmek istediğini söyledi. Musa sordu:

"-Niçin?" Delikanlı:

"-Kurdun, kuşun sözünü işideyim de dînime âid işlerde ibret alayım" diye cevâb verdi. Sonra gözleri yere dikildi. Boğazından sözler zorla döküldü:

"-Çünkü insânoğlu suya, ekmeğe, şâna, şöhrete pek yakın. Ama hayvânlar öyle mi? Belki onların başka derdleri var ve bu dünyâdan göçüp giderlerken kim bilir kendileri için belki başka bir tedbîr, başka bir çâre ararlar".

Hazret-i Musa delikanlıya bakıp:

قوش لسانی

حضرت موسی‌یه بر دلیقانلی کلدی و حیوانلرك لسانلرینی اوکرنمك ایستدیکنی سویلدی. موسی صوردی:

«–نیچون؟» دلیقانلی:

«–قوردك، قوشك سوزینی ایشیده‌یم‌ده دینمه عائد ایشلرده عبرت آلایم» دیه جواب ویردی. صوکره کوزلری یره دیکلدی. بوغازندن سوزلر زورله دوکولدی:

«–چونکه انسان اوغلی صویه، أکمکه، شانه، شهرته پك یاقین. اما حیوانلر اویله‌می؟ بلکه اونلرك باشقه دردلری وار و بو دنیادن کوچوب کیدرلرکن کیم بیلر کندیلری ایچون بلکه باشقه بر تدبیر، باشقه بر چاره آرارلر».

حضرت موسی دلیقانلی یه باقوب:

“-Sen bu sevdâdan vaz‘ geç. Her işin kendine göre zorluğu, ağırlığı var” dedikden sonra incinmesin diye gönlünü almak için saçlarını okşayıp yumuşak bir lisânla devâm etdi:

“-İbret almağı kitâbdan, sözden, harfden değil, bizzât yüce Allah’dan dile...”

Genç, Musa yasakladıkça kızdı, mes’elenin üzerine bir kez daha düşdü. Zâten insân, men‘ edildiği şey ile daha çok alâka kuran âlemdeki tek mahlûk[1] değil mi? Delikanlı, pes etmeden daha ziyâde sitem yüklü bir sesle:

“-Ey Musa! Nûrunla her şey kıymete bindi. Beni niçin bu dileğimden mahrûm ediyorsun? Hâlbuki sen Allah’ın yeryüzündeki halîfesisin. Murâdımı vermez isen şâyed, beni kahredersin!”

Hazret-i Musa içinden Allah’a şöyle du‘â etdi:

“-Yâ Rabbi! La‘netlenmiş şeytân bu sâf adamı kandırıyor olmalı. Eğer istediğini öğretir isem ona yazık olacak. Yok, öğretmez isem gönlüne her türlü kötülük dolacak”.

---

[1] **Mahlûk:** Canlı.

«–سن بو سودادن وضع كچ. هر ايشك كنديnه كوره زورلغى، آغرلغى وار» ديدكدن صوكره اينجينمسك ديه كوكلنى آلمق ايچون صاچلرينى اوقشايوب يوموشاق بر لسانله دوام ايتدى:

«–عبرت آلمغى كتابدن، سوزدن، حرفدن دكل، بالذات يوجه اللهدن ديله...»

كنچ، موسى ياصاقلادقچه قيزدى، مسألەنك اوزرينه بر كز دها دوشدى. ذاتا انسان، منع ايدلديكى شئ ايله دها چوق علاقه قوران عالمدەكى تك مخلوق دكل‌مى؟ دليقانلى، پس ايتمەدن دها زياده سيتم يوكلى بر سسله:

«–اى موسى! نوركله هر شئ قيمته بيندى. بنى نەايچون بو ديلكمدن محروم ايديورسك؟ حالبوكه سن اللهك يريوزندەكى خليفەسيسك. مراديمى ويرمز ايسك شايد، بنى قهر ايدرسك!»

حضرت موسى ايچندن اللهه شويله دعا ايتدى:

«–يا ربى! لعنتلنمش شيطان بو صاف آدمى قانديرييور اولمالى. أكر ايستديكنى اوكرتير ايسم اوكا يازيق اولاجق. يوق، اوكرتمز ايسم كوكلنه هر دورلو كوتولك طولاجق».

Yüce Allah perde arkasından şöyle seslendi:

"-Ey Musa öğret! Çünkü biz katımızdan hiçbir du'âyı geri çevirmeyiz".

Musa boynu bükük cevâb verdi:

"-Ya Rabbi! Fakat sonra pîşmân olacak, elini ısıracak, elbiselerini parçalayacak. Kudret, herkesin harcı değil. Acziyet, senden çekinen kimseye en değerli sermâyendir. Toprakdan gelen toprağı ister. O zavallı, bu yükü nasıl taşır?

Yüce Allah bu defa:

"-Ey Musa! Ona istediğini ver! Ya inananlar gibi bal arısı olsun ya da inkârcıların âkıbetine uğrayıp yılan gibi zehir kussun" diye buyurdu.

Bunun üzerine Musa, delikanlıya acıyarak bakdı ve şefkatle:

"-Dileğin seni mahcûb edip yüzünü soldurabilir ama" diye ona nasîhat etdi. Delikanlı inâd edince, son bir ümîdle:

یوجه الله پرده آرقه‌سندن شویله سسلندی:

«–ای موسی اوکرت! چونکه بز قاتیمزدن هیچ بر دعایی کری چویرمه‌یز».

موسی بوینی بوکوك جواب ویردی:

«– یاربی! فقط صوکره پیشمان اولاجق، ألینی ایصیراجق، البسه‌لرینی پارچه‌لایاجق. قدرت، هرکسك خرجی دکل. عجزیت، سندن چکینان کیمسه‌یه اك دکرلی سرمایندر. طوپراقدن کلان طوپراغی ایستر. او زواللی، بو یوکی ناصل طاشیر؟

یوجه الله بو دفعه:

«–ای موسی! اوکا ایستدیکنی ویر! یا ایناننلر کبی بال‌آریسی اولسون یاده انکارجیلرك عاقبتنه اوغرایوب ییلان کبی زهر قوصصون» دیه بویوردی.

بونك اوزرینه موسی، دلیقانلی‌یه آجیه‌رق باقدی و شفقتله:

«–دیلکك سنی محجوب ایدوب یوزیکی صولدیره‌بیلر اما» دیه اوکا نصیحت ایتدی. دلیقانلی عناد ایدنجه، صوك بر امید ایله:

“-Gel, bu işden vaz‘ geç. Allah’dan kork. Şeytân senin gözünü boyamış!” dedi.

Genç adam:

“-Bâri hiç olmaz ise kapı önünde durup ev bekçiliği yapan köpek ile kümes hayvânlarının sırrını söyle!” diye cevâb verdi.

Delikanlının ısrârlarına daha fazla dayanamayan Musa:

“-Haydi, git şimdi, isteklerin kabûl oldu!” dedi.

Genç adam, Musa’ya teşekkür edip evine gitdi. Sabâh vakti: “Acabâ lisânlarını öğrendim mi?” deyip kapının eşiğine geldi. Bu sırada evin hizmetçisi sofra örtüsünü silkelerken yere bir parça bayat ekmek düşürdü. Horoz yetişip ekmeği kapdı. Eşiğin yanında duran köpek, horoza bakıp sitem dolu bir sesle:

“-Sen, bize haksızlık etdin!” dedi. Horoz:

“-Niye imiş?” diye sordu. Köpek tekrâr:

«–كل، بو ايشدن وضع كچ. اللهدن قورق. شيطان سنك كوزيكى بويامش!» ديدى.

كنچ آدم:

«–بارى هيچ اولماز ايسه قاپى اوكنده طوروب أو بكچيلكى ياپان كوپك ايله كومس حيوانلرينك سرينى سويله!» ديه جواب ويردى.

دليقانلينك اصرارلرينه دها فضله طياناميان موسى:

«–هايدى، كيت شمدى، ايستكلرك قبول اولدى!» ديدى.

كنچ آدم، موسى‌يه تشكر ايدوب أوينه كيتدى. صباح وقتى: «عجبا لسانلرينى اوكرندم‌مى؟» ديوب قاپينك أشيكنه كلدى. بو صره ده أوك خدمتجيسى سفره اورتوسنى سيلكه‌لركن يره بر پاچه بايات أكمك دوشوردى. خوروس يتيشوب أكمكى قاپدى. أشيكك يانندە طوران كوپك، خوروسه باقوب سيتم طولى بر سسله:

«–سن بزه حقسزلق ايتدك!» ديدى. خوروس:

«–نيه ايمش!» ديه صوردى. كوپك تكرار:

"-Sen buğday dâneciği, mısır, darı, arpa ve başka şeyler yiyebilirsin. Hâlbuki ben bu söylediklerimi yiyemem. Öyle olduğu hâlde kısmetimiz olan bir parçacık ekmeği bizden esirgeyip kapdın sen".

Horoz, bu sitem üzerine köpeği avutmak için:

"-Üzülme! Allah buna karşılık sana başka şeyler verir. Yarın sabâh ev sâhibinin atı sakatlanacak. Sen de karnını tıka basa dolduracaksın" dedi.

Bu sözleri duyan ev sâhibi derhâl o gün çarşıya[1] gidip atını satdı. Fakat horozun dediği çıkmadı. Köpeğe karşı kendini mahcûb hisseden horoz, usûlca köşesine çekildi.

Ertesi gün yine horoz, ekmeği kapınca köpek açdı ağzını, yumdu gözünü:

"-A düzenbâz horoz, bu yalânlar ne vakte kadar böyle devâm edecek zannediyorsun? Sen yalâncı, zavallının birisin. Sözünde ise doğrulukdan eser yok!" dedi.

---

1 **Çarşı:** Aslı "çârşû"dur.

«–سن بوغدای دانه‌جکی، مصر، داری، آرپه و باشقه شیلر ییه‌بیلرسك. حالبوکه بن بو سویلدکلریمی ییه‌مم. اویله اولدیغی حالده قسمتیمز اولان بر پارچا جق أکمکی بزدن أسیرکه‌یوب قاپدك سن».

خوروس، بو سیتم اوزرینه کوپکی آووتمق ایچون:

«–اوزولمه! الله بوکا قارشیلق سکا باشقه شیلر ویرر. یارین صباح أو صاحبینك آتی سقطلانه جق. سن‌ده قرننی طیقه باصه طولدوره‌جقسك» دیدی.

بو سوزلری طویان أو صاحبی درحال او کون چارشویه کیدوب آتینی صاتدی. فقط خوروسك دیدیکی چقمادی. کوپکه قارشی کندینی محجوب حس‌ایدن خوروس، اوصولجه کوشه‌سنه چکلدی.

ایرته‌سی کون ینه خوروس، أکمکی قاپینجه کوپك آچدی آغزینی، یومدی کوزینی:

«–آ دوزنباز خوروس، بو یالانلر نه وقته قدر بویله دوام ایده‌جك ظن‌ایدیورسك؟ سن یالانجی، زواللینك بریسك. سوزنده ایسه طوغریلقدن اثر یوق!» دیدی.

Olup bitenden haberi olan horoz, köpeğe yaklaşmadan:

"-At sakatlandı sakatlanmasına da dedi kibirle, zararı bir başkasına dokundu".

İbiğini şişirip böbürlenerek devâm etdi:

"-Ama yarın sabâh katırı sakatlanacak. Böylece sana ziyâfet doğacak".

Açgözlü adam, katırını alıp derhâl pazara gitdi ve hayvânı bedelinden alçak fîâta[1] bir başkasına verdi. Üçüncü gün köpek, horoza tekrâr hakâretler yağdırdı. Horoz ise, hiç oralı olmadan kanatlarını çırparak:

"-Acele ile katırını da elinden çıkardı. Fakat endîşe etme dedi, yarın kölesi ölecek. Vasiyeti gereği akrabâsı[2] yoksûllara, köpeklere ekmek verecek".

Genç adam bunu duyunca kölesini de derhâl satıp ziyândan[3] kurtulduğu için çok sevindi. Üst üste gelen üç felâketden de kurtulduğu için Allah'a şükredip bu lisânları kendisine öğreten Musa'ya içinden teşekkür etdi.

---

1 **Fîât:** Ücret, meblağ, fiyat.
2 **Akrabâ:** Aslı "akribâ"dır.
3 **Ziyân:** Zarar.

اولوب بیتندن خبری اولان خوروس، کوپکه یاقلاشمادن:

«-آت سقطلاندی سقطلانماسنه‌ده دیدی کبرله، ضرری بر باشقه‌سنه طوقندی».

ایبیکنی شیشیروب بوبورلنرك دوام ایتدی:

«-اما یارین صباح قاطری سقطلاناجق. بویلجه سکا زیافت طوغاجق».

آچ‌کوزلی آدم، قاطرینی آلوب درحال پازاره کیتدی و حیوانی بدلندن آلچاق فیآته بر باشقه‌سنه ویردی. اوچونجی کون کوپك، خوروسه تکرار حقارتلر یاغدیردی. خوروس ایسه، هیچ اورالی اولمادن قناتلارینی چیرپارق:

«-عجله ایله قاطرینی ده ألندن چیقاردی. فقط اندیشه ایتمه دیدی، یارین کوله‌سی اوله‌جك. وصیتی کرکی اقرباسی یوقسوللره، کوپکلره أکمك ویره‌جك».

کنچ آدم بونی طوینجه کوله‌سنی‌ده درحال صاتوب زیاندن قورتولدیغی ایچون چوق سویندی. اوست اوسته کلان اوچ فلاکتدن‌ده قورتولدیغی ایچون اللهه شکرایدوب بو لسانلری کندیسنه اوکره‌تن موسی‌یه ایچندن تشکر ایتدی.

Ertesi gün hayâl kırıklığı üstüne kırıklıklar yaşayan köpek öfkeyle dişlerini gösterip:

“-Ey yalâncıların şâhı horoz! Bu yalânların daha ne kadar devam edecek?” diye havlayıp durdu.

Horoz kırk dereden su getirip:

“-Hâşâ, ne ben ne de sülâlem yalân söyler!” dedikden sonra kendisinden emîn bir lisân ile şunları söyledi:

“-Biz ki namâz vaktini haber veren elçileriz. Biz ki müezzinlerin gür sesiyiz. İçimizden biri namâz vaktini şaşırır da vakitsiz öter ise, başı gitmiş demekdir. Vakitsiz «haydi namâza» demek kanımızın dökülmesini mûcibdir[1]. Ma‘sûm olup yanılmayan ise ancak vahye mazhar olan cân horozudur”.

Daha sonra gagasıyla toprağı eşeleyip şöyle devam etdi:

“-Kölesini satdı. Köle satılır satılmaz öldü. Alan da iki kat zarara uğradı. Mâlını kaçırdı. Fakat iyi bil ki kendi kanına girdi.

---

1 **Mûcib:** Gerektiren.

ایرتەسی کون خیال قیریقلغی اوستنه قیریقلقلر یاشایان کوپك اوفکه ایله دیشلرینی کوستروب:

«-ای یالانجیلرك شاهی خوروس! بو یالانلرك دها نه قدر دوام ایدەجك؟» دیه هاولایوب طوردی.

خوروس قرق درەدن صو کتوروب:

«-خاشا، نه بن نەده سلالەم یالان سویلر!» دیدکدن صوکره کندیسندن امین بر لسان ایله شونلری سویلدی:

«-بزکه نماز وقتنی خبر ویرن ألچیلرز. بزکه مؤذنلرك کور سسییز. ایچیمزدن بری نماز وقتنی شاشیررده وقتسز اوتر ایسه، باشی کیتمش دیمکدر. وقتسز «هایدی نمازه» دیمك قانیمزك دوکولمسنی موجبدر. معصوم اولوب یاکیلمایان ایسه انجق وحیه مظهر اولان جان خوروسیدر».

دها صوکره غاغەسیله طوپراغی أشەلەیوب شویله دوام ایتدی:

«-کولەسنی صاتدی. کوله صاتیلر صاتیلماز اولدی. آلانده ایکی قات ضرره اوغرادی. مالنی قاچیردی. فقط ایی بیلکه کندی قاننه کیردی.

Yarın sabâh da ev sâhibi ölecek. Mîrâsına sâhib olanlar, ağlayıp inleyerek bir öküz kesecek. Böylece sana daha önce hiç görmediğin bollukda ekmek, et ve kemik düşecek. Atının, eşeğinin, kölesinin ölümü bu zavallı, mağrûr genç adamın başına gelecek ölüm musîbetini def' edecekdi hâlbuki. Fakat o mâlının peşine düşdü. Böylece kendi sonunu kendisi hâzırlamış oldu".

Açgözlü adam, bu fecî' sözleri duyar duymaz telâşa kapılıp koşa koşa Musa'nın kapısına dayandı. Korkudan yüzünü toprağa sürüp feryâd etdi:

"-Ey Musa! Beni ölümden kurtar ne olur!!

Musa, kalb aynasından kendisine gösterilenleri bildiği için sâkin bir sesle:

"-Ey akıllı geçinen ahmak dedi, bir horoza kanıp da her şeyini satdığın gibi, haydi git, kendini de sat! Sen zâten bu işde hayli kâbiliyetlisin. Şu değersiz vücûdunu sat ki kurtul bu azâbdan".

یارین صباح‌ده أو صاحبی اوله‌جك. میراثنه صاحب اولانلر، آغلایوب ایکله‌یرك بر اوكوز كسه‌جك. بویلجه سكا دها اوكجه هیچ كورمدیكك بوللوقده أكمك، أت و كمیك دوشه‌جك. آتینك، أشكینك، كوله‌سنك اولومی بو زواللی، مغرور كنچ آدمك باشنه كله‌جك اولوم مصیبتنی دفع ایده‌جكدی حالبوكه. فقط او مالنك پیشینه دوشدی. بویلجه كندی صوكنی كندیسی حاضرلامش اولدی».

آچ‌كوزلی آدم، بو فجیع سوزلری طویار طویماز تلاشه قاپیلوب قوشه قوشه موسی‌نك قاپیسنه طایاندی. قورقودن یوزونی طوپراغه سوروب فریاد ایتدی:

«–ای موسی! بنی اولومدن قورتار نه اولور!»

موسی، قلب آیینه‌سندن كندیسنه كوستریلنلری بیلدیكی ایچون ساكن بر سسله:

«–ای عقللی كچینان احمق دیدی، بر خوروسه قانوب‌ده هر شیئنی صاتدیغك كبی، هایدی كیت، كندینی‌ده صات! سن ذاتا بو ایشده خیلی قابلیتلیسك. شو دكرسز وجودینی صات‌كه قورتول بو عذابدن».

Genç adam tekrâr feryâd edip:

"-Ey iyi ahlâklı peygamber dedi cân havliyle, yapdıklarımı başıma kakma, yüzüme vurma ne olur! Lütfet de cânımı kurtarayım!"

Musa, nûr beyâzı parmaklarıyla hilâl kaşlarını işâret edip:

"-Ok yaydan çıkdı!" dedi. İçden bir sesle:

"-Artık çok geç diye ilâve etdi, ümîd ederim îmânlı gidersin!"

Tâm bu esnada adâmın vaz'iyeti fenâlaşdı. Mi'desi bulandı, leğen getirdiler. Dört kimse gelip genç adamı alarak evine götürdüler. Adamcağızın ayakları korkudan birbirine dolaşdı ve çok geçmeden öldü.

Musa Peygamber, onun için Allah'a yalvarıp yakardı. Afv [1] edilip îmânlı ölsün diye nice du'âlarda bulundu. Allah da bu sevgili kulunun sâf niyâzlarını geri çevirmedi...

---

1 **Afv:** Bağışlanma, af.

کنچ آدم تکرار فریاد ایدوب:

«-ای ایی اخلاقلی پیغمبر دیدی جان حولیله، یاپدقلریمی باشمه قاقمه، یوزومه اورمه نه اولور! لطف‌ایت‌ده جانمی قورتارایم!»

موسی، نور بیاضی پارمقلریله حلال قاشلرینی اشارت ایدوب:

«-اوق یایدن چیقدی!» دیدی. ایچدن بر سسله:

«-آرتق چوق کچ دیه علاوه ایتدی، امید ایدرم ایمانلی کیدرسك!»

تام بو اثناده آدمك وضعیتی فنالاشدی. معده‌سی بولاندی، لکن کتوردیلر. درت کیمسه کلوب کنچ آدمی الارق أوینه کوتوردیلر. آدمجغزك آیاقلری قورقودن بربرینه طولاشدی و چوق کچمه‌دن اولدی.

موسی پیغمبر، اونك ایچون اللهه یالواروب یاقاردی. عفو ایدیلوب ایمانلی اولسون دیه نیجه دعالرده بولوندی. الله ده بو سوکیلو قولونك صاف نیازلرینی کری چویرمدی...

Avcı

Bir kuş çayırlığa gitdi. Orada av için kurulmuş bir tuzak vardı. Avcı yere birkaç dâne yem saçmış ve kendisini pusuda gizleyerek başdan aşağı yapraklarla süslemiş idi. Kuşcağız avcıyı tanımayıp geldi, etrâfında uçmağa başladı.

"-Sen kimsin?" diye sordu hâl lisânıyla.

"-Ben zâhidim[1]" dedi karşısındaki ses. Dünyâdan elimi eteğimi çekdim. «Mâdemki sonunda toprak olacağım» dedim kendi kendime, o hâlde Allah'a münâsib[2] bir şekilde öleyim de öyle dirileyim. Zîrâ dünyâ hayâtı bir oyun ve eğlencedir. İnsâna düşen, hakkıyla kulluk edebilmekdir". Daha türlü türlü yollarla örnekler getirdi.

Kuş sonunda dayanamayıp:

---

1 **Zâhid:** Sadece ibadetle meşgul olan, kendini ibadete veren.
2 **Münâsib:** Yakışır, uygun.

آوجی

بر قوش چاییرلغه کیتدی. اوراده آو ایچون قورولمش بر توزاق واردی. آوجی یره بر قاچ دانه یم صاچمش و کندیسنی پوصوده کیزلیرك باشدن آشاغی یاپراقلرله سوسلمش‌ایدی. قوشجغز آوجییی طانیمیوب کلدی، اطرافنده اوچمغه باشلادی.

«–سن کیمسك؟» دیه صوردی حال لسانیله.

«–بن زاهدم» دیدی قارشیسنده‌کی سس. دنیادن ألیمی أتکیمی چکدم. «مادام که صوکنده طوپراق اولاچغم» دیدم کندی کندیمه، او حالده اللهه مناسب بر شکلده اوله‌یم‌ده اویله دیریله‌یم. زیرا دنیا حیاتی بر اویون و أکلنجه‌در. انسانه دوشن، حقیله قوللق ایده‌بیلمکدر». دها دورلو دورلو یوللرله اورنکلر کتوردی.

قوش صوکنده طیانامیوب:

“-Azîzim dedi, yalnız oturma! Ahmed’in dîninde râhiblik iyi değildir. Çünkü Peygamber râhibliği harâm etdi. Sen nasıl işitmedin de böyle bir işgüzârlığa teşebbüs etdin?”

Daha sonra da tıbkı avcı gibi türlü misâller, ibretli hikâyeler anlatıp yalnızlığın Allah’a mahsûs bir hâl olduğunu ifâde etdi.

Avcı, başında uçan kuşa bakıp:

“-Aklı kıt insân, akıllının yanında taşa, kerpice benzer dedi, ekmek derdine düşen ise eşeğin kendisidir!” diye ekledi.

Avcının karârlı hâlini gören kuş bunun üzerine:

“-İşte bu yolda böyle bir harâmî[1] olur ise diye karşılık verdi, o vakit harb etmek îcâb eder. Bizim peygamberimiz kılınç[2] ile gönderilmişdir. İşte bizim dînimiz de bu sebeble harbdedir. İsa dîninde ise tıbkı şu anda yapdığın gibi mağaraya çekilip kaçmak vardır”.

---

1 **Harâmî:** Hırsız, haydut, yol kesen.
2 **Kılınç:** Kılıç.

«–عزیزم دیدی، یالکز اوتورمه! احمدك دیننده راهبلك إیی دکلدر. چونکه پیغمبر راهبلکی حرام ایتدی. سن ناصل ایشیتمه‌دك‌ده بویله بر ایشکزارلغه تشبث ایتدك؟»

دها صوکره‌ده طبقی آوجی کبی دورلو مثاللر، عبرتلی حکایه‌لر آکلاتوب یالکزلغك اللهه مخصوص بر حال اولدیغنی افاده ایتدی.

آوجی، باشنده اوچان قوشه باقوب:

«–عقلی قیت انسان، عقللینك یاننده طاشه، کرپیجه بکزر دیدی، أکمك دردینه دوشن ایسه أشکك کندیسیدر!» دیه أکله‌دی.

آوجینك قرارلی حالنی کورن قوش بونك اوزرینه:

«–ایشته بو یولده بویله بر حرامی اولور ایسه دیه قارشیلق ویردی، او وقت حرب ایتمك ایجاب ایدر. بزم پیغمبریمزقلنچ ایله کوندریلمشدر. ایشته بزم دینمزده بو سببله حربده‌در. عیسی دیننده ایسه طبقی شو آنده یاپدیغك کبی مغاره‌یه چکیلوب قاچمق واردر».

“-Haklısın diye onu tasdik etdi avcı, fakat unutma ki söylediklerin kuvvet gerekdirir. Kuvvet olmayınca kaçmak en isâbetlisidir”.

Kuş, avcının lâfını kesip araya girdi ve:

“-Evet, ama diye i‘tirâz etdi, işe dört el ile sarılmak için temiz kalbli olmak îcâb eder. Aksi takdîrde insânın dostu olmaz. Sen dost ol evvelâ. Yoksa dostsuz, bir başına kalakalırsın! En doğru yol, sünnetdir[1]”.

Uzun bir hasbihâlden sonra kuş:

“-Bu buğdaylar kimin? Şu an o kadar aç ve perîşân bir vaz‘iyetdeyim ki!..” dedi.

Avcı sorduğu dâneleri kasdederek:

“-Bunlar hâmîsi[2] olmayan bir yetîmin” cevâbını verdi. Bunu işiden kuş:

“-Lütfen, diye inledi, şu anda leş bile yesem inan bana helâl olur!”

---

1 **Sünnet:** Peygamberin yolu.
2 **Hâmî:** Himaye eden, koruyan.

«–حقلیسك دیه اونی تصدیق ایتدی آوجی، فقط اونوتمه‌که سویلدکلرك قوت کرکدیرر. قوت اولماینجه قاچمق اك اصابتلیسیدر».

قوش، آوجینك لافنی کسوب آرایه کیردی و:

«–أوت، اما دیه اعتراض ایتدی، ایشه درت أل ایله صاریلمق ایچون تمیز قلبلی اولمق ایجاب ایدر. عکسی تقدیرده انسانك دوستی اولماز. سن دوست اول اولا. یوقسه دوستسز، بر باشنه قالاقالیرسك! اك طوغری یول، سنتدر».

اوزون بر حسبحالدن صوکره قوش:

«–بو بغدایلر کیمك؟ شو آن او قدر آچ و پریشان بر وضعیتده‌یم‌که!..» دیدی.

آوجی صوردیغی دانه‌لری قصدایدرك:

«–بونلر حامیسی اولمیان بر یتیمك» جوابنی ویردی. بونی ایشیدن قوش:

«–لطفا، دیه ایکله‌دی، شو آنده لش بیله ییسه‌م اینان بکا حلال اولور!»

“-O hâlde fetvâ veren sensin diye karşılık verdi avcı, fakat mecbûr değil isen yeme, sonra kabâhatli olursun. Bârî ücretini ver!”

Ancak kuş o kadar aç idi ki, irâdesini kaybedip buğdayları yemek için yere indi. Buğdayları yedi ama farkında olmadan tuzağa düşdü. Başının derdde olduğunu anladığında Yâsînler[1], *En‘âm*lar[2] okudu.

Fakat iş, işden geçmiş idi...

---

[1] **Yâsîn:** *Kur’ân-ı Kerîm*’in bir suresi.
[2] ***En‘âm*:** Bazı ayet ve sureleri içine alan dua kitabı.

«–او حالده فتوا ویرن سنسك دیه قارشیلق ویردی آوجی، فقط مجبور دکل ایسك یه‌مه، صوکره قباحتلی اولورسك. باری اجرتنی ویر!»

انجق قوش او قدر آچایدی‌که، اراده‌سنی قیب‌ایدوب بوغدایلری یمك ایچون یره ایندی. بوغدایلری یدی اما فرقنده اولمادن توزاغه دوشدی. باشنك دردده اولدیغنی آکلادیغنده یسینلر، انعاملر اوقودی.

فقط ایش، ایشدن کچمش ایدی...

Hasta Adam

Bir kimse hasta oldu ve ale'l-acele hekîme gidip:

"-Ey mütehassıs[1] hekîm, şu nabzıma bir bakıver, kendimi iyi hissetmiyorum!" dedikden sonra yalvaran gözlerle ilâve etdi:

"-Kalb içdedir görünmez, bu sebeble vaz'iyeti nabızdan anlayabilirsin".

Hekîm, hastanın nabzını yoklayınca iyileşme ümîdinin kalmadığını anladı. Etdiği yemîninden dolayı hastasına yapmacık da olsa gülümseyerek:

"-Hastalığının geçmesini istiyor isen gönlün ne arzû ediyor ise onu yap! Ne sabır ne perhîz! Gönlünce yaşa, bu yeterli!"

Hasta keyifle ayağa kalkıp:

---

1 **Mütehassıs:** Uzman.

خسته آدم

بر کیمسه خسته اولدی و علی‌العجله حکیمه کیدوب:

«–ای متخصص حکیم، شو نبضمه بر باقیویر، کندیمی إیی حس‌ایتمیورم!» دیدکدن صوکره یالواران کوزلرله علاوه ایتدی:

«–قلب ایچده‌در کورونمز، بو سببله وضعیتی نبضدن آکلایابیلرسك».

حکیم، خسته‌نك نبضنی یوقلاینجه إییلشمه امیدینك قالمدیغنی آکلادی. ایتدیکی یمینندن طولایی خسته‌سنه یاپماجق‌ده اولسه کولومسیرك:

«–خسته‌لغنك کچمسنی ایستیور ایسك کوکلك نه ارزو ایدیور ایسه اونی یاپ! نه صبر نه پرهیز! کوکلکجه یاشا، بو یترلی!»

خسته کیفله آیاغه قالقوب:

“-Peki, öyle olsun, diye karşılık verdi. Ardından:

“-Sen yoluna, ben yoluma” deyip çıplak ayaklarıyla ırmağın kenârına doğru yürümeğe başladı. Hastalık kapıları kapanıp yerine sıhhat pencereleri açılsın diye gönlü, ırmak boyunca gezmeği diledi. Gezerken ırmak kenârında elini yüzünü yıkayan bir adamın dolgun, çıplak ensesini gördü. Birden bu enseye tokad atma niyeti geçdi içinden. Hekîmin “gönlünce yaşa, yoksa içine derd olur!” sözünü hâtırlayıp usûlca yaklaşdı adama ve yalnızca kendisinin işitebileceği bir sesle: “Vur bakalım dedi, yoksa içine derd olur. Çekinme, sertçe vur ki râhat edesin”.

Bir anlık karârından vaz‘ geçmemek için elini havâya kaldırdığı gibi arkası kendine dönük adamın kalın ensesine sertçe indiriverdi. “Şırrak!” diye bir ses çıkdı birden. Adam cân havliyle yüzünü hastaya dönüp “Hey, hey!” diye feryâdı basarak:

“-Ey ahlâksız herîf, bana niçin vurdun?” dedi.

«–پکی، اویله اولسون، دیه قارشیلق ویردی. آردندن:
«–سن یولنه، بن یولمه» دیوب چیپلاق آیاقلریله ایرماغك کنارینه طوغری یورومکه باشلادی. خسته‌لق قاپیلری قاپانوب یرینه صحت پنجره‌لری آچیلسون دیه کوکلی، ایرماق بویونجه کزمکی دیله دی. کزرکن ایرماق کنارنده ألینی یوزینی ییقایان بر آدمك طولغون، چیپلاق أکسه‌سنی کوردی. بردن بو أکسه‌یه توقاد آتمه نیتی کچدی ایچندن. حکیمك «کوکلکجه یاشا، یوقسه ایچینه درد اولور!» سوزینی خاطرلایوب اوصولجه یاقلاشدی آدمه و یالکزجه کندیسنك ایشیده‌بیلجکی بر سسله: «اور باقالم دیدی، یوقسه ایچینه درد اولور. چکینمه سرتجه اورکه راحت ایده‌سك».
بر آنلق قراردن وضع کچمه‌مك ایچون ألینی هوایه قالدیردیغی کبی آرقه‌سی کندینه دونوك آدمك قالین أکسه‌سنه سرتجه ایندیریویردی. «شیرراق!» دیه بر سس چیقدی بردن. آدم جان حولیله یوزینی خسته‌یه دونوب «هی، هی!» دیه فریادی باصارق:
«–ای اخلاقسز خریف، بکا نه‌ایچون اوردك؟» دیدی.

Sonra hastaya birkaç yumruk sallayıp saçını, sakalını ve bıyığını yolmak geçdi içinden. Allah'dan vakâr[1] sâhibi, asîl biri idi.

"-Bir tokad için başımı belâya sokmayayım. Ben tedbîrli, alçakgönüllü bir adamım" dedi. Sonra usûlca kırpdı gözlerini. Adamın za'îf ve hasta hâlini görünce:

"-Onun seviyesine düşmemeliyim. Bir yumrukluk cânı varmış zâten. Karşılık vermeğe değmez" diye söylendi.

Hasta adam, tütün sarısı dişlerini gösterip gülmeğe başladı. Ensesini oğan temiz kalbli adam:

"-Bu haddini bilmeze bir şekilde haddini bildirmeliyim!" diye düşündü ve adamı, şikâyet etmek için kolundan tutduğu gibi kadının[2] huzûruna çıkardı. Sesini yükselterek:

"-Kadı efendi! Bu eşeği, bir eşeğe bindir de el âleme rezîl olsun" dedi. Hâdiseden haberdâr olmayan kadı şaşkın gözlerle da'vâcıya bakdı ve:

---

1 **Vakâr:** Şahsiyet sahibi, olgun.
2 **Kadı:** Hâkim.

صوكره خستەيه برقاچ يومروق صاللايوب صاچنى، صقالنى و بييغنى يولمق كچدى ايچندن. اللهدن وقار صاحبى، اصيل برى ايدى.

«-بر توقاد ايچون باشمى بلايه صوقميايم. بن تدبيرلى، آلچاق‌كوكللى بر آدمم» ديدى. صوكره اوصولجه قيرپدى كوزلرينى. آدمك ضعيف و خسته حالنى كورنجه:

«-اونك سويەسنه دوشمەمليم. بر يومروقلق جانى وارمش ذاتا. قارشيلق ويرمكه دكمز» ديه سويلندى.

خسته آدم، توتون صاريسى ديشلرينى كوستروب كولمكه باشلادى. أكسەسنى اوغان تميز قلبلى آدم:

«-بو حدينى بيلمزه بر شكلده حدينى بيلديرملى يم!» ديه دوشوندى و آدمى، شكايت ايتمك ايچون قولندن طوتديغى كبى قاضينك حضورينه چيقاردى. سسينى يوكسلترك:

«-قاضى افندى! بو أشكى، بر أشكه بينديرده أل عالمه رزيل اولسوك» ديدى. حادثەدن خبردار اولميان قاضى شاشقين كوزلرله دعواجى‌يه باقدى و:

“-Oğlum! Başından geçenleri hele bir anlat da ona göre karâr vereyim” dedi.

Temiz kalbli adam, başından geçenleri en ince tafsîlâtına[1] varıncaya değin kadı efendiye anlatdı. Kadı bir da‘vâcıya, bir de hasta, perîşân hâlde duran zavallıya bakıp:

“-Vuran kim, hani nerede, vurduğu yer neresi?” diye alây etdi.

Temiz kalbli adam, ma‘nâlı ma‘nâlı:

“-Peki kadı efendi dedi, hiçbir kabâhatim yok iken enseme tokad indirilmesi sizce doğru mu?”

Kadı efendi birden ciddîleşdi. Kaşları çatık, yüzü asabî bir hâlde:

“-Tamam” diye cevâb verdi da‘vâcıya. Sonra da gözlerini da‘vâlıya dikip yanında altını olup olmadığını sordu. Hasta adam “evet” deyip başını öne doğru sallayınca:

“-Güzel! dedi kadı, altı altından üçünü ona ver, bu da‘vâ kapansın”.

---

[1] **Tafsîlât:** Ayrıntı, detay.

«-اوغلم! باشندن کچنلری هله بر آکلات‌ده اوکا کوره قرار ویره‌یم» دیدی.

تمیز قلبلی آدم، باشندن کچنلری اك اینجه تفصیلاتنه وارنجه‌یه دکین قاضی افندی‌یه آکلاتدی. قاضی بر دعواجی‌یه، برده خسته، پریشان حالده طوران زواللی‌یه باقوب:

«-اوران کیم، هانی نره‌ده، اوردیغی یر نره‌سی؟» دیه آلای ایتدی.

تمیز قلبلی آدم، معنالی معنالی:

«-پکی قاضی افندی دیدی، هیچ بر قباحتم یوق ایکن أکسمه توقاد ایندیرلمسی سزجه طوغری می؟»

قاضی افندی بردن جدیلشدی. قاشلری چاتیق، یوزی عصبی بر حالده:

«-تمام» دیه جواب ویردی دعواجی‌یه. صوکره‌ده کوزلرینی دعوالی‌یه دیکوب یاننده آلتونی اولوب اولمادیغنی صوردی. خسته آدم، «أوت» دیوب باشنی اوکه طوغری صاللاینجه:

«-کوزل! دیدی‌قاضی، آلتی آلتوندن اوچونی اوکا ویر، بو دعوا قاپانسون».

Hasta adam, karârdan pek memnûn olup üç altını da‘vâcının eline tek tek saydıkdan sonra dışarı çıkmak üzere iken kadı efendinin kel kafası dikkatini çekdi. Üstelik ensesi, vurduğu adamınkinden çok daha kalın ve çıplak idi.

"-Demek vurduğum tokadın cezâsı bu kadar hafif! O zamân bir de kadıya indireyim bârî!" diye içinden geçirdi ve kadı efendiye hissetdirmeden yavaşça yanaşıp ellerini havâya kaldırdı ve kadı efendinin ensesine okkalı bir şamar indirdi.

Kadı efendinin cânı fenâ hâlde yanarak:

"-Eyvâh, vây hâlime!" diye feryâd etdi. Hasta adam vaz‘iyetini hiç bozmadan onun da avucuna üç altın koydu.

Yüzü öfkeden kıpkırmızı kesilen kadı, hasta adamı cezâların en bedteriyle cezâlandırmağı düşünür iken, gözleri yuvalarından fırlayacakmış gibi temiz kalbli adama bakdı. Dişlerini sıkarak acıyla inledi.

خسته آدم، قراردن پك ممنون اولوب اوچ آلتونی دعواجینك ألنه تك تك صایدقدن صوكره طیشاری چیقمق اوزره ایكن قاضی افندینك كل قافاسی دقتنی چكدی. اوسته‌لك أكسه‌سی، اوردیغی آدمككندن چوق دها قالین و چیپلاق ایدی.

«–دیمك اوردیغم توقادك جزاسی بو قدر خفیف! او زمان برده قاضی‌یه ایندیره‌یم باری!» دیه ایچندن كچیردی و قاضی افندی‌یه حس‌ایتدیرمه‌دن یاواشجه یاناشوب أللرینی هوایه قالدیردی و قاضی افندینك أكسه‌سنه اوقه‌لی بر شمار ایندیردی.

قاضی افندینك جانی فنا حالده یانارق:

«–ایواه، وای حالمه!» دیه فریاد ایتدی. خسته آدم وضعیتنی هیچ بوزمادن اونك‌ده آووجنه اوچ آلتون قویدی.

یوزی اوفكه‌دن قیپ‌قرمزی كسیلان قاضی، خسته آدمی جزالرك اك بدتریله جزالاندیرمغی دوشونور ایكن، كوزلری یوالرندن فیرلایاجقمش كبی تمیز قلبلی آدمه باقدی. دیشلرینی صیقارق آجیله ایكله‌دی.

Hasta adam hiç oralı olmadan dışarı çıkdı.

Temiz kalbli adam ise koltuğuna oturarak sürekli ensesini oğalayan kadıya bakıp içden içe güldü yalnızca.

خسته آدم هیچ اورالی اولمادن طیشاری چیقدی.

تمیز قلبلی أدم ایسه قولتوغنه اوطورارق سورکلی أکسه‌سنی اوغالیان قاضی‌یه باقوب ایچدن ایچه کولدی یالکزجه.

Üç Yolcu

"-Ey oğul, ey hakîkî dost! Sana ibretlik bir kıssa anlatayım da hünerine kapılıp belâlara uğramayasın".

Sonra anlatmağa başladı hikâyesini:

Bir Yahudi, bir Hıristiyan ve bir Müslümân yolda arkadaş oldular. Aklın, nefis ve şeytânla yoldâşlık etmesi gibi mü'min olan kimse de biri dalâletde [1], diğeri gazaba uğramış iki kötü adamla yakınlık te'sîs etmiş oldu. Bunda hayret edilecek ne var ki! Bazen baykuş, karga ve doğan bir kafesde bir araya gelebilir. Bazı zamân şark ve garb ahâlîsi bir araya gelebilir. Bazen de habsde [2] bir îmânlı ile bir bî-namâz [3] bir arada bulunabilir...

İşte böylesi bir hâlde bu üç arkadaş bir yere vardılar. Zengin biri onlara helvâ, sıcak

---

1 **Dalâlet:** Sapkınlık, doğru yoldan çıkma.
2 **Habs:** Hapis, tutukevi.
3 **Bî-namaz:** Namaz kılmayan, beynamaz.

اوچ یولجی

«–ای اوغول، ای حقیقی دوست! سکا عبرتلك بر قصه آکلاتایم‌ده هنرینه قاپیلوب بلالره اوغرامیاسین».

صوکره آکلاتمغه باشلادی حکایه‌سنی:

بر یهودی، بر خرستیان و بر مسلمان یولده آرقداش اولدیلر. عقلك، نفس و شیطانله یولداشلق ایتمه‌سی کبی مؤمن اولان کیمسه‌ده بری ضلالتده، دیکری غضبه اوغرامش ایکی کوتو آدمله یاقینلق تأسیس ایتمش اولدی. بونده حیرت ایدیله‌جك نه وارکه! بعضا بایقوش، قارغه و طوغان بر قفسده بر آرایه کله‌بیلر. بعض زمان شرق و غرب اهالیسی بر آرایه کله‌بیلر. بعضاده حبسده بر ایمانلی ایله بر بی‌نماز بر آراده بولونه‌بیلر...

ایشته بویله‌سی بر حالده بو اوچ آرقداش بر یره واردیلر. زنکین بری اونلره حلوا، صیجاق

ekmek ve bir sahan bâl verdi. İkisi karınlarını tıka basa doldurmakdan râhatsız olmuşlardı. Zîrâ arkadaşları olan mü'min kimse o sırada oruç tutuyor idi. Nihâyet akşâm vakti gelip çatdı. İkisi tokluklarını bahâne edip:

"-Helvâdan artan kısmı sabâha saklayalım" dediler. Mü'min kimse oruçlu olduğunu hâtırlatıp:

"-Haydi artık yiyelim" diye i'tirâz etdi. Arkadaşlarının kabûl etmediklerini görünce:

"-O zamân hiç olmaz ise pây edelim" diye güzel bir teklîfde bulundu. Yahudi ve Hıristiyan kem[1] gözlerle arkadaşlarına bakarak:

"-Pây eden cehennemlikdir hadîsini hâtırla!" dediler.

Bunun üzerine mü'min kimse:

"-Bu hadîs «haksız yere» sözüyle başlamakdadır" diyerek onları îkâz etdi. Yani "hevâ ve hevesine[2] uyup hakdan ayrılanlar için. İşte böylesi pây edenler cehennemlikdir" diye düzeltdi.

---

1 **Kem:** Kötü.
2 **Hevâ ve heves:** İstek, arzu.

أكمك و بر صحن بال ويردى. ايكيسى قرنلرينى طيقه باصه طولدورمقدن راحتسز اولمشلردى. زيرا آرقداشلرى اولان مؤمن كيمسه او صره ده اوروچ طوتيور ايدى. نهايت اقشام وقتى كلوب چاتدى. ايكيسى طوقلقلرينى بهانه ايدوب:

«–حلوادن آرتان قسمى صباحه صاقلايالم» ديديلر. مؤمن كيمسه اوروچلى اولديغنى خاطرلادوب:

«–هايدى آرتق ييه‌لم» ديه اعتراض ايتدى. آرقداشلرينك قبول ايتمدكلرينى كورنجه:

«–او زمان هيچ اولماز ايسه پاى ايده‌لم» ديه كوزل بر تكليفده بولندى. يهودى و خرستيان كم كوزلرله آرقداشلرينه باقارق:

«–پاى ايدن جهنملكدر حديثنى خاطرله!» ديديلر.

بونك اوزرينه مؤمن كيمسه:

«–بو حديث «حقسز يره» سوزيله باشلامقده در» ديه‌رك اونلرى ايقاظ ايتدى. يعنى «هوا و هوسنه اويوب حقدن آيريلانلر ايچون. ايشته بويله‌سى پاى ايدنلر جهنملكدر» ديه دوزلتدى.

Fakat Yahudi ile Hıristiyan pâylaşmağa râzı[1] olmadılar. Başka başka bahâneler ve aldatıcı sözler söylediler. Mü'min onlarla baş edemeyeceğini anlayınca çâresiz râzı oldu.

O gece yatıp uyudular. Sabâh olunca kendilerine çekidüzen verip kendi dînleri îcâbınca du'âlarını edip ibâdetlerini îfâ[2] etdiler.

Her ne ise sözü fazla uzatmağa gerek yok! Üç dost, dostça yüz yüze geldiler. İçlerinden birisi:

"-Herkes ne rüyâ gördü ise onu anlatsın dedi, böylece kimin rüyâsı daha güzel ise helvâyı o yesin".

Önce Yahudi başladı rüyâsını anlatmağa. Rüyâsında "bir yola düşdüğünü, yolda Musa ile karşılaşdığını, onun peşine düşdüğünü, tâ Tur dağına kadar berâberce gitdiklerini, nûrdan görünmez olduklarını, nûr içinden çıkan başka bir nûrun arzı[3] ve semâyı[4] kapladığını, bu esnâda nûrun heybetine

---

1 **Râzı:** Kabul etmek, onaylamak.
2 **Îfâ:** Yerine getirme.
3 **Arz:** Yeryüzü.
4 **Sema:** Gökyüzü.

فقط یهودی ایله خرستیان پایلاشمغه راضی اولمادیلر. باشقه باشقه بهانه‌لر و آلداتیجی سوزلر سویلدیلر. مؤمن اونلرله باش ایده‌میه‌جکنی آکلاینجه چاره‌سز راضی اولدی.

او کیجه یاتوب اویودیلر. صباح اولنجه کندیلرینه چکی‌دوزن ویروب کندی دینلری ایجابنجه دعالرینی ایدوب عبادتلرینی ایفا ایتدیلر.

هر نه ایسه سوزی فضله اوزاتمغه کرك یوق! اوچ دوست، دوستجه یوز یوزه کلدیلر. ایچلرندن بریسی:

«–هرکس نه رؤیا کوردی ایسه اونی آکلاتسون دیدی، بویلجه کیمك رؤیاسی دها کوزل ایسه حلوایی او یه‌سون».

اوکجه یهودی باشلادی رؤیاسنی آکلاتمغه. رؤیاسنده «بر یوله دشدیغنی، یولده موسی ایله قارشیلاشدیغنی، اونك پیشنه دوشدیغنی، تا طور طاغنه قدر برابرجه کیتدکلرینی، نوردن کورنمز اولدقلرینی، نور ایچندن چیقان باشقه بر نورك عرضی و سمایی قاپلادیغنی، بو اثناده نورك هیبتنه

dayanamayan dağın üç parçaya taksîm[1] olduğunu, denize düşen bir parçasının zehir gibi acı olan suyu tatlılaşdırdığını, diğerinin yere düşüp şifâ pınarları çıkardığını, sonuncusunun ise aceleyle uçup Kâ'be yakınlarına düşerek Arafat dağı olduğunu, ara sıra uyandığını, kendine geldiğinde peygamberleri görüp onların aynı derecede olduklarını, büyük meleklerin kardan yaradıldıklarını, diğer meleklerin âteşden olduklarını gördüğünü" söyledi.

Sonra Hıristiyan gördüklerini anlatmağa başladı. Rüyâsında "İsa'yı gördüğünü, onunla göğün dördüncü katına urûc[2] etdiğini, gök kubbedekilerin ifâde edilemeyecek kadar güzel olduklarını, sonra göğün dördünce katından yeryüzünü hayrânlıkla seyretdiğini" dile getirdi.

Sıra Müslümân'a gelince:

"-Ben, rüyâmda Hazret-i Muhammed'i gördüm" deyip başladı hikâyesini anlatmağa. Rüyâsında "Hazret-i Muhammed'in yanına geldiğini, arkadaşlarından birinin Musa

---

1 **Taksîm:** Ayrılmak, bölünmek.
2 **Urûc:** Yükselmek.

طایانامیان طاغك اوچ پارچه‌یه تقسیم اولدیغنی، دکزه دوشن بر پارچه‌سنك زهر کبی آجی اولان صویی طاتلیلاشدیردیغنی، دیکرینك یره دوشوب شفا پیکارلری چیقاردیغنی، صونکجیسنك ایسه عجلیله اوچوب کعبه یقینلرینه دوشه‌رك عرفات طاغی اولدیغنی، آره صره اویاندیغنی، کندینه کلدیکنده پیغمبرلری کوروب اونلرك عینی درجه‌ده اولدقلرینی، بویوك ملکلرك قاردن یارادیلدقلرینی، دیکر ملکلرك آتشدن اولدقلرینی کوردیکنی» سویلدی.

صوکره خرستیان کوردکلرینی آکلاتمغه باشلادی. رؤیاسنده «عیسی‌یی کوردیکنی، اونکله کوکك دردنجی قاتنه عروج ایتدیکنی، کوك قبه‌ده کیلرك افاده ایدیله‌میه‌جك قدر کوزل اولدقلرینی، صوکره کوکك دوردنجی قاتندن یریوزینی حیرانلقله سیر ایتدیکنی» دیله کتوردی.

صره مسلمانه کلنجه:

«–بن، رؤیامده حضرت محمدی کوردم» دیوب باشلادی حکایه‌سنی آکلاتمغه. رؤیاسنده «حضرت محمدك یاننه کلدیکنی، آرقداشلرندن برینك موسی

ile yoldâşlık tutup aşk bahsine kalkışdığını, diğerinin İsa ile birlikde göğün dördüncü katından dünyâyı seyretdiklerini, sonra kendisine: «Ey hepsinden geri kalmış zavallı kimse, haydi kalk da hiç olmazsa helvâyı sen ye!» dediğini" söyledi.

Mü'minin bu sözlerini duyan Hıristiyan ve Yahudi hayretler içinde:

"-Yoksa helvâyı yedin mi?" diye sordular.

Mü'min oldukça sâkin:

"-O, bütün âlemlerin sultânı bana helvâyı ye dedikden sonra, ben kimim ki onun bu emrine karşı geleyim?" diye cevâb verdi. Sonra Yahudi'nin kıskanç gözlerine bakarak:

"-Sen Musa'nın emrine muhâlif[1] bir hareket yapabilir misin hiç?" diye sordu.

Yahudi, "hayır" anlamında kaş göz işâreti yapınca bu defa Hıristiyan'a dönerek:

---

1 **Muhâlif:** Aykırı, ters.

ایله یولداشلق طوتوب عشق بحثنه قالقیشدیغنی، دیکرینك عیسی ایله برلکده کوکك دوردنجی قاتندن دنیایی سیر ایتدکلرینی، صوکره کندیسنه: «ای هپسندن کری قالمش زواللی کیمسه، هایدی قالق‌ده هیچ اولمازسه حلوایی سن یه!» دیدیکنی سویلدی.

مؤمنك بو سوزلرینی طویان خرستیان و یهودی حیرتلر ایچنده:

«–یوقسه حلوایی یدیك‌می؟» دیه صوردیلر.

مؤمن اولدقچه ساکن:

«–او، بوتون عالملرك سلطانی بکا حلوایی یه دیدکدن صوکره، بن کیمم‌که اونك بو امرینه قارشی کله‌یم؟» دیه جواب ویردی. صوکره یهودینك قیسقانچ کوزلرینه باقارق:

«–سن موسی‌نك امرینه مخالف بر حرکت یاپابیلرمیسك هیچ؟» دیه صوردی.

یهودی، «خایر» آکلامنده قاش کوز اشارتی یاپنجه بو دفعه خرستیانه دونرك:

“-Peki ya sen, İsa’nın emrinden çıkabilir misin?” diye sordu.

Hıristiyan kat‘î bir lisânla:

“-Aslâ!” cevâbını verdi.

Bunun üzerine mü’min haklı olduğunu ifâde ederek:

“-O hâlde ben, ne yapabilirdim ki! Bütün peygamberlerin peygamberi Muhammed Mustafa’yı nasıl reddedebilirdim? Kalkdım ve siz uyurken helvâyı yedim” dedi.

Yahudi ve Hıristiyan, Mü’min’i kucaklayıp:

“-Vallahi dediler, gördüğün rüyâ bizimkinden daha güzel! Seninkisi rüyâ değil, besbelli fırsatçılık”.

Ardından huzûrlu bir sesle eklediler:

“-Helvâ senin hakkın. Yedi isen helâl, yemedi isen senin olsun”.

«-پکی یا سن، عیسی‌نك امرندن چیقابیلرمیسك؟»
دیه صوردی.

خرستیان قطعی بر لسانله:

«-اصلا!» جوابنی ویردی.

بونك اوزرینه مؤمن حقلی اولدیغنی افاده ایدرك:

«-او حالده بن، نه یاپابیلردم که! بوتون پیغمبرلرك پیغمبری محمد مصطفی‌یی ناصل رد ایده‌بیلردم؟ قالقدم و سز اویورکن حلوایی یه‌دم» دیدی.

یهودی و خرستیان،مؤمنی قوجاقلایوب:

«-والله دیدیلر، کوردیکك رؤیا بزمکندن دها کوزل! سنككیسی رؤیا دکل، بسبللی فرصتچیلق».

آردندن حضورلی بر سسله أکله‌دیلر:

«-حلوا سنك حقك. یدی ایسك حلال، یه‌مدی ایسك سنك اولسوك».

Papağanın Çekdiği Lisânındandır

Zengin bir adam, evinde güzel sesli, mütemâdiyen[1] konuşan, şen şakrak bir papağan beslemekde, onunla eğlenmekdedir. Bir gün ticâret için Hindistan'a gitmek üzere yol hâzırlığına başlar. Ev ahâlîsinin her birine ayrı ayrı:

"-Söyleyin, size Hindistan'dan ne getireyim? Ne istersiniz?" diye suâl[2] eder. Herkes bir şeyler ister. Sıra papağana gelince adam:

"-Ee!. Sen söyle bakalım güzel kuşum, sana ne getireyim?" der.

Papağan boynunu büker:

"-Mâdemki Hindistan'a gidiyorsun, oradaki papağanları görünce benim hâlimi etrâflıca anlat. De ki: «Sizin hasretinizi çeken bir papağanım var. Benim evde bir kafesde habsolunmuşdur. Size selâm söylüyor ve sizden yardım istiyor. Yazık değil midir ki,

---

1 **Mütemâdiyen:** Sürekli.
2 **Suâl:** Soru.

پاپاغانك چكديكى لساننددر

زنكين بر آدم، أوينده كوزل سسلى، متماديا قونوشان، شن شقراق بر پاپاغان بسله‌مكده، اونكله أكلنمكده‌در. بر كون تجارت ايچون هندستانه كيتمك اوزره يول حاضرلغنه باشلر. أو اهاليسنك هر برينه آيرى آيرى:

«–سويله‌يك، سزه هندستاندن نه كتوره‌يم؟ نه ايسترسكز؟» ديه سؤال ايدر. هركس بر شيلر ايستر. صره پاپاغانه كلينجه آدم:

«–أأ!. سن سويله باقالم كوزل قوشم، سكا نه كتوره‌يم؟» دير.

پاپاغان بويننى بوكر:

«–مادامكه هندستانه كيديورسك، اوراده كى پاپاغانلرى كورنجه بنم حالمى اطرافليجه آكلات. ده‌كه: «سزك حسرتكزى چكن بر پاپاغانم وار. بنم أوده بر قفسده حبس اولنمشدر. سزه سلام سويليور و سزدن ياردیم ايستيور. يازيق دكل ميدركه،

ben burada, gurbet ellerinde ıztırâb[1] çekeyim de siz yeşillikler, ağaçlar arasında, gül bâğçelerinde[2] gezesiniz. Dostların vefâsı böyle mi olur?» diyor de...”

Adam:

“-Pekâlâ, bütün bunları söyleyeceğim!” diyerek yola düşer.

Hindistan hudûduna[3] dâhil olduğu zaman, hakîkaten de dâllarda ötüşen birkaç papağan görür. Atını durdurup onlara seslenir. Papağanın kendisine söylediği sözleri birer birer anlatır. Bu sözleri dinleyen papağanlardan biri titremeğe başlar. Az sonra da nefesi tıkanır, düşer ölür.

Adam bu vaz‘iyete çok üzülür:

“-Yazık bir câna kıydım. Her hâlde benim papağanımın ya sevgilisi ya da akrabâsıydı. Keşke[4] konuşmasa idim, haber vermese idim. Zavallıyı yakdım, cânına kıydım” diye dövünür. Bu üzüntüyle Hindistan’a gelir, ticâretde bulunur, herkese ayrı ayrı hediyeler alır... Bir müddet sonra da memleketine döner.

---

1 **Iztırâb:** Acı.
2 **Bâğçe:** Bahçe.
3 **Hudûd:** Sınır.
4 **Keşke:** Aslı “kâşki”dir.

بن بوراده، غربت أللرنده اضطراب چکه‌یم‌ده سز یشیللکلر، آغاچلر آراسنده، کول باغچه‌لرنده کزه‌سکز. دوستلرك وفاسی بویله‌می اولور؟» دیور ده...»

آدم:

«–پك‌اعلا، بوتون بونلری سویلیه‌جکم!» دیه‌رك یوله دوشر.

هندستان حدودینه داخل اولدیغی زمان، حقیقة ده داللارده اوتوشن برقاچ پاپاغان کورر. آتینی طوردوروب اونلره سسلنیر. پاپاغانك کندیسنه سویلدیکی سوزلری برر برر آکلادیر. بو سوزلری دیکله‌ین پاپاغانلردن بری تیترمکه باشلار. آز صوکره‌ده نفسی طیقانیر، دوشر اولور.

آدم بو وضعیته چوق اوزولور.

«–یازیق بر جانه قیدم. هرحالده بنم پاپاغانمك یا سوکیلوسی یاده اقرباسیدی. کاشکه قونوشمسه ایدم، خبر ویرمسه ایدم. زواللی‌یی یاقدم، جانه قیدم» دیه دوونور. بو اوزونتیله هندستانه کلیر، تجارتده بولنور، هرکسه آیری آیری هدیه‌لر آلیر... بر مدت صوکره‌ده مملکتنه دونر.

Evinde hediyeleri dağıtır iken papağan seslenir:

“-Bu kulun hediyesi yok mu? Hindistan’da ne gördün, oradaki papağanlara ne söyledin?”

Adam gördüklerini anlatmak istemez ama papağan ısrâr eder. O zamân tâcir:

“-Söyleyemem. Bir abdâllık[1] etdim, senden ona haber götürdüm. Şimdi pişmânım o sözlerden” der. Papağan:

“-Efendim, niçin pişmânsın? Bu üzüntüye sebeb nedir? Lütfen söyle!” deyince adam ısrârlara dayanamaz:

“-Ne olacak? Senin şikâyetlerini onlara söyleyince, içlerinden biri dayanamadı ve titreyerek düşüp öldü. Şimdi ben, ne yapdım da söyledim diye pişmânlık içinde kıvranıyorum. Ama olan oldu” der.

Papağan bu sözleri işitince o da titremeye başlar. Biraz sonra kaskatı kesilir!... Adam vaz‘iyeti görür görmez:

---

[1] **Abdâl:** Aptal.

أوینده هدیه‌لری طاغیتیرایکن پاپاغان سسلنیر:

«-بو قولك هدیه‌سی یوق‌می؟ هندستانده نه کوردك، اوراده‌کی پاپاغانلره نه سویله‌دك؟»

آدم کوردکلرینی آکلاتمق ایستمز اما پاپاغان اصرار ایدر. او زمان تاجر:

«-سویله‌یمم. بر آبداللق ایتدم، سندن اوکا خبر کوتوردم. شمدی پیشمانم او سوزلردن» دیر. پاپاغان:

«-افندم، نه ایچون پیشمانسك؟ بو اوزونتویه سبب نه‌در؟ لطفا سویله!» دیینجه آدم اصرارلره طایاناماز:

«-نه اولاجق؟ سنك شکایتلرینی اونلره سویلینجه، ایچلرندن بری طایانامادی و تیتره‌یرك دوشوب اولدی. شمدی بن، نه یاپدم‌ده سویلدم دیه پیشمانلق ایچنده قیورانیورم. اما اولان اولدی» دیر.

پاپاغان بو سوزلری ایشدنجه اوده تیترمکه باشلار. براز صوکره قاص‌قاتی کسیلر!... آدم وضعیتی کورور کورمز:

“-Eyvâh! Ey güzel papağanım, ey güzel sesli kuşum, ey gönlümün neş’esi! Sana ne oldu böyle? Vâh, yazık!” diye feryâda başlar. Papağanı kafesden çıkararak dışarı atar. Atmasıyla da papağan birdenbire fırlayarak bir dala sıçrar. Adam şaşırmışdır. Papağana seslenir:

“-Hey, bu hâl nedir? Ne oluyor?”

Papağan şen şakrak cevâb verir:

“-Hindistan’daki papağan o hareketiyle bana bir nasîhat verdi. Dedi ki: «Konuşmağı, neş’eyi, ötüşü bırak. Çünkü sen bu hâllerinle kafesdesin» ve sonra kendini ölü göstererek: «Benim gibi yap! Benim gibi öl ki, kurtulasın» demek istedi”.

Papağan bunları söyledikden sonra daldan dala sıçrayarak uzaklaşıp gitti.

Papağan ne çekerse lisânından ve güzelliğinden çeker.

«– ایواه! ای کوزل پاپاغانم، ای کوزل سسلی قوشم، ای کوکلمك نشئسی! سکا نه اولدی بویله؟ واه، یازق!» دیه فریاده باشلار. پاپاغانی قفسدن چیقارارق طیشاری آتار. آتماسیله‌ده پاپاغان بردنبره فیرلایارق بر داله صیچرار. آدم شاشیرمشدر. پاپاغانه سسله نیر.

«–هی، بو حال نه‌در؟ نه اولیور؟»

پاپاغان شن شقراق جواب ویرر:

«–هندستانده‌کی پاپاغان او حرکتیله بکا بر نصیحت ویردی. دیدی‌که: «قونوشمغی، نشئه‌یی، اوتوشی بیراق. چونکه سن بو حاللرنله قفسده‌سك» و صوکره کندینی اولو کوستررك: «بنم کبی یاپ! بنم کبی اول‌که، قورتولاسین» دیمك ایستدی».

پاپاغان بونلری سویلدکدن صوکره دالدن داله صیچرایارق اوزاقلاشوب کیتدی.

پاپاغان نه چکرسه لسانندن و کوزللکندن چکر.

Sağır Bir Adamın Hasta Komşusunu Ziyâreti

İyi kalbli sağır bir adam, bir gün komşusunun hasta olduğunu öğrenir. Kendi kendine:

"-Komşum hastalanmış. Onun ziyâretine gidip hâl ve hâtırını sormam lâzım. Ama ben sağır bir adamım, o da hasta, sesi çıkmaz. Zâten hastaya ma'lûm şeyler suâl edilir, ma'lûm cevâblar alınır. Ben: «Nasılsınız?» diyeceğim, o: «İyiyim, teşekkür ederim» diyecek... «Ne yiyorsunuz?» desem, elbet bir yemek ismi söyleyecek... Ben de: «Âfiyet olsun" derim... «Hekîmlerden kim geliyor?» diye suâl etsem, bir hekîm adı verecek... Ben de: «İyi tabîbdir» derim, olur biter diye düşünür. Hastayı ziyârete gider, başucuna oturur.

"-Nasılsınız?" diye hâl hâtır sorar. Hasta inleyerek:

صاغر بر آدمك
خسته قومشوسنی زیارتی

إیی قلبلی صاغر بر آدم، بر کون قومشوسنك خسته اولدیغنی اوکرنیر. کندی کندینه:

«-قومشم خستهلانمش. اونك زیارتنه کیدوب حال و خاطرینی صورمام لازم. اما بن صاغر بر آدمم، اوده خسته، سسی چیقماز. ذاتا خستهیه معلوم شیلر سؤال ایدیلیر، معلوم جوابلر آلینیر. بن: «ناصلسکز؟» دیهجکم، او: «إیییم، تشکر ایدرم» دیهجك... «نه ییورسکز؟» دیسم، البت بر یمك اسمی سویلیهجك... بنده: «عافیت اولسون» دیرم... «حکیملردن کیم کلیور؟» دیه سؤال ایتسم، بر حکیم آدی ویره جك... بنده: «إیی طبیبدر» دیرم، اولور بیتر دیه دوشونور. خستهیی زیارته کیدر، باش اوجینه اوتورور.

«-ناصلسکز؟» دیه حال خاطر صورار. خسته ایکلهیرك:

“-Çok fenâyım, ölüyorum!” diye cevâb verince sağır adam:

“-Oh oh, çok memnûn oldum!” diye mukâbele[1] eder.

Hasta:

“-Bu da ne demek, adam ölümüme memnûn oluyorum diyor yâ!” diye kızar.

Sağır adam:

“-Ne yiyorsun?”

Hasta kızgınlıkla:

“-Zehir zıkkım![2]” der. Sağır onun bir yemek ismi söylediğini zannederek:

“-Âfiyetler olsun efendim!” deyince hasta büsbütün çileden çıkar. Sağır adam sormağa devam eder:

“-Tedâvî için tabîblerden kim geliyor?”

Hasta:

“-Haydi be defol!.. Azrâil geliyor, Azrâil!...” diye cevâb verir. Sağır:

---

[1] **Mukâbele:** Karşılık verme.
[2] **Zıkkım:** Aslı “zakkûm”dur.

«–چوق فنایم، اولویورم!» دیه جواب ویرنجه صاغر آدم:

«–اوخ اوخ، چوق ممنون اولدم!» دیه مقابله ایدر.

خسته:

«–بوده نه دیمك، آدم اولوممه ممنون اولویورم دیور یا!» دیه قیزار.

صاغر آدم:

«–نه ییورسك؟»

خسته قیزغینلقله:

«–زهر زقّوم! دیر. صاغر اونك بر یمك اسمی سویله‌دیکنی ظن‌ایدرك:

«–عافیتلر اولسون افندم!» دیینجه خسته بوسبوتون چله‌دن چیقار. صاغر آدم صورمغه دوام ایدر:

«–تداوی ایچون طبیبلردن کیم کلیور؟»

خسته:

«–هایدی به دفع اول!.. عزرائیل کلیور، عزرائیل!...» دیه جواب ویریر. صاغر:

“-Hâ o mu, o çok bilgili, tecrübeli bir hekîmdir... İnşâallah yakında bir çâresini bulur!” deyince artık hasta dayanamaz ve:

“-Kahrol!” diye bağırır.

Sağır iyi bir hasta ziyâreti yapdığından memnûn bir hâlde evden çıkar. Kendi kendine:

“-Allah’a şükür. Komşumun hâlini hâtırını sordum, gönlünü aldım. İyi oldu” diye düşünür.

«–حا او می، او چوق بیلکیلی، تجربه‌لی بر حکیمدر... انشاالله یقینده بر چاره‌سنی بولور!» دیینجه آرتق خسته طایاناماز و:

«–قهراول! دیه باغریر.

صاغر إیی بر خسته زیارتی یاپدیغندن ممنون بر حالده أودن چیقار. کندی کندینه:

«–اللهه شکر. قومشومك حالنی خاطرینی صوردم، کوکلنی آلدم. إیی اولدی» دیه دوشونور.

Ayının Muhabbeti

Ormanda bir ayıyı büyük bir boğa yılanı yakalar ve belinden sararak sıkışdırmağa başlar. Ayı cân havliyle feryâd eder. O sırada ormandan geçen bir adam, ayının bu hâlini görür ve kılıcını çekerek yılanı ikiye böler. Ayı da ölümden kurtulur.

Ayı artık adamın peşini bırakmaz. Kendisine yapılan iyiliğe karşılık, adamla dost olmak, hizmetinde bulunmak ister. Adam kaç kere ayıya peşini bırakmasını söyler ise de ayı vaz‘ geçmez ve sâdık bir köpek gibi evinin önünde bekler. Komşuları adama:

“-Yâhû, ayının dostluğuna i‘timâd[1] olmaz. Ahmağın dostluğu düşmânlıkdan bedterdir. Nasıl olursa olsun, hem-cinsini bırakıp ayıya i‘timâd etme. Def‘ et gitsin” derler ise de adam:

---

1 **İ‘timâd:** Güven.

آیینك محبتی

اورمانده بر آیی‌یی بویوك بر بوغا ییلانی یاقالار و بلندن صارارق صیقشدرمغه باشلار. آیی جان حولیله فریاد ایدر. او صره ده اورماندن کچن بر آدم، آیینك بو حالنی کورور و قلیجنی چکرك ییلانی ایکی‌یه بولر. آیی‌ده اولومدن قورتولور.

آیی آرتق آدمك پیشنی براقماز. کندیسنه یاپیلان إییلکه قارشیلق، آدمله دوست اولمق، خدمتنده بولنمق ایستر. آدم قاچ کره آیی‌یه پیشنی براقماسنی سویلر ایسه‌ده آیی وضع کچمز و صادق بر کوپك کبی أوینك اوکنده بکلر. قومشولری آدمه:

«-یاهو، آیینك دوستلغنه اعتماد اولماز. احمغك دوستلغی دشمانلقدن بدتردر. ناصل اولورسه اولسون، هم‌جنسنی براقوب آیی‌یه اعتماد ایتمه. دفع ایت کیتسون» دیرلر ایسه‌ده آدم:

“-Beni kıskanıyorlar, ayı gibi güçlü kuvvetli bir yardımcım olmasını çekemiyorlar. Her hâlde «birbirleriyle sözleşdiler» diye hep ayının vefâsızlığından dem vuruyorlar” diye söylenenlere aldırmaz.

Bir gün ayı ile birlikde ormana odun kesmeğe giderler. Bir müddet çalışırlar. Adam, biraz dinlenmek üzere bir ağacın gölgesine uzanır. Ayı da başucunda bekçilik eder. Bu sırada bir sinek, adamın yüzüne konar. Ayı, efendisine iyilik olsun diye sineği kovalar. Fakat sinek tekrâr kaldığı yere konar. Ayı yine kovalar. Sinek havâda bir dâire çizdikden sonra tekrâr adamın yüzüne konar. Ayı ne kadar gayret eder ise de sinek bir türlü uzaklaşmaz. Ayı büsbütün kızmışdır.

“-Sineği öldürmekden başka çâre yok!” diye düşünür. Koşarak gider, değirmen taşı gibi kocaman bir kaya parçasını yüklenip sineği öldürmek maksadıyla olanca kuvvetiyle efendisinin yüzüne indirir. Taş, adamın kafasını paramparça eder. Abdâlın muhabbetine inanmamalı ve i‘timâd etmemelidir.

«–بنی قیصقانیورلر، آیی کبی کوچلی قوتلی بر یاردمجم اولماسنی چکه‌میورلر. هر حالده «بربرلریله سوزلشدیلرِ» دیه هپ آیینك وفاسزلغندن دم اورویورلر» دیه سویله‌ننلره آلدیرماز.

برکون آیی ایله برلکده اورمانه اودون کسمکه کیدرلر. بر مدت چالیشرلر. آدم، براز دیکلنمك اوزره بر آغاجك کولکه‌سنه اوزانیر. آیی‌ده باش اوجنده بکچیلك ایدر. بو صره ده بر سینك، آدمك یوزینه قونار. آیی، افندیسنه إییلك اولسون دیه سینکی قوغالار. فقط سینك تکرار قالدیغی یره قونار. آیی ینه قوغالار. سینك هواده بر دائره چیزدکدن صوکره تکرار آدمك یوزینه قونار. ایی نه قدر غیرت ایدر ایسه‌ده سینك بر دورلو اوزاقلاشماز. آیی بوسبوتون قیزمشدر.

«–سینکی اولدورمکدن باشقه چاره یوق! دیه دوشونور. قوشارق کیدر، دکرمن طاشی کبی قوجامان بر قیا پارچه‌سنی یوکله‌نوب سینکی اولدورمك مقصدیله اولانجه قوتیله افندیسنك یوزونه ایندیرر. طاش، آدمك قفاسنی پارام پارچه ایدر. آبدالك محبتنه ایناناملی و اعتماد ایتمه‌ملیدر.

İhtiyârlıkdan

İhtiyâr bir adam hastalanır. Komşular ictimâ‘ eder, bir hekîm çağırırlar. Hekîm nabzına bakar, âteşini ölçer, sıkı bir mu‘âyeneden sonra hastaya:

“-Ben bir şey göremiyorum, neyiniz var?” diye sorar.

Hasta:

“-Ah, hekîm efendi, hâlimi sorma, dimâğım [1] yorgun, aklım durgun...”

Hekîm sözünü keser:

“-Merâk edecek bir şey yok, ihtiyârlıkdan” der ve sonra aralarında şu konuşma geçer:

“-Gözüm de karârıyor, çoğu zamân göremez oluyorum”.

“-O da bir şey değil, ihtiyârlıkdan”.

“-Ah hekîmim, ne yesem bana aks-i te’sîr [2] yapıyor”.

---

1 **Dimâğ:** Beyin, akıl.
2 **Aks-i te’sîr:** Dokunmak/Ters etki.

اختيارلقدن

اختيار بر آدم خستەلانير. قومشولر اجتماع ايدر، بر حكيم چاغيررلر. حكيم نبضنه باقار، آتشنی اولچر، صيقی بر معاينەدن صوكره خستەيه:

«-بن بر شی كورەميورم، نەيكز وار؟» ديه صورار.

خسته:

«-آه، حكيم افندی، حالمی صورمه، دماغم يورغون، عقلم طورغون...»

حكيم سوزينی كسر:

«-مراق ايدەجك برشی يوق، اختيارلقدن» دير و صوكره آرالرنده شو قونوشمه كچر:

«-كوزومده قراريور، چوغی زمان كورەمز اولييورم».

«-اوده بر شی دكل، اختيارلقدن».

«-آه حكيمم، نه ييسم بكا عكس تأثير ياپيور».

"-Mi'de za'îfliği de ihtiyârlıkdan".

"-Nefes alırken de eziyet çekiyorum, nefes darlığım var hekîm efendi. Bu da mı ihtiyârlıkdan?"

"-Evet, bu da ihtiyârlıkdan. İnsân ihtiyârlayınca yüz türlü derdi, şikâyeti olur".

Nihâyet yaşlı adamın tepesi atar ve şöyle bağırır:

"-Nasıl hekîmsin sen? Başka lâfın yok mu? Hekîmlikde yalnız bunu mu öğrendin? Her derdin bir dermânı var, bunu bilmez misin? Yazıklar olsun senin gibi hekîme!"

Hekîm sâkin bir şekilde cevâb verir:

"-Ey yaşı yetmiş, işi bitmiş adam, bu asabîlik, bu hiddet de ihtiyârlıkdan".

«-معده ضعیفلکیده اختیارلقدن».

«-نفس آلیرکنده اذیت چکیورم، نفس طارلغم وار حکیم افندی. بوده می اختیارلقدن؟»

«-أوت، بوده اخیارلقدن. انسان اختیارلاینجه یوز دورلو دردی، شکایتی اولور».

نهایت یاشلی آدمك تپه‌سی آطار و شویله باغیرر:

«-ناصل حکیمسك سن؟ باشقه لافك یوق می؟ حکیملکده یالکز بونی‌می اوکرندك؟ هر دردك بر درمانی وار، بونی بیلمز میسك؟ یازیقلر اولسون سنك کبی حکیمه!»

حکیم ساکن بر شکلده جواب ویرر:

«-ای یاشی یتمش، ایشی بیتمش آدم، بو عصبیلك، بو حدتده اختیارلقدن».

Bir Lisân Âlimi ile Bir Gemici

Sarf[1] ve lisânın bütün tafsîlâtını bilen kendini beğenmiş bir lisân âlimi yüce sıfatlara sâhib birisi olduğunu düşünüyor, bu sebeble herkese yukarıdan bakan bir nazarla mu'âmele ediyordu.

Lisân âlimi, açık denizde bir gemide iken gemiciye alâycı bir tavırla:

"-Sen hayâtında hiç sarf kitâbı okudun mu?" dedi.

Gemici:

"-Hayır" dedi.

Lisân âlimi:

"-Sen ömrünün yarısını boşa harcamışsın" dedi.

Gemici bu sözlere bir hayli üzüldü, gönlü kırıldı, öfkelendi ama hemen cevâb vermedi,

---

1 **Sarf:** Gramer.

بر لسان عالمی ایله بر کمیجی

صرف و لسانك بوتون تفصیلاتنی بیلان کندینی بکنمش بر لسان عالمی یوجه صفتلره صاحب بریسی اولدیغنی دوشونیور، بو سببله هرکسه یوقاریدن باقان بر نظرله معامله ایدیوردی.

لسان عالمی، آچیق دکزده بر کمیده ایکن کمیجی‌یه آلایجی بر طورله:

«-سن حیاتنده هیچ صرف کتابی اوقودك می؟ دیدی.

کمیجی:

«-خایر» دیدی.

لسان عالمی:

«-سن عمرینك یاریسنی بوشه خرجامشسین» دیدی.

کمیجی بو سوزلره بر خیلی اوزلدی، کوکلی قیرلدی، اوفکه‌لندی اما همان جواب ویرمدی،

susdu. Biraz sonra rüzgâr çıkdı, gemiyi girdâba sürükledi. O zaman gemici lisân âlimine yüksek sesle seslendi:

“-Ey hoca! Söyle bakalım, sen yüzme biliyor musun?”

Lisân âlimi korkuya kapılarak:

“-Ey sözü hoş, güzel yüzlü gemici! Ben yüzme bilmem” deyince gemici:

“-Ey lisân âlimi! Senin bütün ömrün boşa gitmiş. Çünkü gemi bu girdâbda batacakdır. Ne yazık ki senin ma‘lûmâtın işe yaramayacak”.

صوصدی. براز صوکره روزکار چیقدی، کمی‌یی کردابه سوروکلدی. او زمان کمیجی لسان عالمنه یوکسك سسله سسلندی:

«–ای خوجه! سویله باقالم، سن یوزمه بیلیور میسك؟»

لسان عالمی قورقویه قاپیلارق:

«–ای سوزی خوش، کوزل یوزلی کمیجی! بن یوزمه بیلمم» دیینجه کمیجی:

«–ای لسان عالمی! سنك بوتون عمرك بوشه کیتمش. چونکه کمی بو کردابده باتاجقدر. نه یازیق‌که سنك معلوماتك ایشه یاراامیاجق».

Bıyığına Yağ Süren Adam

Hâlinden başka türlü görünmek isteyen bir adam vardı.

Bu adamın bir gün, neredendir bilinmez, eline bolca kuyruk yağı geçdi.

O günden sonra adam her sabâh bıyığını onunla yağlamağa başladı. Sonra da zengin insânların meclislerine gidip:

“-Evde yağlı yemekler yedim” diye gurûrlandı.

Söylediğini isbât etmek için de ma‘nâlı ma‘nâlı bıyığını burdu.

Yani o kendini bilmez adam demek istiyordu ki:

“-İşte yağlı yemekler yediğimin isbâtı! Koklarsanız burnunuza yağ kokusu gelir”.

Hâlbuki aynı adamın mi‘desi şöyle diyordu:

بییغنه یاغ سورن آدم

حالندن باشقه دورلو کورونمك ایسته‌ین بر آدم واردی.

بو آدمك بر کون، نره‌دندر بیلنمز، آلینه بولجه قویروق یاغی کچدی.

او کوندن صوکره آدم هر صباح بییغنی اونکله یاغلامغه باشلادی. صوکره‌ده زنکین انسانلرك مجلسلرینه کیدوب:

«-أوده یاغلی یمکلر یه‌دم» دیه غرورلاندی.

سویلدیکنی اثبات ایتمك ایچون‌ده معنالی معنالی بییغنی بوردی.

یعنی او کندینی بیلمز آدم دیمك استیوردی‌که:

«-ایشته یاغلی یمکلر یدیکمك اثباتی! قوقلارساکز بورنوکزه یاغ قوقوسی کلیر».

حالبوکه عینی آدمك معده‌سی شویله دیوردی:

“-O yağlı bıyığın yolunsun inşâallah! Senin bu kibirlenmelerin olmasa idi, belki kerem sâhibi biri bize acırdı. Olduğun gibi görünse idin, böyle eğri durmasa idin birileri derdimize çâre olurdu”.

Anlayacağınız aç mi‘de adamın yağlı bıyıklarına düşmân oldu.

Mi‘de kendi lisânında:

“-Allah’ım! Şu adamın yalânını ortaya çıkar da onu mahcûb eyle! Böylece kerem sâhibi insânlar da bize acısın” diye du‘â etdi.

Hikâye bu ya mi‘denin du‘âsı kabul oldu.

Kendini olduğundan farklı göstermeğe çalışan adamın, bırakın yağlı yemekler yemeği, bir dilim kuru ekmeğe muhtâc olduğu ortaya çıkdı.

Nasıl mı?

«–او یاغلی بییغك یولونسون انشاالله! سنك بو کبرلنملرك اولماسه ایدی، بلکه کرم صاحبی بری بزه آجیردی. اولدیغك کبی کورنسه ایدك، بویله اکری طورماسه ایدك بریلری دردیمزه چاره اولوردی».

آکلایاجغکز آچ معده آدمك یاغلی بییقلرینه دشمان اولدی.

معده کندی لسانندە:

«–اللهم! شو آدمك یالاننی اورتایه چیقاردە اونی محجوب ایله! بویلجه کرم صاحبی انسانلردە بزه آجیسك» دیه دعا ایتدی.

حکایه بویا معدەنك دعاسی قبول اولدی.

کندینی اولدیغندن فرقلی کوسترمکه چالیشان آدمك، بیراقك یاغلی یمکلر یمکی، بر دیلیم قوری أکمکه محتاج اولدیغی اورتایه چیقدی.

ناصل‌می؟

Bir kedi, adamın evinin açık penceresinden içeri girip hemân matbaha[1] koşdu. Bir kenârda duran kuyruk yağı dolu çuvalı kapdı. Evdekiler kedinin ardından koşdularsa da yakalamaları mümkün[2] olmadı. Kedi girdiği pencereden çıkıp kaçdı.

Oğlu ağlaya ağlaya babasının bulunduğu insânların yanına geldi.

"-Babacığım! Birdenbire bir kedi geldi, senin her gün bıyık ve dudaklarını yağladığın kuyruğu kapdı, kaçdı! Kediyi kovaladık ama yakalayamadık" diyerek acı haberi verdi.

Tabî'î adam arkadaşlarının arasında mahcûbiyetinden yerin dibine batdı. Oradakiler hâdiseye şaşıp güldüler. Fakat iyi yürekli kimselerdi ki, adamı aşağılamadılar. Onu ve oğlunu evlerine da'vet edip onların karınlarını doyurdular.

Sonra ne mi oldu?

Adam kibri terk edip olduğu gibi görünmeğe karâr verdi.

---

1 **Matbah:** Mutfak.
2 **Mümkün:** Aslı "mümkin"dir.

بر کدی، آدمك أوینك آچیق پنجره سندن ایچری کیروب همان مطبخه قوشدی. بر کنارده طوران قویروق یاغی طولی چوالی قاپدی. أوده‌کیلر کدینك آردندن قوشدیلرسه‌ده یاقالامالری ممکن اولمادی. کدی کیردیکی پنجره دن چیقوب قاچدی.

اوغلی آغلایه آغلایه باباسنك بولندیغی انسانلرك یاننه کلدی.

«–باباجغم! بردنبره بر کدی کلدی، سنك هر کون بییق و دوداقلرینی یاغلادیغك قویریغی قاپدی، قاچدی! کدی یی قوغالادق اما یاقالایامادق» دیه‌رك آجی خبری ویردی.

طبیعی آدم آرقداشلرینك آراسنده محجوبیتندن یرك دیبنه باتدی. اوراده‌کیلر حادثه‌یه شاشوب کولدیلر. فقط إیی یورکلی کیمسه‌لردی‌که، آدمی آشاغیلامدیلر. اونی و اوغلنی أولرینه دعوت ایدوب اونلرك قرنلرینی طویوردیلر.

صوکره نه‌می اولدی؟

آدم کبری ترك ایدوب اولدیغی کبی کورینمکه قرار ویردی.

Sucunun Eşeği

Sucunun bir eşeği vardı. Çekdiği eziyetden çember[1] gibi iki kat olmuş idi. Hâmil olduğu[2] ağır yüklerden dolayı sırtı yara bere içinde idi.

Arpa ne gezer? Karnını doyurmak için kuru ot bile bulamıyordu. Acımasız sâhibi onu demir çubukla dövüp duruyor idi.

Günlerden bir gün sultânın ahır[3] nâzırı[4] çarşıda gezerken bu zavallı eşeği gördü, ona acıdı.

Sâhibini tanıyor idi. Ona selâm verdi. Eşeğin niçin böyle iki kat olduğunu sordu.

Sucu boynunu büküp konuşdu:

“-Bu hayvâncağız benim fakîrliğimden dolayı samânsız kaldı” dedi.

Ahır nâzırı:

---

1 **Çenber:** Çember.
2 **Hâmil olmak:** Taşımak.
3 **Ahır:** Aslı “âhûr”dur.
4 **Nâzır:** Sorumlu, yetkili.

صوجینك أشكی

صوجینك بر أشكی واردی. چكدیكی اذیتدن چنبر كبی ایكی قات اولمش ایدی. حامل اولدیغی آغیر یوكلردن طولایی صرتی یاره بره ایچنده ایدی.

آرپه نه كزر؟ قرننی طویورمق ایچون قوری اوت بیله بولامیوردی. آجیماسز صاحبی اونی دمیر چوبوقله دوكوب طوریور ایدی.

كونلردن بر كون سلطانك آخیر ناظری چارشوده كزركن بو زواللی أشكی كوردی، اوكا آجیدی.

صاحبنی طانیور ایدی. اوكا سلام ویردی. أشكك نه‌ایچون بویله ایكی قات اولدیغنی صوردی.

صوجی بویننی بوكوب قونوشدی:

«–بو حیوانجغز بنم فقیرلكمدن طولایی سامانسز قالدی» دیدی.

آخیر ناظری:

“-Sarâyın ahırında kalması için onu bana verebilirsin” dedi.

Sucu, eşeğini o hamiyet-perver[1] adama verdi. Adam da onu pâdişâhın ahırına götürüp bağladı.

Eşek, her tarafda gıdâlı, iri, genç ve güzel atlar gördü. Ayaklarının altı süpürülüp sulanmış idi. Samânları, arpaları tâm zamânında veriliyor idi. Güzelce kaşağılanıp tımâr ediliyorlar idi.

Eşek, bütün bunları görünce atlara gıbta[2] etdi. Kendi kendine:

“-Ey büyük Allah'ım! Beni de sen halk etmedin[3] mi? Niçin böyle yaralı, za'îf ve tâkatsizim? Geceleri sırt ağrısından ve açlıkdan kendimi kaybediyorum! Bu atlar ise râhat ve bolluk içinde yaşıyor. Benim pâyıma niçin hep derd ve gam[4] düşüyor?” diye söylendi.

Çok zamân geçmedi, âniden devlet muhârebeye girdi.

---

1 **Hamiyet-perver:** İyiliksever.
2 **Gıbta:** İmrenmek.
3 **Halk etmek:** Yaratmak.
4 **Gam:** Tasa, üzüntü.

«-سرایك آخیرنده قالمسی ایچون اونی بکا ویره‌بیلرسین» دیدی.

صوجی، أشکنی او حمیتپرور آدمه ویردی. آدم‌ده اونی پادشاهك آخیرینه کوتوروب باغلادی.

أشك، هر طرفده غدالی، إیری، کنچ و کوزل آتلر کوردی. آیاقلرینك آلتی سوپوریلوب صولانمش ایدی. سامانلری، آرپه‌لری تام زماننده ویریلیور ایدی. کوزلجه قاشاغیلانوب تیمار ایدیلیورلر ایدی.

أشك، بوتون بونلری کورینجه آتلره غبطه ایتدی. کندی کندینه:

«-ای بویوك اللهم! بنی‌ده سن خلق ایتمدك می؟ نه‌ایچون بویله یارالی، ضعیف و تاقتسزیم؟ کیجه‌لری صرت آغریسندن و آچلقدن کندیمی قیب ایدیورم! بو آتلر ایسه راحت و بوللق ایچنده یاشیور. بنم پایمه نه‌ایچون هپ درد و غام دوشویور؟» دیه سویلندی.

چوق زمان کچمدی، آنیدن دولت محاربه‌یه کیردی.

Pâdişâhın ahırındaki o güzelim atların tamâmını eyerleyip cebheye sürdüler.

En iyi şartlarda terbiyeleri[1] yapılan o cins atlar muhârebede düşmândan bilâ-nihâye[2] ok yedi. Hayvânların her taraflarına mızrâklar saplandı. Bedenleri yara içinde kaldı.

Cebheden dönebilen atlar, ahıra geldiklerinde perîşân bir hâlde idiler.

Atların bu vaz'iyetini gören eşeğin aklı başına geldi.

Sucunun eşeği içinden şöyle du'â etdi:

"-Allah'ım! Ben fakîrlik içinde de olsam sâhib olduğum bu sıhhat ve âfiyete râzıyım! Ne o bol gıdâyı istiyorum ne de o berbâd[3] yaraları!"

---

1 **Terbiye:** Eğitim.
2 **Bilâ-nihâye:** Sonsuz.
3 **Berbâd:** Kötü, çirkin.

پادشاهك آخيرندەكى او كوزلم آتلرك تمامنى اكرلەيوب جبهەيە سورديلر.

اك إيى شرطلردە تربيەلرى ياپيلان او جنس آتلر محاربەدە دوشماندن بلانهايە اوق ييدى. حيوانلرك هر طرفلرنه مزراقلر صاپلاندى. بدنلرى يارە ايچندە قالدى.

جبهەدن دونەبيلن آتلر، آخيرە كلدكلرندە پريشان بر حالدە ايديلر.

آتلرك بو وضعيتنى كورن أشكك عقلى باشنە كلدى.

صوجينك اشكى ايچندن شويلە دعا ايتدى:

«-اللهم! بن فقيرلك ايچندەدە اولسام صاحب اولديغم بو صحت و عافيتە راضىيم! نە او بول غدايى ايستيورم نەدە او برباد يارەلرى!»

Hırsıza Verilen Ders

Bir adam, gizlice hurma ağacının tepesine çıkmış idi. Ağacın dallarını silkeliyor, hurmaları düşürüyor idi. Biraz sonra ağacın sâhibi geldi:

"-Ey Allah'dan korkmaz, kuldan utanmaz! Niçin böyle yapıyorsun? İn çabuk aşağı!" diye adamı azarladı.

Adam dedi ki:

"-Allah'ın kulu! Allah'ın bâğından O'nun ihsân[1] etdiği hurmayı yiyorum. Niçin onu kıskanıyorsun? Hak sofrasında keremsizlik olur mu?"

Bâğ sâhibi, hizmetçisine:

"-İpi getir de şu adamın suâlinin cevâbını vereyim" diye emretdi.

---

1 **İhsân:** Bağışlamak.

خرسیزه ویریلن درس

بر آدم، کیزلیجه خرمه آغاجینك تپه سنه چیقمش ایدی. آغاجك داللارینی سیلکلیور، خرمه‌لری دوشوریور ایدی. براز صوکره آغاجك صاحبی کلدی:

«–ای اللهدن قورقماز، قولدن اوتانماز! نه‌ایچون بویله یاپیورسك؟ این چابوق آشاغی!» دیه آدمی آزارلادی.

آدم دیدی‌که:

«–اللهك قولی! اللهك باغندن اونك احسان ایتدیکی خورمه‌یی ییورم. نه‌ایچون اونی قیصقانیورسك؟ حق سفراسنده کرمسزلك اولورمی؟»

باغ صاحبی، خدمتجیسنه:

«–ایپی کتورده شو آدمك سؤالینك جوابنی ویره‌یم» دیه امر ایتدی.

Hizmetçi derhâl kalın bir ip getirdi. Adamı zor belâ ağaçdan indirip aynı ağaca sıkıca bağladılar.

Bâğ sâhibi, adamın sırtına ve baldırına sopa ile sertçe vurmağa başladı. Hırsız feryâd etdi:

"-Yâhû, bu günâhsız, zavallı kulu inlete inlete öldürecek misin?" dedi.

Bâğ sâhibi cevâb verdi:

"-Allah'ın kulu, O'nun başka bir kulunu Allah'ın sopasıyla güzelce dövüyor! Sopa da Allah'ın, sırt da, baldır da... Dövülen de Allah'ın kulu, döven de... Ben ancak onun emirlerinin bir vâsıtasıyım! [1]

Hırsız pişmân oldu. Âvâzı çıkdığı kadar bağırarak:

"-Tamâm, haklısın. Tövbe [2] ediyorum. Sözlerimi geri alıyorum. Elbette Allah bana da irâde vermiş" dedi.

---

1 **Vâsıta:** Araç.
2 **Tövbe:** Tevbe.

خدمتجی درحال قالین بر ایپ کتوردی. آدمی زور بلا آغاچدن ایندیروب عینی آغاجه صیقیجه باغلادیلر.

باغ صاحبی، آدمك صرتنه و بالدیرینه صوپه ایله سرتجه اورمغه باشلادی. خرسیز فریاد ایتدی:

«-یاهو، بو کناهسز، زواللی قولی ایکلته ایکلته اولدوره‌جك میسك؟» دیدی.

باغ صاحبی جواب ویردی:

«-اللهك قولی، اونك باشقه بر قولنی اللهك صوپه‌سیله کوزلجه دوکویور! صوپه‌ده اللهك، صرت‌ده، بالدیرده... دوکولن‌ده اللهك قولی، دوکن‌ده... بن آنجق اونك امرلرینك بر واسطه‌سی‌یم!

خرسیز پیشمان اولدی. آوازی چیقدیغی قدر باغیرارق:

«- تمام، حقلیسك. توبه ایدیورم. سوزلریمی کری آلیورم. البته الله بکاده اراده ویرمش» دیدی.

Kaynakça

DEVELLİOĞLU Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, 33. baskı, Ankara 2017.

Mesnevi Öyküleri, Haz: A. Vahap Akbaş, Timaş Yayınları, İstanbul 2013.

Mesnevi'den Hikayeler, Editör: Kudret Savaş, Kitap Dünyası Yayınları, Konya 2013.

Mesnevî'den Hikâyeler, Haz: İsmail Dervişoğlu, Papatya Yayınları, İstanbul 2002.

MEVLÂNA, *Mesnevî'den Seçme Hikâyeler*, Haz: Ayşegül Kıraç, Resimleyen: Betül Yıldız, Beyan Yayınları, İstanbul 2011.

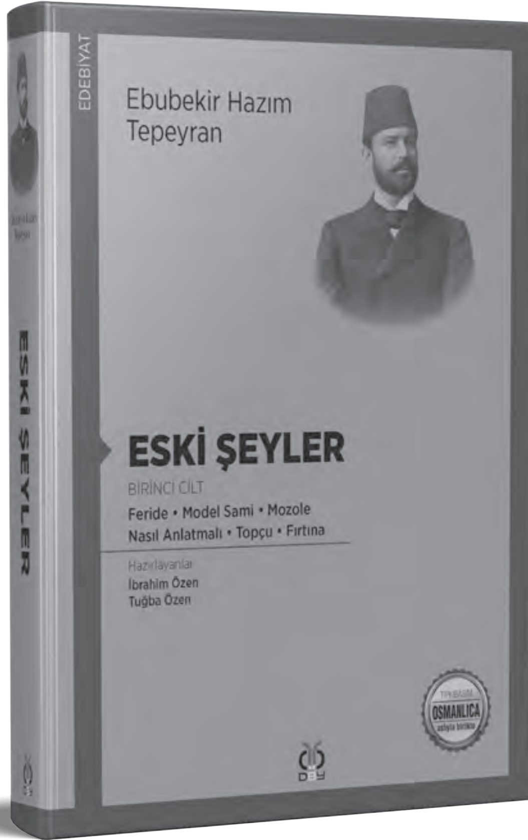
MEVLÂNA, *Mesnevî'den Seçmeler*, Haz: Osman Koca, Beyan Yayınları, İstanbul 2005.

MEVLÂNÂ CELÂLEDDÎN-İ RÛMÎ, *Mesnevî'den Seçmeler*, Çev: Tâhir'ül Mevlevî, Haz: Recep Kibar, İstanbul 2016.

ÖNDER Mehmed, *Çocuklara Mevlânâ'dan Hikâyeler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.

ÖNGÖREN Reşat, "Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî", *DİA*, c. XXIX, Ankara 2004, s. 441-448.

ŞEMSEDDİN SAMİ, *Kâmûs-ı Türkî*, Dersaadet 1317.

Ebubekir Hazım, II. Meşrutiyet'ten önceki olayları anlattığı edebî eserlerinde "Eski Şeyler", sonrakilerde ise "Yeni Şeyler" üst başlığını kullanır. Ebubekir Hazım "Yeni Şeyler" başlığı altındaki Küçük Paşa romanıyla edebiyat dünyasında tanınır. Eski Şeyler adlı hikâye kitabı Osmanlı Devleti'nin pek çok vilayetinde idarî görevler münasebetiyle bulunan yazarın; meslek hayatında yaşadığı ve gördüğü olaylardan hareketle yazılmıştır. Bu bakımdan Eski Şeyler bir devlet adamının gözünden Osmanlı coğrafyasının II. Meşrutiyet'ten önceki otuz yılına bakışın hikâyeleşmiş halidir. Eski Şeyler'deki hikâyeler geniş bir coğrafyanın ürünüdür. Edirne "Feride"ye, İstanbul "Model Sami" ve "Nasıl Anlatmalı"ya, Zaho "Mozole"ye, Makedonya'nın Ohri kenti "Topçu"ya, Dedeağaç ise "Fırtına"ya mekân olur. Ebubekir Hazım, farklı coğrafyalardan seçtiği bu mekânlarla Osmanlı toplumunun ortak dert ve sıkıntılarına değinir.